LJUBLJANSKI

DNEVNIK

Cena: 5 din

Ljubljana, sobota 22. decembra 1951

Štev. 147 — Leto I.

SLAVNOSTNI GOVOR MARŠALA TITA NA PROSLAVI V BEOGRADU

Deset let Jugoslovanske ljudske armade

Beograd, 21. dec. (Tanjug). Ob proslavi 10. obletnice Jugoslovanske ljudske armade je bila nocoj na Kolarčevem ljudskem vseučilišču v Beogradu slavnostna akademija.

Na akademiji so bili navzoči člani Politbiroja Edvard Kardelj, Milovan Djilas, Aleksander Ranković, Moša Pijade, generalni polkovnik Ivan Gošnjak, Boris Kidrič in Blagoje Nesković ,predsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ dr. Ivan Ribar s podpredsedniki Markom Vujačićem, Josipom Rusom in Filipom Lakušem, člani vlade FLRJ in člani CK KPJ, predsednik Prezidija Ljudske skupščine LR Srbije dr. Siniša Stanković, predsednik vlade LR Srbije Petar Stambolić s člani vlade LR Srbije, člani CK KP Srbije, načelnik generalštaba JA generalni polkovnik Koča Popović z generali JA, predsednik Zveze sindikatov Jugoslavije Djuro Salaj in patriarh srbske pravoslavne cerkve Vikentije Prodanov. Dalje so bili na akademiji navzoči številni oficirji JA, znani politični in kulturni delavci, kakor tudi ugledni delovni ljudje Beograda.

Ko je malo po 18. uri stopil v dvorano vrhovni komandant Jugoslovanske ljudske armade maršal Jugoslavije Josip Broz Tito, so vsi prisotni vstali in več minut ploskali ter v zboru zlogovali »Heroj Tito, heroj Tito!«

Zatem je maršal Tito govoril o 10. obletnici Jugoslovanske ljudske armade.

Po dolgotrajnih ovacijah je spregovoril Tovariš Tito, ki je najprej orisal napad fašistov na Jugoslavijo leta 1941 in vojaško politični položaj, kakršen je bil pred in po tem napadu. Govoril je o pripravah Partije za oborožen odpor proti okupatorju, ko je skorumpirana generaliteta izdala domovino in z buržoaznimi vrhovi sramotno zapustila jugoslovanske narode divjanju fašističnih okupatorjev.

Govoreč o pričetku osvobodilnega gibanja je maršal Tito dejal:

Iz te tragedije naših narodov in iz preteklih borb proti neljudskim režimom je CK KPJ dobil dragocen pouk in je odredil jasno in trdno linijo, linijo neizprosne borbe proti okupatorjem, proti vsem, ki so okupatorjem pomagali in tistim, ki so državo pripeljali do katastrofe. Ta linija naše Partije je kazala tudi perspektivo za bodočnost. CK je pri izdelovanju načrta za osvobodilni boj podrobno analiziral vzroke, ki so pripeljali do propada stare Jugoslavije. Ze vnaprej je bilo potrebno vedeti, kakšna bo v svojem bistvu nova Jugoslavija, kako bo treba rešiti narodnostno vprašanje, kako se bo rešilo socialno vprašanje in kakšna bi približno morala biti oblast, da bi lahko vse te probleme pravilno rešila in zavarovala pridobitve ljudske borbe.

Boj proti okupatorjem je bil lahko uspešen samo tedaj, če v tem boju sodelujejo vsi narodi Jugoslavije. Da bi pa v borbi sodelovali vsi narodi, so seveda morali že vnaprej vedeti, kakšna bo njihova usoda potem, ko bodo okupatorji pregnani. Nadalje — ne delavci, ne kmetje, niti ne ljudska napredna inteligenca ne bi prostovoljno šli v boj, da bi tam umirali in prenašali največje trpljenje, ne da bi že vnaprej vedeli, da bo ta borba prinesla novo, pravičnejšo družbeno ureditev. Ta vprašanja so bila med osnovnimi činitelji pri izdelovanju naše vojne in politične revolucionarne strategije ter taktike osvobodilne vojne in ljudske revolucije.

Zunaj naše države so prej, pa tudi sedaj zlonamerno pojasnjevali naš boj; med drugim so tudi trdili, da je do vstaje prišlo nepremišljeno, iz obupa, spontano itd. Z drugimi besedami, da je bila vstaja neorganizirana — kakor danes vztrajno trdi kominformovska propaganda — da nismo mogli pričakovati, na nas bo ljudstvo poslušalo in šlo v borbo, da nismo mogli pričakovati, da bomo iz boja prišli kot zmagovalci in podobno, vrhunec nesmiselnosti pa je trditev, da so naši narodi šli v boj samo zato, ker jih je pozval Stalin. Vse to je popolnoma netočno, zadnja trditev pa je največja neumnost; kako namreč naše ljudstvo posluša Stalina, se je lahko prepričal ne samo sam Stalin, temveč tudi ves svet od objave kominformovske resolucije leta 1948., ko je Stalin pozval naše narode, da naj odstranijo državno vodstvo naše države; naše ljudstvo se ni odzvalo leta 1948, kakor se odtlej ne odziva niti skoraj tri in pol leta ne glede na nenehno propagando sovjetskih in kominformovskih voditeljev ter pozivanja narodov naše države na vstajo.

V nadaljevanju je tovariš Tito govoril o strategiji in taktiki v naši veliki osvobodilni vojni. Ta strategija in taktika sta bili zgrajeni na osnovi revolucionarne politične linije CK KPJ. Naša vojna strategija je imela za končni namen izgon vseh okupatorjev iz naše države, zato je bil operacijski prostor vsa Jugoslavija. Ze leta 1941 je bilo v načrtu ustanavljanje svobodnih ozemelj. Konec septembra 1941 so partizanski odredi zahodne Srbije izpolnili nalogo Vojnega vodstva v Centralnem komiteju KPJ in očistili vse ozemlje zahodne Srbije. Nato je maršal Tito govoril o pomenu osvobojenega ozemlja in naglasil:

Ustanovitev tega svobodnega ozemlja je imelo velikanski moralno-politični in materialni pomen za nadaljnje, še hitrejše širjenje revolucionarne narodnoosvobodilne borbe. Ker je v Užicu v naše roke padla nepokvarjena tovarna lahkega orožja in municije, smo v tej tovarni v dveh in pol mesecih izdelali 16.500 novih pušk in popravili 4.500 starih, kar pomeni, da je bilo izdelano vsega skupaj 21.000 pušk, poleg tega pa še 2,700.000 nabojev za puške. Nadalje smo popravili 300 lahkih in 200 težkih strojnic. Izdelali smo 300 tromblonskih cevi in popravili 10.000 tromblonskih bomb in drugega orožja. S tem smo oborožili ne samo naše partizanske odrede v Srbiji, temveč tudi tiste, ki so bili v drugih krajih, predvsem v Bosni in Sandžaku.

Osvobojeno ozemlje nam je poleg drugega omogočilo, da smo konec septembra 1941. mogli imeti vrhovni vojni posvet v Stolicah pri Krupnju, kamor so prišli vojaški voditelji in vojaški organizatorji iz vseh krajev Jugoslavije, razen iz Makedonije. Na tem posvetovanju je bil sestavljen Vrhovni štab narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Jugoslavije in poleg drugega je bil na osnovi analize borb v Srbiji izdelan nadaljnji strateški načrt za borbo v vsej Jugoslaviji. Sklenjeno je bilo, da se takoj osnujejo glavni štabi Bosne in Hercegovine, Hrvatske, Slovenije in Crne gore zaradi neposrednega vodenja operacij na svojem ozemlju, medtem ko je bil v Srbiji, kjer je imel poveljstvo Vrhovni štab, osnovan glavni štab šele po umiku glavnine naših čet iz Srbije. To je bilo zaradi pomanjkanja zvez, zaradi lažjega širjenja vstaje in pravilnega vodstva oboroženih borb s spreminjanjem taktike glede na posebne pogoje v raznih pokrajinah. Vrhovni štab je še naprej vodil boje kot vrhovni vojni organ in je med drugim dajal glavnim štabom tudi strateške in taktične sugestije ter je vsklajal večje vojne operacije. Toda Vrhovni štab je izvajal tudi politično, odnosno neke vrste državno funkcijo in funkcijo organizatorja ljudske oblasti, ker je večina članov Politbiroja sestavljala Vrhovni štab. Vrhovni štab je imel to funkcijo do Prvega zasedanja AVNOJ v Bihaču, 26. in 27. novembra 1942. Kot nadaljnje dopolnilo strateškega načrta za borbo je bilo v Stolicah sklenjeno, da morajo glavni štabi pokrajin ustanavljati svobodna ozemlja, ki naj bodo oporišča za hitrejše in močnejše širjenje oborožene borbe in za ustanavljanje ljudske oblasti, ki je poleg drugega imela nalogo, da skrbi tudi za preskrbovanje ljudske oborožene sile in za pomoč ranjencem.

Zatem je maršal Tito govoril o I. sovražni ofenzivi, ki je bila za osvobodilni pokret in taktiko vojevanja dragocena šola ter navedel, da je bilo proti koncu 1941. leta v vsej naši državi 24 okupatorjevih divizij s 390 tisoč vojaki razen tega pa še dve nepopolni diviziji, 5 brigad, 11 polkov in okrog 67 bataljonov. Pri tem pa niso vštete kvislinške oborožene sile. Proti koncu 1941. leta je bilo v vsej Jugoslaviji 92 partizanskih odredov v Srbiji, Bosni in Hercegovini, Hrvatski, Vojvodini, Crni gori, Sloveniji in Makedoniji z okrog 80.000 borci. To število naših borcev je stalo proti skoraj pol milijona okupatorjevih in kvislinških čet. Razmerje je bilo torej 1:6, kljub temu pa so naše sile, ki so stalno naraščale, predstavljale veliko nevarnost za okupatorja in kvislinge.

Maršal Tito je nato omenil drugo sovražno ofenzivo, ki se je začela januarja 1942. leta, v kateri se je odlično uveljavila Prva proletarska brigada. Nato je govoril o razvoju vstaje v Crni gori, kjer so partizanski odredi pozimi 1941-42 bojevali srdite boje proti združenim četniškim in okupatorskim silam. Govoreč o tretji sovražni ofenzivi, ki je bila v prvi polovici aprila 1942, je orisal takratno taktiko partizanskih enot, ki je bila: čim bolj utrditi sovražnika z nočnimi napadi in raznimi premiki, dajati srdit odpor, vendar se izogibati frontalnemu boju ter rušiti za seboj mostove in komunikacije ter uničevati vse, kar bi moglo služiti sovražniku. Nato je maršal Tito govoril o ofenzivi proti zahodni Bosni, v kateri so partizanske brigade zavzele celo vrsto mest ter ustvarile veliko svobodno ozemlje, ki je segalo od Konjica na bosansko-hercegovski meji do bližine Karlovca ter čez Liko od Slovenije do srednje Bosne in Dalmacije.

Govoreč o bojih leta 1943, ko je sovražnik pripravljal četrto sovražno ofenzivo, je tovariš Tito orisal naše protiukrepe:

Da bi onemogočil sovražnikove načrte, je Vrhovni štab izdal naslednje ukrepe: 1.) enote so dobile ukaz, naj se na tem prostoru po možnosti izogibajo frontalni borbi, vendar pa naj se srdito upirajo; 2.) vsem partizanskim oddelkom in rednim četam naše revolucionarne narodnosvobodilne vojske Jugoslavije je bilo ukazano, naj nemudoma začno z najintenzivnejšimi napadalnimi operacijami na sovražna oporišča in prometne zveze; 3.) ukazano je bilo, naj se druga proletarska brigada takoj zbere v Livnu, naj se prva proletarska brigada nujno vrne iz srednje Bosne, kjer je operirala okoli Tesliča in naj se zbere v Gornjem Vakufu, naj se tretja proletarska divizija zbere v okolici Prozora. Naš načrt je bil: ustvariti močno udarno skupino in še preden bi sovražnik končal svoje obkoljevanje, uničiti z močnim udarcem njegova oporišča v dolini Neretve in Prozora, zavzeti Ivan — planino in dolino Neretve blizu Mostara in tako zagotoviti umik naše glavnine z ranjenci proti tromeji Bosne in Hercegovine in naprej proti Crni gori in Sandžaku, ki naj bi uničila četniške tolpe in zasedla ta predel do reke Lima, kjer bi se pripravili za nadaljne nastope; 4.) vse hrvatske narodno osvobodilne enote so dobile nalogo, naj z naglimi manevri ter nenadnimi nočnimi napadi zadajo sovražniku kar največ izgub, vendar pa naj se izogibajo frontalni borbi in ostanejo na svojem ozemlju, ki naj ga znova očistijo sovražnikov. Prav takšno nalogo so dobile tudi naše divizije in oddelki v zahodni Bosni.

Ko je opisal potek šeste ofenzive, ki so jo pripravili Nemci skupno s kvislinškimi enotami, in govoril o poteku te ofenzive, je maršal Tito analiziral boje v letu 1943 takole:

Tri velike ofenzive sovražnika proti našim glavnim rednim silam — od katerih je vsaka trajala po nekaj mesecev in bila spremljana z mnogimi ofenzivnimi operacijami proti drugim našim enotam na ozemlju vse Jugoslavije — so ostale brez uspeha. Naša armada je zrasla na več kot 300.000 mož — mož s silno moralno in bojnim poletom.

To leto je bilo pomembno tudi potem, ker smo sredi VI. sovražne ofenzive sklicali in imeli v Jajcu 29. novembra drugo zasedanje AVNOJ. Sklep o tem je bil sprejet še na pohodu iz vzhodne Bosne po peti ofenzivi in to v zvezi z našimi načrti pred velikimi dogodki, ki so se hitro bližali. Zgodovina tega zasedanja je zelo dobro znana in ne mislim o tem tukaj govoriti, moram pa poudariti, da je bil tudi ta veliki dogodek za našo državo sestavni del naše celotne revolucionarne strategije. Nismo se obotavljali, da bi hitro storili vse kar je treba, da zavarujemo rezultate svojega triletnega boja na življenje in smrt.

Z analizo sedme ofenzive, ki je bila naperjena predvsem proti glavnini narodnoosvobodilne vojske v Bosanski Krajini in spremljana z letalskim desantom na Drvar, je maršal Tito prešel na analizo bojev za osvoboditev Srbije. Govoreč o bojih, po katerih so prišle narodnoosvobodilne enote v stik s sovjetskimi enotami, je rekel:

Ko so enote Rdeče armade prišle do naše meje, so naše oborožene sile že predstavljale silo: 51 divizij je sestavljalo 15 korpusov in korpus narodne obrambe, ki ga je neposredno formiral Nacionalni komite že 15. avgusta, nato dve operativni skupini po dve brigadi, 16 samostojnih brigad in 130 manjših in večjih partizanskih odredov. Sredi avgusta je prišla že tudi ena naša tankovska brigada, ki je bila formirana ob podpori zahodnih zaveznikov v Afriki, in ena lovska eskadrila lovcev naše armade, formirana in izurjena prav tako v Afriki.

Ta dejstva najzgovorneje pobijajo nesmiselne trditve Stalina in Molotova iz l. 1943 o krizi naših partizanskih sil. Tako sovjetski voditelji kot na zahodu so nas najrajši imenovali »partizane«, »gverilo«, samo ne armado.

Danes to trdovratno propagirajo tudi nekateri italijanski vojaški in časnikarski krogi; toda tem ni mogoče zameriti, ker pač vedo, zakaj se jezijo. Ti ljudje imajo slabe spomine iz časa okupacije, danes pa razen tega tudi druge račune. Toda mnogo bolj čudno je, da se tudi v drugih državah najdejo časopisi s takšnimi in še bolj zajljivimi članki o naši armadi, kakor n. pr. te dni »Manchester Guardian«, ki je 7. decembra prinesel članek z žaljivo vsebino o naši armadi, o naših narodih in njihovi »nesposobnosti«. Vojaški dopisnik iz Beograda, ki uživa našo gostoljubnost, je avtor tega članka. Med drugim razpreda tudi naslednje svoje misli oziroma izmišljotine: »Rad bi imel orožje (namreč Tito), toda — naj se zdi to še tako paradoksno — če bi mu dali tanke in težke topove, bi to lahko pripeljalo Jugoslovansko armado do katastrofalnega poraza.« To pa zaradi tega, ker smo mi, po njegovih besedah, med vojno delali samo majhne operacije in ker naši ljudje ne znajo ravnati s tehniko, ker se se s kolesi ne znajo voziti itd. itd. Zdi se, da je ta gospod pozabil, kako je naša četrta armada spomladi 1945 napravila bliskovit prodor od Knina v Dalmaciji ter s tanki in topovi, potem ko je prehodila najtežji teren, čez Liko, Gorski Kotor in Snežnik, v Istri na območju Reke zdrobila cel nemški korpus pod poveljstvom generala Küblerja in 1. maja 1945 zavzela Trst. Kaj ta gospod morda ne ve, da so tri naše armade, prva, druga in tretja, s tanki in topovi napredovale v sremskih in slavonskih ravninah in skozi bosanske gore, ko so gonile kvislinške in nemške čete, i tiste, ki so bile v Jugoslaviji, i skupino »E«, ki se je umikala iz Grčije — in da so na koncu te okupatorske in kvislinške sile blizu avstrijske meje uničile in zajele več kot 200.000 vojakov skupaj s von Lehrom in njegovim štabom. Ta gospod pa pravi, da naša armada nima nobenih skušenj v ravnini. In, kakor

Nadaljevanje na 2. strani

Jugoslovanska ljudska armada zvesto stoji na braniku naše svobode in neodvisnosti. Pripravljena je, da z orožjem odgovori vsakomur, ki bi se dotaknil naših meja. Za njo pa stoji vse jugoslovansko ljudstvo, ki hoče v miru graditi svojo socialistično domovino.

Glavni odbor ZB NOV Slovenije tov. Titu

Dragi tovariš Tito!

V imenu članov Zveze borcev Narodnoosvobodilne vojne Slovenije Ti toplo čestitam k deseti obletnici Jugoslovanske armade, ki je pod Tvojim vodstvom vznikla med osvobodilno vojno iz naših narodov, osvobodila našo domovino in je danes granitni temelj naše svobode in neodvisnosti.

Clani Zveze borcev in z njimi slovenski narod je s šestmesečnim tekmovanjem najjasneje dokazal tako svojo vročo ljubezen kakor nerazdružljivo povezanost z ljudsko armado in s Teboj, tovariš Tito.

V tej, doslej največji množični akciji Zveze borcev Slovenije je sodelovalo 1100 kolektivov s 400.000 udeleženci. To tekmovanje ni bilo samo mobilizacija za izvršitev planskih nalog in poživitev partizanskih tradicij, marveč je to tekmovanje tudi močno okrepilo obrambne sposobnosti našega ljudstva.

Se enkrat Ti, tovariš Tito, prisrčno čestitam k prazniku Jugoslovanske armade, katero bodo organizacije Zveze borcev nenehno pomagale krepiti in utrjevati.

Predsednik
Glavnega odbora ZB NOV Slovenije
IVAN MACEK

Čestitka Edvardu Kardelju k odlikovanju z Redom narodnega heroja

Dragi tovariš!

Obvestilo o priznanju, ki Ti ga je izreklo v imenu vseh jugoslovanskih narodov predstavništvo naše socialistične države, je navdalo vse Tvoje tovariše in ves slovenski narod z najglobljim zadoščenjem in velikim veseljem. Pred oči nam stopa Tvoje ogromno delo v narodnoosvobodilni vojni in ljudski revoluciji, ki sta vedno in povsod zvezani s Tvojim brezprimernim junaštvom. Tvoj človeški lik je še vse premalo znan naši javnosti, toda Tvoja skromnost ne bi smela biti vzrok, da bi zamudili dolžnost pokazati sodobni generaciji in kasnejšim rodovom podobo človeka in borca Edvarda Kardelja. Vsakdo, ki je kadar koli in v kakršnih koli prilikah sodeloval v Teboj, Tvoji partijski tovariši in tovariši iz Osvobodilne fronte, vsakdo je ohranil o Tebi veliko in svetlo podobo, in to ne samo pri nas, v Sloveniji, temveč povsod v Jugoslaviji, katero si v stalni življenjski nevarnosti malodane vso prekr[illegible]il v štirih letih naše domovinske vojne.

Od rane mladosti do leta osvoboditve je Tvoje življenje vrsta junaških zamisli in dejanj. Od zamisli Ljudske fronte v predvojni Jugoslaviji do koncepta Osvobodilne vojne ob okupaciji, do realizacije in organizacije osvobodilne borbe, zlasti v Sloveniji, do osvoboditve same in vse do junaškega odpora zoper kominformski napad je Tvoje življenje posvečeno herojskemu in uspešnemu delu za zmago delavskega razreda, za uresničenje velikih, čistih idej marksizma, za osvoboditev Tvojega naroda, za srečo delovnega ljudstva, za napredek in razvoj sveta. To je življenje plemenitega snovanja in smotrne, neustrašne pripravljenosti na žrtvovanje samega sebe, ki ga zmoreta samo neomajna vera in pravo junaštvo. To pa je tudi življenje nepopisnih naporov, ogromne izdržljivosti, samozatajevanja, a tudi trpljenja. Odlikovanje, ki si ga prejel, je javno priznanje resnice Tvojega življenja. Iz vsega srca Ti k temu priznanju čestitamo v imenu vseh, ki jim je Tvoja neustrašenost kazala pot in zgled.

MIHA MARINKO
sekretar CK Komunistične partije Slovenije

JOSIP VIDMAR
predsednik Osvobodilne fronte Slovenije

Odlikovanja vojaških in civilnih funkcionarjev

Beograd, 21. decembra (Tanjug). Po drugem členu zakona o redih in kolajnah in na predlog vrhovnega poveljnika FLRJ je Prezidij Ljudske skupščine FLRJ odločil, da se za spretnost v poveljevanju, hrabrost, izpričano delo za ustvaritev bratstva in enotnosti med našimi narodi in pridobljene zasluge za ljudstvo med narodnoosvobodilnim bojem odlikujejo z redom Partizanske zvezde prve stopnje: *Aleš B. Bebler, Marko V. Belinič, Jože J. Brilej, Marjan J. Dermastija, Martin R. Greif, Franc F. Hočevar, Matevž M. Hace, Albert M. Jakopič, Blažo M. Jovanović, Edvard E. Kardelj, Boris F. Kidrič, Boris A. Kraigher, Lazar P. Koliševski, Vicko I. Krstulović, Franc F. Leskošek, Miha F. Marinko, Karlo S. Mrazović, Moša S. Pijade, Djuro N. Pucar in Janez A. Vipotnik.*

Z redom narodne osvoboditve se odlikujejo:

Anka I. Berus, Anton A. Biber, Jakov J. Blaževič, Zvonko A. Brkič, Savo K. Br[illegible]ović, Stjepan S. Debeljak, Ilja N. Dožem, Vječeslav N. Holjevac, Slavko A. Komar, Nikola P. Kovačević, Šefket S. Maglajlić, Božidar P. Maslarić, Ljubinka M. Milosavljević, Mitra M. Mitrović, Dušan M. Mugoša, Puniša S. Perović, Jože I. Potrč, Ivan J. Regent, Djuro I. Salaj, Nikola N. Sekulić. Dragi T. Stamenković, Velimir S. Stojnić, Lidija F. Šentjurc, Vida I. Tomšič in Veljko M. Vlahović.

Svečana akademija v Ljubljani

Sinoči je bila v opernem gledališču svečana akademija, ki jo je priredila Komanda garnizona v Ljubljani v počastitev 10. obletnice Jugoslovanske ljudske armade. Akademije so se udeležili predsednik vlade LRS Miha Marinko, predsednik Prezidija Ljudske skupščine LRS Josip Vidmar, člani CK KPS, IOOF Slovenije in vlade LRS, mnogi javni in kulturni delavci ter oficirji in vojaki Jugoslovanske ljudske armade.

Slavnostni govor o razvoju in pomenu naše Armade je imel generalmajor Peter Stante. Nato je operni solist Friderik Lupša zapel Bučarjevo »Delavec« ter Simonitijevo »Komandant Sava«, operni solist Rudolf Francl pa Kozinovo »Pomlad« ob spremljavi orkestra Slovenske Filharmonije. Nato pa je orkester pod vodstvom Sama Hubada izvajal Kozinovo »Belo krajino«.

Po akademiji je bil v Domu Jugoslovanske armade slavnostni sprejem.

Ob koncu tedna

Še pet dni je do 27. decembra, ko poteče na Koreji rok za sklenitev premirja na sedanji demarkacijski črti. Pri pogajanjih sta odprti še dve vprašanji: nadzorovanje premirja in izmenjava ujetnikov. Kitajci so si v tem času uredili zaledje in odpočili, general Združenega poveljstva Nuchols pa je tudi izjavil, da je vojska Združenih narodov pripravljena na ofenzivo 28. decembra. Kakor doslej kaže, se nasprotniki sicer v teh petih dneh o miru še ne bodo sporazumeli, vendar pa si najbrž Kitajci ne bodo upali napraviti križa čez ves doslej doseženi napredek na pogajanjih. Ni namreč tudi verjetno, da bi Rusi in Kitajci pred svetovnim in domačim javnim mnenjem v zadnjem času zastonj toliko žrtvovali na prestižu, saj so nekdaj zelo radi govorili o vojaški rešitvi korejskega vprašanja. Le njihov račun, da uporabljajo Korejo za izsiljevanje drugod, hkrati pa, da bi bili s pristankom na zadnje zahteve Združenega poveljstva pred svetovno javnostjo še bolj jasno ožigosani kot poraženi napadalec, govori proti temu. V tem primeru ostane seveda še edina možnost, da se stanje, ki traja do 27. decembra, podaljša še naprej.

Kakor na Koreji so bili kominformovci tudi v vprašanju Nemčije pritisnjeni ob zid. Prvotna rusko-vzhodnonemška propagandna ofenziva za »enotnost Nemčije« je po zadnjih razpravah v OZN prešla v defenzivo. Posebni politični odbor je namreč izglasoval resolucijo o ustanovitvi anketne komisije OZN, ki naj bi ugotavljala v obeh Nemčijah pogoje za splošne volitve. Zahodnim velesilam je uspelo zaposliti vzhodne zastopnike z novo neprijetnostjo, z anketno komisijo, ki se je bodo seveda z vso odločnostjo branili. Diskusija o vprašanju enotnosti Nemčije je bile torej speljana na drug tir.

Zanimanje svetovne javnosti pa je bilo pretekle dni obrnjeno v Pariz ne samo zaradi vprašanj, ki jih obravnavajo odbori OZN, ampak tudi zaradi sestanka med Churchillom, Edenom, Plevenom in Schumanom. Churchill si je ob prihodu v Pariz nadel samo eno odlikovanje: »Francoski vojni križ«. S tem je morda hotel spretni diplomat poudariti spoštovanje do francoske vojske, ki bo sestavni del bodoče evropske armade — v katero pa se angleška vojska ne mara vključiti.

Churchill je bil nekdaj eden najbolj ognjevitih zagovornikov Evropske unije. Pred kratkim pa je moral slišati mnogo pikrih pripomb z zasedanja nekaterih zunanjih ministrov Zahodne Evrope v Strassbourgu, češ da noče ničesar slišati o vključitvi v Schumanov in Plevenov načrt, ki naj bi bila temelja zedinjene Evrope. V tem vprašanju tudi pariški razgovori niso prinesli spremembe. Komunike je le skopo ugotovil, da bo Anglija »čim ožje« sodelovala v evropski armadi. Anglija bo torej tudi naprej vztrajala v Atlantskem paktu s samostojno armado in se ne bo podrejala »nadnacionalni oblasti«, ki je v načrtu za vodstvo evropske armade.

Vendar to že dolgo sporno vprašanje ni bilo edino, o katerem so razpravljali. Na dnevnem redu so bila poleg evropske obrambe tudi vprašanja Srednjega in Daljnega vzhoda. Churchill se je podal v Pariz kratko pred potovanjem v Washington, kjer bo obiskal predsednika ZDA Trumana. V Parizu je šlo torej najbrž predvsem za razgovore o stališčih Francije in Anglije v odnosu do Amerike. Obe državi sta v velikih finančnih težavah. Tako kakor grozijo Marokanci Francozom, da jim bodo odpovedali pokornost, pa je pred kratkim tudi egiptovski zunanji minister drzno zaklical v Parizu, kjer se je mudil na zasedanju OZN, »naj se Anglija končno umakne na svoj otok in tam preživi zadnje dni v kesanju za svoje imperialistične grehe«. Tako kot denar bogatega ameriškega strica potrebujeta obe državi tudi podporo v svojih težavah za obranitev postojank v arabskem svetu, katerega voditelji iščejo prijatelje tam, kjer si več obetajo.

Churchill namerava potovati v Washington v začetku januarja. Dopisniki, ki imajo stike z ameriškim zunanjim ministrstvom, pa že poročajo, da bo moral Churchill odgovoriti na naslednja vprašanja: zakaj stoji Anglija ob strani v vprašanju zedinjene Evrope, zakaj Anglija ne soglaša z ustanovitvijo poveljstva za Atlantik in zakaj ne daje Anglija dovolj premoga skandinavskim deželam. Ta vprašanja dajejo slutiti, da bodo v Washingtonu precej odločno zahtevali, naj bi Anglija tesneje sodelovala pri uresničevanju ameriških predlogov za politiko v Zahodni Evropi. M. R.

Znova je razkrinkana napadalna politika SZ

in njeno vmešavanje v notranje zadeve drugih držav

Politični odbor je zavrnil sovjetsko pritožbo — Zadnja letošnja seja Generalne skupščine

Pariz, 22. dec. (Tanjug) Politični odbor je sinoči z 39 glasovi zavrnil sovjetsko zahtevo, naj Generalna skupščina obsodi celotno zunanjo politiko ZDA nasproti SZ. Za sovjetski osnutek resolucije je glasovalo samo pet delegacij sovjetskega bloka.

39 delegacij, med njimi tudi jugoslovanska delegacija, je glasovalo proti sovjetski zahtevi. Glasovanja se je vzdržalo 11 delegacij, in sicer delegacije Afganistana, Birme, Egipta, Guatemale, Indije, Indonezije, Irana, Saudove Arabije, Sirije in Jemena.

Sovjetske obtožbe o napadalnem vmešavanju ZDA v notranje zadeve ZSSR so se obrnile proti sami SZ. Podprli so jih samo delegati sovjetskega bloka, vsi drugi delegati pa so navedli konkretne podatke o napadalni politike SZ in o njenem sistematičnem vmešavanju v notranje zadeve drugih držav. Številni delegati so v svojih govorih še posebej opozorili na sovražno ravnanje in na napadalni pritisk SZ in njenega bloka na Jugoslavijo. Rekli so, da dejstva o sovjetskem pritisku na Jugoslavijo jasno kažejo pravo vsebino sovjetske politike in naklepe sovjetske vlade.

Politični odbor je z velikim zadovoljstvom sprejel na znanje izjavo zastopnika ZDA Mansfielda, dano v imenu ameriške vlade, da bodo namreč krediti v znesku sto milijonov dolarjev, določeni v zakonu o medsebojni varnosti, uporabljeni edinole za pomoč beguncem iz sovjetskega bloka. Ameriški delegat je rekel, da je sovjetska razlaga omenjenega ameriškega zakona nepravilna in da so sovjetske obtožbe o napadalnem vmešavanju ZDA v notranje zadeve ZSSR zlagane.

Med splošno razpravo o sovjetski zahtevi je govoril tudi jugoslovanski zastopnik **Leo Mates**, ki je med drugim dejal, da kaže sovjetska delegacija skrajni cinizem, ki si prizadeva ustvariti vtis, da se bori za načela mednarodnega prava in za nevmešavanje v notranje zadeve drugih držav. Pri tem je opozoril na posebno drastičen primer vmešavanja vlade ZSSR in drugih vlad sovjetskega bloka v notranje zadeve Jugoslavije in na podatke, ki jih je glede tega navedel v svojem govoru Milovan Djilas. Omenil je, da je jugoslovanska vlada zaradi sovražnega ravnanja držav sovjetskega bloka poslala sovjetski vladi protestno noto, na katero je prejela odgovor, ki jo je naravnost osupnil, da bo namreč sovjetska vlada tudi še nadalje omogočala jugoslovanskim emigrantom delovanje, naperjeno zoper Jugoslavijo. Sicer pa je imela sovjetska delegacija pred nekaj dnevi priložnost, da s sprejetjem resolucije o minimalnem normaliziranju odnosov z Jugoslavijo vsaj nekaj stori za razvijanje mednarodnega sodelovanja in za spoštovanje suverenosti drugih držav. Tega pa ni storila, ampak je nasprotno izrabila prvo priložnost za to, da je še bolj zaostrila že tako napeto mednarodno stanje.

Iz teh vzrokov je jugoslovanska delegacija sklenila glasovati proti sovjetskemu osnutku resolucije, ker ga šteje za sestavni del propagandne aktivnosti v okviru hladne vojne.

Jugoslovanski delegat **Milan Bartoš** je izjavil včeraj v **pravnem odboru**, da Sovjetska zveza na vse strani razsipa lepe fraze o sprejetju konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločinov genocida, toda hkrati se izogiba izpolnjevanju obveznosti te konvencije. To je izjavil zato, ker so Sovjetska zveza in države sovjetskega bloka v letih 1949 in 1950 predlagale, da bodo ratificirale to konvencijo z določenimi pridržki. O vprašanju teh pridržkov razpravlja pravni odbor že tri tedne.

Generalna skupščina OZN je imela včeraj svojo zadnjo letošnjo sejo. Na dnevnem redu je bilo poročilo o proračunu. Generalna skupščina je sprejela z 52 proti 5 glasovom vse postavke proračuna za leto 1952, ki znašajo 48,096.780 dolarjev.

Predsednik Generalne skupščine Padilla Nervo je zaključil sejo s kratkim govorom.

Koroški Slovenci protestirajo

zoper uvedbo „roditeljskega prava"

Slovenska prosvetna zveza zahteva zaščito narodnosti in jezika

Celovec, 22. dec. (Tanjug): Kulturno društvo koroških Slovencev »Slovenska prosvetna zveza« je poslalo predsedniku avstrijske vlade dr. Figlu pismo, v katerem protestira proti zakonskemu osnutku prosvetnega ministrstva o ureditvi učnega jezika v javnih šolah na ozemlju Slovenske Koroške. Ta osnutek temelji na tako imenovanem »roditeljskem pravu«, po katerem starši odločajo o učnem jeziku za svoje otroke. Protestno pismo so prav tako poslali podpredsedniku vlade Schärfu, prosvetnemu ministru Hurdesu in pokrajinskemu glavarju za Koroško Wedenigu.

Pismo pravi, da koroški Slovenci najodločneje zavračajo ta zakonski osnutek in da se bodo z vsemi zakonitimi sredstvi v Avstriji in v mednarodnih forumih borili proti temu, da bi bil sprejet. »Slovenska prosvetna zveza« izjavlja, da je tako imenovano roditeljsko pravo v resnici orožje germanizacije, ker mnogi slovenski roditelji zaradi svoje gospodarske odvisnosti in dosedanje vzgoje, ki jih zavirata, da bi pravilno ocenili pomen pouka v materinščini, niso v stanju, da bi sami odločili o tem. V protestu pripominjajo, da se koroški Slovenci ne morejo odreči svojim zahtevam, da mora biti za vse otroke, katerih materinski jezik je slovenski, zajamčen pouk v slovenščini »ne glede na to, kolikšno število roditeljev ima možnost, smelost in razumevanje, da to zahtevajo«.

Na koncu je rečeno, da koroški Slovenci zahtevajo, da se slovenska narodnost in jezik zaščitita z aktivno pomočjo države pred nadaljnjo germanizacijo. »V zgodovini smo izgubili že toliko zemlje in ljudi, da upravičeno zahtevamo varstvo pred nadaljnjimi izzivanji. Zahtevamo takšno varstvo, kakršno je v Jugoslaviji za razne narodnostne manjšine — izjavlja »Slovenska prosvetna zveza«.

Rudarji zasavskih revirjev pri maršalu Titu

Beograd, 22. dec. Maršal Tito je sprejel danes ob 9. uri dopoldne predstavnike ljudstva trboveljskega okraja in rudarjev Trbovelj, Hrastnika in Zagorja. Člani delegacije, predstavnik okraja in sekretar Mestnega komiteja KPS Trbovlje Jože Pikl, direktor CRD v Trbovljah Jože Hegler, rudar iz Zagorja Franc Klukaj in rudar iz Hrastnika Anton Sikur so maršalu Titu izročili pozdrave prebivalstva trboveljskega okraja in delovnih ljudi svojih rudnikov ob 10. obletnici ljudske revolucije ter ustanovitvi Jugoslovanske armade. Darovali so mu veliko oljnato sliko akademskega slikarja S. Pengova, ki prikazuje moment iz stavke trboveljske delavce leta 1934.

Maršal Tito se je zahvalil članom delegacije in po njih vsemu prebivalstvu in rudarjem iz trboveljskega okraja za čestitke in darilo ter se je razgovarjal z delegati o življenju in potrebah prebivalstva trboveljskega okraja, o delu rudarjev in razvoju njihovih podjetij.

Vlade zahodnih sil se strinjajo z revizijo italijanske mirovne pogodbe

Z revizijo bi prenehale veljati omejitve glede manjšin, fašistične dejavnosti in oborožitve

Rim, 22. dec. (Tanjug): Oddelek za tisk italijanskega ministrstva za zunanje zadeve je sinoči izdal sporočilo o tem, da se vlade ZDA, Velike Britanije, Francije, Nove Zelandije, Grčije, kuomintaške Kitajske in Belgije strinjajo z noto z dne 8. decembra, v kateri zahteva italijanska vlada revizijo mirovne pogodbe z Italijo.

Z mirovno pogodbo je Italija sprejela politične obveznosti, ki se tičejo zavarovanja človekovih pravic in temeljnih državljanskih svoboščin, prepovedi fašističnih organizacij in prepoved, da se kličejo na odgovornost ljudje, ki so pomagali zavezniški stvari v drugi svetovni vojni ali pa so ji bili naklonjeni. Številčno stanje italijanskih oboroženih sil je bilo z mirovno pogodbo omejeno na 250,000 vojakov, letalstva na 200 lovskih in 150 transportnih letal, mornarice pa na majhno število vojnih ladij, brez pravice do izmenjave zastarelih enot. Dvajset kilometrov daleč od jugoslovanske in francoske meje ne sme Italija zidati utrdb, omejene pa so tudi njene pravice glede zidanja utrdb na Siciliji in Sardiniji. Italija se je tudi podvrgla omejitvam glede graditve ladjedelnic in letalskih transportnih prog.

Odgovori francoske, britanske in ameriške vlade na italijansko zahtevo poudarjajo, da so postale politične klavzule pogodbe ki so bile formulirane proti sovražni državi, nepotrebne, vojaške klavzule pa niso več v skladu s položajem Italije kot enakopravne evropske države.

VREMENSKA NAPOVED
za nedeljo, dne 23. decembra 1951
Pretežno jasno vreme. V višinah in nižinah megla z ivjem. Temperatura brez bistvene spremembe.

»Kaj ko bi speljali Donavo na naš mlin?«

Prikriti računi tajnega generalštaba ‚vzhodnoevropske armade'

Resnica in laž o vojnih proračunih kominformovskih držav

Evropski javnosti je že znano, da ima potencialt vzhodnoevropskih držav pomembno vlogo pri računih ruskega generalštaba. Čeprav imajo satelitske države skupaj pod orožjem vojsko, ki je najmanj tako velika kakor petina sovjetske, predvideva Bulganinov načrt še znatna povečanja, predvsem zboljšanje v oborožitvi in unifikaciji vojaške vzgoje, uniform in opreme, tako da postajajo armade vzhodnoevropskih držav praktično enote sovjetske vojske. Sovjetski generalštab računa celo s tem, da bo številčna moč teh pomožnih armad narasla v primeru vojne na $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{3}$ moči sovjetske armade. Treba je priznati, da se tajni generalštab »vzhodnoevropske armade« v Varšavi in v Marjanskih Laznih — ki je pravzaprav samo oddelek ruskega generalštaba — z vso prizadevnostjo trudi uresničiti načrt ruskega generalštaba.

Oborožitev vzhodnoevropskih držav zasluži posebno zanimanje zato, ker ogroža mir, predvsem na evropskem jugovzhodu.

Vojaški proračuni vzhodnoevropskih držav kažejo popolnoma izmaličeno sliko. Ogromne vsote za vojne izdatke so prikrite v drugih postavkah splošnih državnih proračunov.

Poglejmo na pr. Romunijo. Če računamo moč stalne vojske 430.000 do 480.000 ljudi (česar Romuni še nikoli niso resno zanikali) in če upoštevamo cene proizvodov na romunskem trgu, bomo videli, da stane romunsko državo vsak vojak letno 219 tisoč lejev samo za prehrano in 20 tisoč za obleko. Če prištejemo še plačo, ki znaša na mesec povprečno 12.500 lejev za oficirje, 7000 lejev pa za podoficirje in 200 lejev za vojake, vidimo, da znašajo izdatki Romunije samo za vzdrževanje vojske nad 103 milijarde lejev, čeprav določa vojni proračun samo 67.92 milijarde lejev. Pri tem niso upoštevani izdatki za oborožitev, opremo, utrjevanje, za mornarico, letalstvo itd. Vestna kalkulacija vseh teh postavk bi pokazala vsoto okrog 204 milijarde lejev ali 48.75% vseh proračunskih izdatkov. Tu pa je treba pripomniti, da določa mirovna pogodba število romunske vojske približno na 138 tisoč mož. Torej je pod orožjem trikrat več vojakov, kakor bi jih smelo biti.

Primer Albanije je še izrazitejši. Ta najmanjša država evropskega jugovzhoda ima v primerjavi s številom prebivalcev najmočnejšo vojsko v Evropi. Njena redna vojska, ki šteje 52 tisoč mož (okrog 5% prebivalstva), porabi samo za prehrano in obleko 2.3[illegible] milijarde lekov, čeprav znaša vojni proračun samo 1.01 milijarde lekov. Če upoštevamo še materialne izdatke, vidimo, da vojni izdatki presegajo v proračunu objavljeno vsoto za 4 milijarde lekov in dosegajo 44.94% vseh proračunskih izdatkov.

Bolgarski vojni izdatki znašajo okrog 30 milijard levov, čeprav izkazuje proračun samo 20.6 milijard, medtem ko uporabijo na Madžarskem v vojne namene 5 milijard forintov, v proračunu pa je izkazanih samo 4.72 milijarde. Presežek izdatkov, ki ni predviden v proračunu, krijejo iz drugih postavk proračuna.

Analiza proračunskih postavk ne zajema uvoza vojnega materiala iz Rusije, ki stane ogromne vsote. Ta uvoz je dražji, ker morajo ruske proizvode plačevati mnogo dražje, kakor so cene na svetovnem trgu.

Gornje ugotovitve so torej pravo nasprotje bučnih gesel o miru, ki jih širi po svetu Kremelj, da bi z njimi prikril svoje agresivne skomine.

Jože Gosnar

10 let Jugoslovanske ljudske armade

(Nadaljevanje s 1. strani)

da smo spali teh šest let po vojni, kakor da se tisoči naših tankistov niso dobro seznanili s tanki, ki niso nič slabši in nič manj komplicirani od tistih, o katerih govori ta gospod. On dvomi tudi v zmožnost naših generalov, za katere pravi, da so »mladi in da so se vojaške umetnosti naučili v gozdovih ..., ko so se le redko bojevali s silami, ki so bile večje od brigade.« Nato navaja tudi druge podobne žaljive nesmiselnosti.

V celoti vzeto, ima to čudno razglabljanje svoje preračunano ozadje, ki ga poznamo. So ljudje na zahodu, ki si iz več vzrokov želijo, da mi ne bi dobili težke oborožitve, ampak da bi v primeru vojne krvaveli v gorah kot prva leta v zadnji vojni, morda to pot za neke tuje koristi; kot slabo oborožena množica, ki bo v odločilnem trenutku nezmožna ohraniti svojo svobodo, neodvisnost in svojo socialistično stvarnost. Zakaj so potrebne takšne nesmiselnosti? Razumljivo je, da nikakor ne morejo služiti dobrim odnosom in odstranitvi nezaupanja, ki ima pri naših narodih globoke korenine v preteklosti.

Kakšne nesmisle in kako grobo potvarjajo resnico v našem revolucionarnem osvobodilnem gibanju sovjetski voditelji, zgovorno pričajo naslednje navedbe tovariša Tita:

Nikoli se ne sme pozabiti, v kakšnih okoliščinah smo se borili. Le kdor misli na to, lahko vsaj nekoliko pravilno oceni vso moralno veličino in herojstvo naših borcev in naših narodov. Na fronti so bili naši borci brez vsega, kar je potrebno za navadne armade, da bi se obdržala zmožnost za boj in morala čet. Naši borci so se ponavadi borili lačni in zelo slabo oblečeni, pozimi in poleti. Hrano so skušali v boju iztrgati sovražniku, da bi, kolikor je bilo le mogoče, prizanesli ljudstvu, ki je tudi samo gladovalo, pa je samo rado dalo tudi zadnji grižljaj. Ni bilo zdravil, ne instrumentov, ne narkotičnih sredstev za operacije. Bolnišnice so bile improvizirane v bližini bojišča in v stalni nevarnosti, da jih sovražnik uniči in da pokolje ranjence. Po nepopolnih podatkih je sovražnik med vojno uničil 136 bolnišnic in poklal približno 5000 ranjencev. Tukaj je treba posebno poudariti okrutnost nemških enot v peti ofenzivi, predvsem divizije »Princ Eugen«, ki je bila sestavljena iz samih vojvodinskih folksdojčerjev, ki so poklali med boji na Sutjeski in Zelengori tisoč naših ranjencev.

Bilanca je strašna: 1,706.000 človeških žrtev, od tega: vojne izgube 305.000 mrtvih in 425.000 ranjenih borcev. To so najzgovornejše številke o našem prispevku v boju zoper združene fašistične sovražnike.

Osvobodilni boj narodov Jugoslavije ni dal k skupnim naporom Združenih narodov v boju zoper fašistično koalicijo bogatega prispevka samo v žrtvah in v materialnem pogledu, ampak tudi v moralnem. Ob zgledu osvobodilne vojne narodov Jugoslavije so se začenjala in krepila osvobodilna gibanja tudi v drugih državah okupirane Evrope, posebno v Grčiji, Franciji in Albaniji, na koncu pa tudi v Italiji, Bolgariji itd.

Med vso vojno je CK naše Partije politično in materialno podpiral narodnoosvobodilna gibanja v Albaniji in Grčiji, na koncu pa tudi v Bolgariji. Ob najtežjih okoliščinah sta CK in Vrhovni štab NOV in POJ pošiljala v te države instruktorje z nalogo, da prenesejo izkušnje in pomagajo pri organiziranju oboroženih vstaj. Na našem svobodnem ozemlju je vrhovni štab že jeseni 1943 organiziral iz ujetih bolgarskih vojakov partizanska bataljona »Georgij Dimitrov« in »Hristo Botev«. Tukaj sta bili formirani tudi prva in druga sofijska brigada. Sem so prihajali bolgarski partizani leta 1943 in 1944, da se odpočijejo in oborožijo. Podoben primer imamo tudi v Grčiji, posebno pa v Severni Italiji, kjer so se italijanski partizanski oddelki opirali na naše slovenske oborožene osvobodilne sile. Naš namen je bil, da pomagamo vsem tem rodoljubnim naprednim silam, da vsaj do neke mere operejo sramoto, ki so jo njihovim narodom nakopali fašistični oblastniki. V ta namen so bili pri nas takoj po kapitulaciji Italije formirani iz razoroženih divizij tudi italijanski bataljoni v sestavu naših divizij, in sicer bataljon »Garibaldi«, bataljon »Matteotti«, bataljon »Mameli«, bataljon »Pino Budičin«, »Tržaški udarni bataljon«, divizija »Garibaldi« in divizija »Garibaldi Natisone«.

Vidite, takšna je bila vloga in prispevek male Jugoslavije v veliki osvobodilni vojni proti silam, ki so ogrožale svet s suženjstvom in mrakom. Lahko bi, toda v tem referatu mi je nemogoče, navedel na tisoče pohvalnih ocen in priznanj, i med vojno i po njej, o vlogi in o žrtvah naših osvobodilnih sil in naših narodov.

Tu bom navedel samo tisto, kar so v Moskvi že leta 1941 pisali in govorili o naši borbi. V oddaji radia Moskve oktobra 1941 je rečeno: »Največji del vojnega bremena v Evropi, to je devet desetin, nosijo Rusi, a dobršen del zadnje desetine prenašajo partizani majhne Jugoslavije. Os je morala izločiti nekaj desetin svojih divizij za Jugoslavijo, čeprav so bile nujno potrebne za vzhodno fronto. Od Slovanov so dali Rusi in Jugoslovani največje žrtve v boju proti fašizmu. Rusi in Jugoslovani drug drugega medsebojno podpirajo, se bore složno in bijejo boj za napredek vsega človeštva. Rusi in Jugoslovani se ne vojskujejo zato, da bi osvajali tuje države, oni vodijo domovinsko vojno proti nemškemu in italijanskemu imperializmu. Oni vojne niso hoteli; narodi ZSSR kakor tudi narodi Jugoslavije so se vedno zavzemali za mir. Krvavo vojno, ki jo sedaj bijemo, so začeli nemški imperialisti. Najprej je bila napadena Jugoslavija, čez dva meseca pa ZSSR. Med bojem se je pokazalo, da sile fašizma slabe, medtem ko sile Rdeče armade in partizanov Jugoslavije vsak dan naraščajo. Danes stoje sovjetski narodi s Srbi, Hrvati in Slovenci na braniku napredka človeštva« itd. itd.

Izrekajoč priznanje narodnoosvobodilnemu boju naše države, je Molotov na mirovni konferenci v Parizu avgusta 1946 dejal: »Med slovanskimi in neslovanskimi državami zavzema Jugoslavija slavno mesto herojskega borca v vrstah protihitlerjevske koalicije, pri čemer je znano, da je prav Jugoslavija nosila na svojih plečih izjemno breme nemške in italijanske okupacije in dala ogromne žrtve v borbi proti našemu skupnemu sovražniku.«

V brzojavki, s katero je odgovoril na mojo brzojavko 12. maja 1945 ob zaključku vojnih operacij, pravi Stalin: »Ob tej priložnosti prisrčno pozdravljam vas in ljudstvo Jugoslavije po izbojevani zmagi nad nemškim imperializmom v borbi, v kateri so jugoslovanske oborožene sile in vse jugoslovansko ljudstvo pokazali primere junaštva in herojstva.«

Še prej, t. j. l. 1944, je Stalin na mojo čestitko k 26. obletnici Rdeče armade odgovoril in na koncu dejal: »Herojska borba jugoslovanskega ljudstva in njegove slavne narodnoosvobodilne vojske proti nemškim osvojevalcem vzbuja globoko simpatijo pri narodih Sovjetske zveze in služi kot primer, ki navdihuje vse zasužnjene narode Evrope ...«

Tako so sovjetski voditelji govorili od leta 1941 do 1948. Po l. 1948 pa govore docela nasprotno. Kdaj so govorili resnico — prej ali sedaj? Prej, seveda. Saj je to govoril ves pošteni svet in govori tudi danes, ker ve, da je to resnica. Oni pa danes govore neresnico in obrekujejo. Danes govore, da je bila naša borba delo gestapa, da so bili naši voditelji države, Partije in Armade že takrat vohuni, da je naša država fašistična in kažejo svojo nemoralnost, kadar gre za to, da dosežejo svoje imperialistične cilje.

V pismih Stalina in Molotova marca in aprila leta 1948 je rečeno, da se hvalimo in da smo jih oglušili s svojo borbo in da naša Partija ni nič bolj zaslužna kot n. pr. madžarska, albanska, bolgarska itd. Njihova stvar je, kako ocenjujejo zasluge raznih partij, naša stvar pa je, da branimo resnico in čast naše Partije, narodov in Armade pred raznimi njihovimi obrekovanji in prevračanji resnice. Tega ne bomo mi nikdar nehali delati.

Ob zaključku svojega govora je tovariš Tito opisal velik razvoj ter napredek naše Armade po osvoboditvi. Omenil je, da je razne vojaške tečaje in šole še v letih 1942 in 1943 končalo 28.034 slušateljev. Po vojni je bilo v vojaških šolah in akademijah ter tečajih 42285 oficirjev in vojaških uslužbencev. Od tega je končalo v Sovjetski zvezi razne vojaške šole in akademije približno 5000 slušateljev, 4500 slušateljev pa se je usposobilo za razne posebne dolžnosti.

Posebno važen je tudi ideološki pouk v Armadi. O tem je tovariš Tito rekel:

Izpite iz zgodovine KPJ je v razdobju od l. 1947 do konca 1950 opravilo 52.852 oficirjev in podoficirjev. Predmet — ustanavljanje in razvoj Jugoslovanske armade — je položilo 26.520 oficirjev, 9.714 podoficirjev in 1.673 vojaških uslužbencev. Izpit iz ekonomike je opravilo 25.589 oficirjev, 8.716 podoficirjev in 1,067 uslužbencev. Izpit iz partijske izgradnje in partijsko političnega dela je opravilo 30.863, med njimi 24.936 oficirjev, 4.748 podoficirjev in 1.179 uslužbencev.

V naši Armadi posvečajo veliko pozornost ideološko-politični in kulturno-prosvetni vzgoji. V enotah imajo vojaki letno približno milijon političnih informacij in več kot 700.000 predavanj. Od l. 1945 do 1951 se je v Armadi naučilo brati in pisati 270.000 vojakov. Od l. 1941 do 1951 je bilo 320.000 kulturno-umetniških prireditev za vojake; v tem razdobju je bilo organiziranih 4.905 kolektivnih obiskov raznih razstav, muzejev itd. Knjižnice vojaških klubov in domov imajo več kot 2.549.900 knjig in časopisov, leposlovne, marksistične, družbenoekonomske in druge vsebine. V povojnem razdobju je bilo za vojsko 93.734 kinopredstav z 21,034.487 obiskovalci. V naši Armadi je zlasti razvit šport, tako da je od l. 1945 do 1950 sodelovalo v različnih športnih disciplinah približno 1,800.000 vojakov, od tega samo v lahki atletiki 518.844, v nogometu pa 72.241.

Končno je omenil veliko pomoč, ki jo daje naša ljudska Armada s svojo udeležbo v gospodarstvu pri raznih delovnih akcijah. Pri obnovi so člani Armade opravili 2,800.000 delovnih dni, za izpolnitev petletnega plana pa je Armada dala doslej več kot 9,600.000 delovnih dni. V zaključnih besedah je tovariš Tito rekel:

Ko govorimo o velikih in težkih dolžnost Armade do naše države, je to videti slehernemu našemu državljanu samo po sebi razumljivo zaradi tega, ker misli, da se zato tudi izdajajo velikanska sredstva zanjo. To pa ni vse. Dolžnosti do svoje domovine glede na njeno varnost imajo tudi vsi državljani, tisti v Armadi in izven nje. Današnje vojne zadevajo vse državljane in zavoljo tega — moramo zlasti v tem negotovem času na svetu, posebej pa še v tem času raznih groženj proti naši domovini, strogo upoštevati poskuse morebitnega napadalca, da bi zasejal razdor med narodi.

Na koncu lahko rečem našim narodom v imenu Armade, da varujejo njihovo varnost in mirno socialistično delo njihovi oboroženi sinovi, ki so pripravljeni dati tudi poslednjo kapljo krvi za svojo socialistično domovino.

Ob svoji desetletnici lahko naša Armada s ponosom gleda na svojo slavno pot i v narodno-osvobodilni vojni i v mirni graditvi socializma.

ZAČETKI VSTAJE IN RAZVOJ ARMADE V SLOVENIJI

Ob desetletnici Jugoslovanske armade je bivši komandant Glavnega štaba Slovenije, generalni poročnik Dušan Kveder, sprejel našega sodelavca in mu dal za »Ljubljanski dnevnik« posebno izjavo o začetku ljudske vstaje in razvoju Armade v Sloveniji.

Burne dni pomladi 1941 je dočakala Slovenija v zelo nesrečnih okoliščinah. Prvi dnevi nemške okupacije so prinesli ljudstvu teror, mučenje in izseljevanje. Nemci so naperili svoj prvi udarec proti naprednim in nacionalno zavestnim ljudem. Začelo se je množično izseljevanje Slovencev.

Za pomladno obdobje leta 1941 je značilno, da je Partija kaj hitro našla oblike odpora in borbe proti okupatorju. Že v aprilu je bil ustanovljen Izvršni odbor Osvobodilne fronte, v katerem so bili predstavniki KP, najbolj napredni člani Sokola, krščanski socialisti in napredni liberalci.

Nemškemu terorju so se kmalu postavile po robu oborožene skupine revolucionarnega ljudstva, ki so že poleti 1941 delale okupatorju hude preglavice ter širile nerede in negotovost v zaledju nemškega in italijanskega vojnega stroja. Na jesen so začele te oborožene skupine preraščati v partizanske čete. Malone v slehernem kraju Slovenije je delovala taka četa: okrog Ptuja, na Pohorju, pri Celju, Kamniku, Jesenicah, Skofji Loki, okrog Podlipoglava, Grosupljega, na Notranjskem, v Stični, Beli krajini, Mokronogu itd. Te partizanske čete so sicer tudi odkrito napadale manjše sovražnikove enote, uprizarjale diverzije in zbirale orožje, a njihova glavna naloga pa je bila mobilizirati ljudstvo za boj proti okupatorju in organizirati večje partizanske enote.

Glavna naloga je bila tudi izpolnjena. Jeseni 1941 so se začeli formirati bataljoni, ki so imeli po dve ali tri partizanske čete. Ustanovljeni so bili Stajerski bataljon, na Gorenjskem trije bataljoni: Kamniški s komandantom Marjanom Dermastjo, Gorenjski s komandantom narodnim herojem Jožetom Gregorčičem in Poljanski, ki ga je organiziral narodni heroj Zagar. France Rozman Stane je bil prvi komandant prvega bataljona na Dolenjskem, narodni heroj Ljubo Sercer pa prvi komandant Notranjskega bataljona.

Konec jeseni in v začetku zime so ti prvi slovenski bataljoni že posegli v boj. Stajerski bataljon se je uspešno boril na Dobrovljah nad Celjem. Zavzel je tudi prvo mesto — Soštanj. Stajerci so bili srdite boje z Nemci pri Celju, na Kozjanskem. Na Gorenjskem je začel Kamniški bataljon vskladene akcije proti okupatorju. Gorenjski in Poljanski bataljon sta pozimi 1941 v Poljanski dolini že osvobodila nekaj ozemlja. Tudi na Dolenjskem so divjali hudi boji. Notranjski bataljon je zavzel mesto Lož in likvidiral posadko. Dolenjci so imeli srdite spopade z Italijani, Stanetov bataljon (II. Stajerski) pa je bil pri Litiji eno najhujših bitk, kar so jih bili slovenski partizani leta 1941.

Prihodnje, 1942. leto, je prineslo slovenskim partizanom nova osvobojena ozemlja. Osvobojen je bil večji del Dolenjske, razen glavnih prog, kjer je imel okupator močne posadke. To leto bi lahko nazvali leto splošne ljudske vstaje. Partizanske enote so začele preraščati v večje vojaške formacije. Formirani so bili celi partizanski odredi po dva do tri bataljone pa tudi skupine takšnih odredov. Dne 1. maja 1942 je bila formirana I. Stajerska brigada. Njen komandant je bil France Rozman. Stela je 600 mož, v glavnem tovarniških delavcev, in med njimi je bilo 90% članov Partije. Ni se dolgo imenovala brigada, marveč je spremenila ime v skupino odredov, njen komandant je ostal Stane, komisar pa je bil Dušan Kveder.

Konec leta 1942 in v začetku 1943 je imela Slovenija sedem partizanskih brigad, julija 1943 dve diviziji, XIV. in XV., potem pa so bili formirani korpusi.

Prvi korak na poti k moderni armadi je bil storjen z ustanovitvijo brigad, mnogo bolj gibčnih vojaških enot, ki niso vezane na določeno ozemlje.

Najbolj kritična momenta sta bila za našo vojsko v Sloveniji nedvomno prehodno obdobje 1941-42 in roška ofenziva. Ostra zima 1941, srditi in čedalje pogostejši napadi Nemcev na naše enote ter slaba oprema in oborožitev, vse to je bilo krivo, da je začelo število partizanskih čet občutno padati.

Tretja sovražna ofenziva, ki je zajela tudi Slovenijo in ki jo poznamo pod imenom Roška ofenziva, je bila eden najsrditejših spopadov slovenskih partizanov z okupatorjem. Organizirali so jo Nemci in Italijani skupaj. Samo na Dolenjskem in Notranjskem je bilo v ofenzivi pet sovražnih divizij in pomožne enote, skupaj 70.000—100.000 mož. V tej ofenzivi je prvikrat tudi bela garda odkrito nastopila proti narodnoosvobodilni vojski.

Kadar govorimo o značaju odpora slovenskega naroda proti okupatorju, ne smemo misliti, da so bile v Sloveniji v glavnem partizanske akcije. V Sloveniji se je bil boj enako srdito, kakor v drugih krajih Jugoslavije. Celo oblike borbe so bile enake. Tudi pri nas smo bili bitke regularnega značaja in največjega obsega. Slovenski partizani, uvrščeni v velike, močne vojaške enote, so bili z močnimi sovražnimi formacijami frontalne bitke tako na odprtem polju kakor tudi za obljudene kraje. Slovenski partizani se niso borili samo s sovražnimi vojaškimi skupinami, marveč tudi z divizijami (na Rogu je prodiralo 5 sovražnih divizij). Često so nastopale cele formacije sovražnih korpusov.

Med vso vojno so slovenski partizani napadali sovražnikove obljudene kraje, utrjene položaje in garnizije ter jih večinoma likvidirali. Velike bitke za osvoboditev ozemlja so bile brigade in skupine divizij. Od leta 1941 do konca vojne je imela Slovenija zmeraj nekaj osvobojenega ozemlja: Poljanska dolina leta 1941, malone vsa Dolenjska in Notranjska leta 1942, isto ozemlje ter malone še vsa Primorska in del Gorenjske leta 1943, leta 1944 pa sta se pridružili osvobojenemu ozemlju še Stajerska in gornja Savinjska dolina.

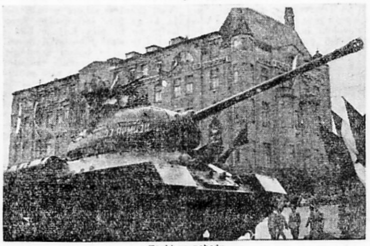

Tanki na pohodu

Posebno važne in za Slovenijo zelo značilne so bile neštete diverzantske akcije. Slovenija s svojim razpredenim omrežjem železniških prog in cest, križišče med Nemčijo in Balkanom, Nemčijo in Italijo, vrata Srednje Evrope v Afriko, vozel na poti iz Francije na Madžarsko in v Sovjetsko zvezo, je bila za Nemce izredno važna. In prav na tej najbolj občutljivi točki so imeli Nemci velike izgube. Na mnogih progah je promet počival. Zlasti velika je bila akcija oktobra 1944, ko so vse slovenske enote sodelovale v rušenju železnic. Takrat sta dve diviziji na področju Baške grape (Jesenice—Gorica) uničili vse naprave na 30 km dolgi progi in likvidirali sovražne posadke. Po teh akcijah po vsej Sloveniji ni mogel voziti noben vlak.

Organiziranje Armade v Sloveniji je šlo vzporedno s formiranjem moderne vojske v drugih krajih Jugoslavije. Leta 1941 so bile formirane čete, iz njih pa bataljoni, leta 1942 odredi in skupine odredov, leta 1943 brigade, poleti XIV. in XV. divizija, a jeseni XVIII. Leta 1944 sta bili formirani še dve diviziji, XXX. in XXXI., obe na Primorskem, ter Italijanska brigada, v kateri so bili borci iz Trsta, Gorice in Beneške Slovenije. Konec leta 1943 sta bila formirana VII. in IX. korpus. Ob koncu vojne je imela Slovenija dva korpusa s 6 divizijami in več samostojnih brigad. Te enote so imele okrog 37.000 mož, in sicer po najsrditejših spopadih s sovražnikom leta 1945. Takrat so imeli slovenski partizani proti sebi okrog 100.000 sovražnih vojakov.

Že med vojno so imele partizanske enote Slovenije mnoge znake regularne vojske. Obveščevalna služba in zveza sta bili sijajno organizirani in dobro razpredeni, tako da so bili partizani absolutni gospodarji vsega ozemlja.

Še bolj razpredeno je bilo omrežje kurirjev. Na vsem ozemlju so bile kurirske postaje, povezane v linije po en dan hoda. Kurirske zveze so prenašale naredbe, vojna poročila, propagandno gradivo in celo privatno pošto.

Brzojavno-telefonska zveza je bila med Glavnim štabom in vsemi enotami, imele pa so jo tudi nekatere enote med seboj. Stab je imel tudi radiofonsko zvezo z vsemi enotami.

Tako je bila slovenskim partizanom omogočena cela vrsta vskladenih vojnih akcij celo s hrvatskimi partizani. Od maja 1942 je bilo sodelovanje s hrvatskimi enotami stalno.

Že med vojno so začele partizanske enote Slovenije preraščati v moderno regularno vojsko. K temu so zlasti ob koncu vojne mnogo pripomogle vojaške šole. V njih se je šolal novi kader oficirjev in podoficirjev vseh rodov orožja.

Po vojni se je formiranje nove, moderne vojske povsem razmahnilo, in zdaj, ob desetletnici Jugoslovanske armade, lahko trdimo, da je nastala iz majhnih partizanskih enot, ki so se borile proti sovražniku v posameznih manjših akcijah, močna regularna vojska, Jugoslovanska armada, kot trden steber naše neodvisnosti, ki se bo lahko postavila po robu slehernemu napadalcu, če bi skušal ogrožati mirni razvoj socializma v FLRJ.

PARTIJA JIH JE IZOBLIKOVALA V PRVE BORCE ZA SVOBODO DELOVNIH LJUDI

Z Ukazom Prezidija Ljudske skupščine FLRJ je bilo odlikovano nad [illegible]00 junakov iz narodnoosvobodilne vojne z najvišjim odlikovanjem redom narodnega heroja. V naši zgodovini so z zlatimi črkami zapisana imena ljudi, ki so se v najtežjih dneh narodne zgodovine vsega posvetili boju za nacionalno in socialno osvoboditev. V partijskih vrstah izoblikovani značaji nam bodo vedno ostali zgled požrtvovalnosti in vdanosti delovnemu ljudstvu in domovini.

VIKTOR AVBELJ

Viktor Avbelj se je rodil 26. febr. l. 1914 v Prevojah. Posvetil se je bil pravnemu študiju in absolviral pravno fakulteto. Že zgodaj pred vojno se je pridružil delavsko ljudskemu gibanju, ki ga je vodila Partija. Leta 1937 je postal član Partije.

Revolucionarno aktiven je postal zlasti, ko je prišel v stik z Leskoškom, Borisom Kraigherjem, Tonetom Tomšičem, z Oskarjem Tomšičem in z drugimi najboljšimi partijskimi delavci. Zlasti se je odlikoval v SKOJ.

Po okupaciji je aktivno sodeloval pri vseh pripravah na oboroženo vstajo in organiziranje Osvobodilne fronte. Centralno vodstvo Partije mu je sredi leta 1941 zaupalo pomembno nalogo kot sekretarju novomeškega okrožja. Med svojim pomembnim delovanjem na terenu je ustanovil prve partijske edinice. Ob ustanovitvi Gubčeve brigade je postal njen prvi komisar. Potem se je udeležil vseh njenih akcij in borb. Brigada je tedaj zavzela italijanski postojanki v Ajdovcu in Dobu, kar so bile njene prve večje akcije.

Potlej je Avbljevo ime nepretrgano povezano z rastjo naše Armade. Bil je komisar največjih partizanskih enot: Gubčeve brigade, I. operativne enot: Gubčeve brigade, I. operativne komisarja glavnega štaba NOV in FOS, končno pa pomočnik komisarja IX. korpusa. Avbljevo ime srečamo v vseh slovenskih pokrajinah, kjer je bilo treba prevzemati najtežavnejše naloge.

Viktor Avbelj je bil tudi udeleženec slavnega pohoda XIV. divizije. Prav tako se je udeležil bitke za odločilni preboj na Ravnah, kjer je z drugimi tovariši sodeloval v zmagovitem jurišu.

Potem ga srečamo na Primorskem kot komisarja IX. korpusa prav v času najhujšega sovražnega pritiska. Imel je eno najtežavnejših nalog pred koncem vojne, ko je bilo treba z največjo sposobnostjo in z najglobljim čutom za odgovornost opraviti pomembno politično nalogo na Primorskem. Velika zasluga mu gre, da so bili tedaj urejeni odnosi naših partizanskih enot in z italijanskim osvobodilnim gibanjem in z italijanskimi enotami v Furlaniji ter na slovenskem ozemlju. Partizani obeh narodnosti in pripadniki osvobodilnega gibanja obeh narodnosti so tedaj bratsko sodelovali na našem ozemlju.

Po osvoboditvi je Viktor Avbelj prevzemal pomembne politične in upravne dolžnosti. Zdaj je predsednik Sveta za kmetijstvo in gozdarstvo vlade LR Slovenije, je član politbiroja CK KP Slovenije.

DUŠAN KRAIGHER

V dobi ilegalnega delovanja, zlasti pa še med narodnoosvobodilno vojno, je bil tisk močno orožje Komunistične partije. Ogromno zaslug, da ni naše delovno ljudstvo v borbi za pravice in socialistično Jugoslavijo ostalo brez tiskane besede, ima Dušan Kraigher s partizanskim imenom Jug. V Partijo je bil sprejet 1937. leta in postal zaradi svoje revolucionarnosti prav kmalu član okrožnega komiteja KPS v Celju. Že pred vojno je delal v ilegalni tiskarni v Tacnu, nato pa v St. Lenartu, kjer je tiskal »Ljudsko pravico«, »Delo« in vsakovrstne partijske letake.

Po fašistični okupaciji je postal Dušan Kraigher centralni tehnik CK KP Slovenije. Tiskarno iz St. Lenarta je preselil v Ljubljano, kjer je s pomočjo sodelavcev zgradil ob cesti na Brdo tiskarno »Podmornico«, ki je okupator ni nikoli odkril. Stevilni letaki in množica gesel, zbirka Borovih pesmi in najrazličnejši frontni tisk, izdelani v tej tiskarni, so budili narodno zavest Ljubljančanov in prebivalcev mnogih drugih krajev, krepili zvestobo Osvobodilni fronti in Partiji, ki je ni omajal še tako krut fašistični teror.

V dogovoru s Tonetom Tomšičem je Dušan Kraigher, ki ni pri svojem delu nikoli poznal zaprek in težav, organiziral še več grafičnih in ciklostilskih postojank, kjer so tiskali najrazličnejše dokumente, potrebne našim ilegalcem.

Poleti 1942 je odšel na poziv Centralnega komiteja KPS na osvobojeno ozemlje, jeseni istega leta pa na Stajersko, kjer je bil politkomisar IV. oprativne cone in član Pokrajinskega komiteja KPS za Stajersko. Kljub strahovladi gestapa je Dušan Kraigher tudi tu izpolnjeval vse naloge revolucionarno, hrabro in uspešno. Izdajstvo je bilo krivo, da so Nemci 15. junija 1943 na Dobrovljah napadli štab IV. operativne zone. Nemške krogle so podrle Vero Slandrovo, za njo pa je omahnil še Dušan Kraigher-Jug, ko jo je hotel rešiti pred Nemci. Z odločnim jurišem so borci preprečili, da bi Nemci dobili v roke trupli obeh junakov. V nas pa bo vedno živel svetal spomin na padlega heroja Dušana Kraigherja, ki je s svojim zgledom in krvjo pokazal, kakšno mora biti življenje in borba neomajnega, zvestega in revolucionarnega člana Komunistične partije.

JOŽE LACKO

Med legendarnimi junaki, ki so se med našo ljudsko vstajo povzdignili iz vrst preprostega ljudstva, je zlasti znan Jože Lacko. Med štajerskim ljudstvom ni nikogar, ki bi ne poznal njegovega imena.

Jože Lacko je bil kmet v Novi vasi pri Ptuju. Razumen, napreden in načitan se je razvil v vzornega partijca, potem pa v pravega revolucionarja. Član Komunistične partije je bil že leta 1933, kot vzoren revolucionaren komunist je postal tudi član CK KPS. Sodeloval je z delavci pri političnem in kulturnem delu. Delavsko kulturno društvo v Ptuju ga je štelo med najboljše člane.

Po izbruhu vojne je Lacko začel prvi organizirati borbene ljudi v ptujskem okraju in se ni ustrašil nobene težave. Po njegovi zaslugi se je začela krepiti frontna organizacija. Leta 1942 pa je organiziral partizansko četo.

Lacko je po zaslugi izdajalca padel gestapu v roke [illegible] borbo ranjen. Gestapovci so se znašali nad njim na vse svoje zverske načine. Hoteli so iztisniti iz njega skrivnost organizacije, ki se ni ustrašila postaviti po robu tedaj vsemogočnemu okupatorju. Lacko pa med najstrašnejšimi mukami ni niti odprl ust. Njegova junaška smrt je vlivala potlej neštetim borcem nove sile in vero v zmago ljudstva. Po osvoboditvi je Lacko ostal še nadalje vzor našega revolucionarnega kmeta. Zato so zadružniki na Betnavi pri Mariboru imenovali po njem svojo zadrugo. V Ptuju pa nosi njegovo ime kulturno-umetniško društvo.

Padli so, a živeli bodo večno med nami

Vsepovsod po slovenski zemlji so bila v domovinski vojni prizorišča krvavih in zmagoslavnih bojev, vsepovsod so padali junaki. Iz njihovih grobov žare plameni velike vere v človestvo, spominjajo nas na drzno hrabrost in neobsegljivo ljubezen do sočloveka in domovine.

Najsvetlejši primer množičnega junaštva v zgodovini osvobodilnega boja slovenskega naroda je Pohorski bataljon. O njegovi borbi in poti od ustanovitve v avgustu 1942. leta do tragičnega konca nam govore mnogi ohranjeni partizanski in celo okupatorjevi dokumenti. Preberimo nekatere izmed njih.

»Pohorski bataljon je sestavljen iz savinjske, šaleške, ruške in ene dolenjske čete. Zdaj ima tri čete s tremi puškomitraljezi in enim lahkim mitraljezom, z okrog 25 do 30 avstrijskimi in nekaj lovskimi puškami. Stanje municije: po 30 komadov za jugoslovanske puške, po 10 do 15 za avstrijske puške, po 200 komadov za puškomitraljez. Na terenu bataljon ni našel nikake municije. Ker je bataljon v neprestanih borbah, ne zapleni sovražniku toliko municije, kolikor je potroši. To je glavni problem, ki ga rešuje ta bataljon. Stanje moštva: 100 mož. Bataljon ima specialni ženski vod (11 partizank), ki se je v borbah odlično izkazal. Vod zahteva zdaj en puškomitraljez. Vodnik-tovarišica Katarina (Pavla Mede, tovarniška delavka, rojena v Strahinju leta 1919, poročena leta 1939 z Grego (Rudolfom), komandantom Pohorskega bataljona — op. pisca) sodi med najhrabrejše partizane na Stajerskem. Morala tega bataljona je na višku. Doslej ne beleži niti enega neuspeha. Odbili so deset večjih napadov (»hajk«). Politično delo je kar zadovoljivo, če upoštevamo, da vse sloni na najmlajših kadrih. Za zimo so kar dobro pripravljeni, materialno in moralno.

Politkomisar (Jože Menih-Rajko, rojen 1922. leta v rudarski družini v Hrastniku, obiskoval gimnazijo v Mariboru in Ljubljani, kot četrtošolec sprejet v SKOJ, leta 1941 v decembru pribežal iz izgnanstva v Srbiji v Ljubljano, 13. februarja 1942 odšel v partizane — op. pisca) nam piše: »Malo nas je. Izredno malo... Kljub temu nas ni strah zime. Kaj bi tisto. Pravijo, da če bodo Nemci prezimili v Rusiji, bomo tudi mi na Pohorju. Sedaj že kurimo ognje, ki močno spominjajo na Pugled, in pojemo...«

Pa tudi materialno so se oskrbeli: oblekli, obuli, napolnili skladišča za tri mesece. Na terenu dobro delajo. Razpoloženje prebivalstva je neprimerno boljše kakor v Savinjski dolini...« (Iz raporta št. 12 Glavnemu poveljstvu, ki ga je poslal 23. novembra 1942 štab II. grupe odredov slovenskih partizanskih čet.)

»Dne 7. novembra po dve in pol urni bitki odbit napad na taborišče. Pobitih je 24 policistov in wehrmannov, med njimi 2 sturmführerja. Ujeta dva wehrmanna. Plen: 2 puški, 2 parabeluma, 1 pištola, 3 bombe, municija, dokumenti. **Enote PO se doslej niso izognile niti eni bitki s sovražnikom, vselej odbile vse napade in ne beležijo doslej niti enega samega poraza.**

Neizprosna ofenzivnost teh enot, ki na vsak napad odgovore z uničujočim jurišem, spremljajočim z gromkim »Hura, hura«, je postala strah in trepet sovražnika. Teren tega odreda je spremenil svoje politično lice. Naše enote organizirajo množične mitinge po vaseh in trgih (največji v Poljčanah)... Prebivalstvo povsod z navdušenjem sprejema slovensko vojsko... Uspeh moramo v prvi vrsti pripisati dvema najpopularnejšima štajerskima partizanoma komandantu I. bat. PO tov. Gregi in politkomisarju I. bat. tov. Rajku, kakor vsem udarnikom tega bataljona...« (Iz konca »Vojnega poročila štev. 10 štaba II. grupe odredov«.)

Pa še eno pismo iz Pohorskega bataljona, v katerem je bilo v decembru 1942. leta 28 partijcev (večinoma člani Komunistične partije še v stari Jugoslaviji), 7 kandidatov in 16 skojevcev; torej je bilo dve tretjini komunistov. To pismo je poslal politkomisar Rajko ranjenemu Kvedru v Saleško dolino. V njem mu med drugim sporoča:

»Vse dokler ni bilo snega, smo si znašali hrano za slabe čase, zdaj pa smo se zabarikadirali. Najprej smo uredili vse potrebno za naše udobje in varnost. Logor smo utrdili s strelskimi jarki, sami pa smo se zakopali v zemljanke in tu osredotočili naša skladišča. Potem smo začeli s sistematičnim vojaško-vzgojnim delom.

Od 30. decembra do danes smo imeli 8 političnih ur, 4 študijske sestanke in 17 vojaških instrukcij. Vsak teden imamo redno telovadbo in zanimanje. Tudi Kompartija je oživela; bili so celični sestanki v vseh četah. Na teh so se organizirali študijski kurzi, ki jih vodijo tovariši Rado, Mrož, Miloš in Trpin. Ponovno so bili skojevski sestanki.

Odposlali smo patruljo tovariša Janeza, da se nemudoma javi v sestav našega bataljona skupina partizanov, ki prezimuje na Koroškem. Prosim, da mi s prvo zvezo pošlješ prepis brošure »Partizanski politkomisar« in kakršnokoli literaturo, ki Ti je na razpolago. V ostalem skušamo delati po Tvojih navodilih, v kolikor je v naših močeh in sposobnostih. Pozdravljajo Te Grega, Rajko in ostali.«

Ob visokem odlikovanju legendarnega Pohorskega bataljona

O bojih in borbenosti Pohorskega bataljona bi lahko napisali knjigo spominov. V njej bi opisali impozantnega komandanta Grego, po naravi mehkega politkomisarja Rajka, narodnega heroja Pavlo Mede in Gustla Vreska, trboveljskega rudarja, starega Sarha, imenovanega »pohorski kralj«, njegova dva majhna sinčka, stara enajst do trinajst let, ki sta bila z očetom v Pohorskem bataljonu. Opisali bi slavna dela slavnih borcev za svobodo, vse njihove vojaške akcije in politično delo.

Narodni heroj Pavla Mede (Katarina) s svojim možem Rudolfom (Grego)

Tokrat pa naj opišemo poslednji boj legendarnih pohorskih junakov. Bataljon je prezimoval na Osankarici, med Črnim vrhom in Tremi kralji na Pohorju. Dne 5. januarja 1943 so odšli iz taborišča bataljona Janez, Serac, Bor, Žuti in Harko. Namenjeni so bili na Koroško. Bor je šel z dvema tovarišema h Kvedru in mu ponesel pismo, katerega izvleček smo navedli, medtem ko je šla Janezova skupina naprej na Paške vode pod goro Oljko in dalje na Koroško. Dne 7. januarja zvečer se je pojavila nad Slovensko Bistrico na Blažičevem domu patrulja, v kateri so bili Knific, Kancler, Blažič in najmlajši Sarhov sin. Ta patrulja pa ni nikdar več prišla nazaj v bataljon, ker je 8. januarja zjutraj naletela nad Oplotnico na Nemce, ki so bataljon obkoljevali, in padla do zadnjega moža.

Kako je torej prišlo do obkolitve bataljona? S pomočjo izdajalca. V bataljonu je bil neki Vigec iz Ruš, ki je zbolel in so ga poslali v bolnišnico. Iz nje pa je pobegnil in se vrnil v bataljon. Ni bil priljubljen in je kazalo, da ne more zdržati večjih naporov. Komandant ga je znova poslal v bolnišnico. In je šel, ne v bolnišnico, pač pa se je nekaj dni klatil po Pohorju, naposled pa je šel v Maribor, kjer se je predal gestapovcem. Njegovo zasliševanje je bilo hkrati gnusna izdaja. Izdaji so sledile takoj velike priprave za napad na bataljon, mariborska frontna organizacija je bila skoraj popolnoma uničena, večina aktivistov postreljenih, nihče iz Maribora ni utegnil obvestiti bataljona pred nevarnostjo.

Nemci so vpoklicali wehrmanne, jih opremili z bojno opremo in zaprli v šolo. Dne 7. januarja zvečer se je kolona čet prepeljala z vlakom v Ruše in se še isto noč vzpela na Pohorje do »Bajgota«. Toda sovražnik ni pritisnil samo z ruške strani; nemške kolone so se pomikale tudi od Areha, iz Vuzenice, Oplotnice in Slovenjgradca. Tako je bil 8. januarja Pohorski bataljon obkoljen z vseh strani. Obroč je bil tako tesen, da tudi gibka podlasica ne bi mogla uiti kroglam napadalcev.

Boj se je vnel okrog devetih zjutraj. Partizanski borci so zelo zaupali svojim močem, saj so bili že nekajkrat obkoljeni in so vedno zmagali. Toda tokrat je bila premoč prehuda. Dve in pol uri je trajal nečloveški boj pohorskih borcev. Sovražnik je kar z minometi zasipaval razmeroma majhno taborišče in od šest in šestdeset borcev jih je padlo pet in šestdeset, enega samega so ujeli in pozneje ubili.

Po dve in pol urnem boju, ki mu je glede hrabrosti naših borcev težko najti primera v osvobodilni vojni, se je skušal ostanek bataljona prebiti proti zahodu. Njegovo jedro: Grega, Rajko, stari Sarh in nekateri ruski borci so sicer prebili dvojni sovražnikov obroč, potem pa so udarili na Staindlovo skupino in vsi padli. Na koncu je ostalo še šestindvajset junakov, vsak z dvema ali tremi naboji. Ko so uvideli, da je rešitev nemogoča, se niso vdali. Ponosno in udarno je zadonela njihova poslednja bojna pesem po belem Pohorju, se izgubila v zelenih smrekah. Potem so si s kroglo sami vzeli življenje.

In po boju so wehrmanni, esesovci in drugi vojaki, bilo jih je več tisoč, še s puškinimi kopiti pobili ranjence, tudi Sarhovega otročička. Tako je končal svojo zmagovito pot Pohorski bataljon. Vest o njegovem koncu, o njegovem junaškem boju se je bliskovito razširila in povzročila še večje zaupanje ljudstva v partizane, sovražnik pa je v poročilu ugotovil: »Banditi so se borili skrajno trdovratno. Tako smo naknadno na bojišču ugotovili, da je na bojišču komaj kako drevo, ki ne kaže strelnega zadetka.«

In za množično junaštvo v osvobodilnem boju je podelil Prezidij Ljudske skupščine FLRJ te dni Pohorskemu bataljonu visoko odlikovanje: Red zasluge za narod I. stopnje.

-ar.

Partizanska prisega—v pravičnem boju zvesto izpolnjena

Nekje za goro so grmeli topovi. Njihov odmev se je lovil v zelenih krošnjah dreves, da so ječale kakor zver, ki ranjena trepeta pod konico nabrušenega noža. Na obzorju je sijala kravordeča zarja — okupator je požigal vasi in streljal v pijanem besu ljudi, celo žene in otroke, da bi uničil seme nepokornega naroda.

Partizanov ni več — tako so govorili okupatorji in njihovi hlapci.

V gozdu, v senci košatih smrek, pa so se tiho premikale postave ljudi z ognjem v očeh in s puškami v rokah. Hoteli so se boriti na življenje in smrt — in v tej borbi je prav prišla tudi puška, ki jo je nosil ded, stara puška, ki je bila dolga leta zakopana v zemlji. Za goro so grmeli topovi in ropotali tanki — tu v gozdu pa so se zbirali v četo ljudje, da odidejo proti njim v boj. O tem je pričala njihova prisega.

Pred četo je stopil komandir. Zamolklo, iz globine svojih src so partizani ponavljali za njim besede:

»Mi, narodni partizani Jugoslavije, smo zgrabili za orožje, da se bomo neusmiljeno borili proti krvoločnim sovražnikom, ki so zasužnjili našo domovino in ki uničujejo naše ljudstvo. V imenu svobode in pravice našega naroda prisegamo, da se bomo borili disciplinirano, vztrajno in junaško, in da ne bomo varčevali s svojo krvjo in življenji, dokler ne bodo popolnoma uničeni okupatorji in vsi izdajalci.«

*

Ne bom pisal zgodbe iz tistih slavnih dni, katerih začetka sem se pravkar dotaknil. Prešibko je moje pero, da bi v nekaj odstavkih izrazilo veličino epopeje, ki ji ni enake v zgodovini. Hočem povedati le nekaj, kar mi je živo prišlo na misel, ko sem si ogledal razstavo osvobodilne borbe naših narodov na beograjskem Kalemegdanu.

Partizansko prisego, napisano z velikimi rdečimi črkami, vidiš že v začetku razstave. Molče te opozarja, da si oglej, kako so jo partizani izpolnjevali, zakaj so se borili na življenje in smrt in kakšna je bila cena, ki so jo naši narodi plačali za svojo svobodo. Pomudimo se za hip pri spomenikih slavnih dni, ki so razstavljeni na tem prostoru — med drevjem na utrdbah starodavnega Kalemegdana.

Pomlad leta 1941. Od vseh strani so navalili na Jugoslavijo nosilci »novega reda« in jo razkosali kakor pobitega vola. Domači izdajalci so jim bili zvesti pomočniki.

Sedem krvavih rok se je dvignilo nad našo domovino. Nemške horde v pijanem besu vpijejo »Heil Hitler!«, selijo ljudi in streljajo talce... »Evviva duce!«... tudi pod italijansko fašistično roko so padali talci, goreli domovi, napolnilo se je taborišče na Rabu... »Za carja i rodnajata!«... bolgarski fašisti so zvesto posnemali nemške in italijanske gospodarje. Kričali so, da prinašajo Makedoniji svobodo, pa so v tej »svobodi« pobili in pobdali 2.664 ljudi, razselili so jih 32.259 in požgali 3.946 domov... »Szeb jövöt!«... Madžari so »osvobodili« Vojvodino, streljali ljudi, ki niso hoteli živeti pod »krono svetega Stefana« in metali trupla v Donavo... »Za dom spremni!«... ustaški klavci so pod tem geslom počenjali zločine, kakršnih še ni videl svet... »Za kralja i otažbinu!«... s tem geslom so izdali domovino četniki... »Za vero in dom!«... pozdrav Rupnikovih belogardistov, krvnikov slovenskega naroda...

Sedem gesel, sedem krvavih rok... Proti vsem je šel partizan v boj z geslom »Smrt fašizmu — svobodo narodu!« Tudi proti tistim, ki so morili v senci križa in škofovega blagoslova. Proti vsem tem krdelom požigalcev, oboroženih do zob, proti vsem sam, oborožen le s puško in bombo. In ko

Maršal Tito ob slapu Plive l. 1943

je Vrhovni štab v krvavih borbah II. in III. ofenzive prosil Moskvo za pomoč, je leta odgovorila, da dvomi v pravilnost našega boja, in zahtevala sporazum z Mihajlovičem in vlado kralja Petra... Z začudenjem je vprašala čemu nam bo proletarska brigada, ki je bila ustanovljena 22. decembra leta 1941.

Prva proletarska brigada pa je takoj po ustanovitvi odgovorila, čemu je potrebna: pri mestu Rudo je v štiriindvajseturni borbi razbila veliko italijansko-četniško kolono, ujela 124 sovražnikov ter zaplenila 12 mitraljezov in 5 minometov. Potem so sledile nove, še večje zmage, iz zmag pa so zrasle brigade in iz brigad divizije. Prva proletarska divizija je v 250 bitkah vrgla iz stroja 45.000 sovražnih vojakov in oficirjev, zaplenila 92.000 pušk, 4.475 mitraljezov, 1.509 minometov, 353 topov... Tu, na Kalemegdanu si lahko ogledaš skoraj vse vrste nemških in italijanskih topov, razbite tanke, dve sestreljeni letali, ki imata kljuna zarita v zemljo, bombe, mitraljeze, minomete... Mrtve priče, ki živo govore...

In vendar so že leta 1941 okupatorji in njihovi hlapci kričali v svet, da so partizani uničeni. Pa je prišel konec leta in z njim odgovor: partizani so v letu 1941 pobili in ujeli 41.000 sovražnih vojakov in oficirjev. Prišlo je do novih ofenziv in spet so sovražniki govorili, da so partizani uničeni. Odgovor: v letu 1942 so partizani pobili 52.000 sovražnih vojakov in oficirjev. Leta 1943 — 84, leta 1944 — 120, l. 1945 — 150 tisoč. Skupaj nad 400.000 ubitih sovražnih vojakov in oficirjev.

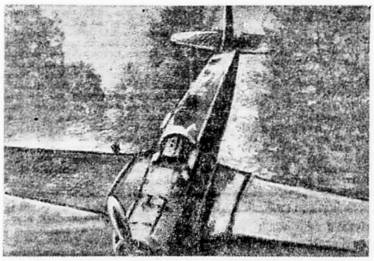

Nemški avion, sestreljen ob napadu na Drvar

To je bil boj na življenje in smrt, v kateri je 305.555 borcev narodnoosvobodilne vojske dalo življenje za svobodo, 400.000 pa jih je bilo ranjenih. V tej borbi so tudi ženske doprinesle delež, kakršnega dotlej še ne pozna zgodovina: v vrstah NOV jih je bilo okrog 100 tisoč, od teh jih je 25 tisoč padlo, 40 tisoč pa je bilo ranjenih.

Člani Komunistične partije so bili v prvih vrstah v tem herojskem boju. Partija je stopila v boj z 12.000 svojih članov in 50.000 članov SKOJ. To število je v boju raslo, raslo pa je tudi število žrtev. Skupno je padlo 50.000 članov Partije, med njimi tudi 10 članov CK KPJ in 38 članov pokrajinskih komitejev.

To je bil boj, v katerem je leta 1941 sodelovalo 25 sovražnih divizij, leta 1943 pa že 37. To je bil boj, v katerem je kljub ogromni premoči rasla naša Armada: iz odredov brigade, iz brigad divizije, iz divizij korpusi. Leta 1942 je štela narodnoosvobodilna vojska 10 divizij, leta 1943 pa že 26.

Ugled mlade Armade je pri drugih narodih vsako leto bolj rastel. Zlasti pa se je dvignil po slavni V. ofenzivi, po bitki za Neretvo, v kateri je navalilo na njeno jedro in naše vrhovno vodstvo 8 do zob oboroženih okupatorskih in kvislinških divizij. Ogromna premoč, ki pa Armade ni mogla uničiti. Armada je iz boja izšla še bolj prekaljena.

Tu so dokumenti naše ljudske revolucije, ki jo je vodila Komunistična partija s tovarišem Titom na čelu.

Pod skupno plamenico revolucije je hkrati z Armado rasla in se utrjevala nova ljudska oblast pri vseh jugoslovanskih narodih.

*

Pred hišo s koničasto streho se ustavi vojak in prisrčen nasmeh mu zasije na obrazu. »Kakor da sem v svoji rodni vasi v Bosni«, pravi in stopi v hišo. Da, to je prava bosenska hiša, zgrajena iz debelih lesenih brun. V njej je bil Vrhovni štab po IV. ofenzivi. Malo naprej najdeš tudi slovensko domačijo v miniaturi, prislonjeno na majhen hribček. In še več hiš iz raznih krajev naše domovine, v katerih so bili štabi narodnoosvobodilne vojske. Živa podoba, kako je naša Armada rasla, tesno povezana z ljudstvom!

V senci zelenih borovcev so zgrajeni partizanski bunkerji in bolnišnica. Razdrta proga spominja nekdanjega partizana, kako se je v temnih nočeh udeleževal sabotažnih akcij. Napad na Drvar je prikazan tako živo, ko da bi pravkar utihnile strojnice mladih herojev narodnoosvobodilne vojske, ki so uničili krdela nemških padalcev. Borec, ki je sodeloval v borbah za osvoboditev Trsta, si lahko ogleda nemški tank, ki je bil tam uničen. Na vsakem koraku spomin na tiste dni, ko nam je naša Armada ustvarjala svobodo.

Ni ga obiskovalca, ki se ne bi ustavil pred ogromnim italijanskim topom. Že vsa rjava je njegova dolga cev, debelo okovana kolesa pa klavrno ležijo zraven njega, ker je že segnilo njih leseno ogrodje. Odslužil je, nikoli več ne bodo letele granate iz njegove cevi... Živa podoba strte moči italijanskega fašizma, katerega nosilci so morali v septembru leta 1943 klavrno zapustiti našo domovino. Ta top so edinice narodnoosvobdilne vojske zaplenile Italijanom leta 1943 pri Žumberku. Z njim so partizani v več borbah streljali na sovražne postojanke, dokler jim ni zmanjkalo granat.

Sonce je že zašlo in mrak pada na starodavno trdnjavo. Na obzorju leži krvavordeč odsev. Cevi topov se dvigajo nad sive zidove.

Topovi, mitraljezi, minometi, tanki — zdaj so v rokah naše Armade, zdaj stoje na braniku naše neodvisnosti in svetovnega miru. Znali smo jih jemati iz rok sovražnikov, znali smo jih uporabljati — to naj si zapomnijo vsi tisti, ki jim je naša neodvisnost trn v peti. Partizanska prisega je bila zvesto izpolnjena. Prav tako zvesto pa bo znala izpolniti prisego naša slavna Armada, če se bo kdorkoli dotaknil meja naše domovine.

F. Sušteršič

Brigada, na svidenje in lep pozdrav!

Kraj, kjer sem po dolgem potovanju stopil z vlaka, težko najdeš na zemljevidu. Označen je s čisto drobnimi črkami, da se ti oko utrudi, ko ga iščeš. Mimo njega se v lahnem ovinku vleče zelena črta reke Bosne. To je Doboj — starodavno bosensko mestece na levem bregu Bosne. Toda mesto ne leži samo na levem bregu, kakor ti kaže zemljevid. V dobrih dveh letih se je raztegnilo tudi na desni breg. Železničar ti razloži, da je to Doboj Novi — nova železniška postaja, ki se razvija v veliko prometno križišče. Tu se križata dve važni, normalnotirni progi: proga Šamac—Sarajevo, ki so jo zgradile mladinske brigade pred dvema letoma, in Tuzla—Banja Luka, ki so jo od Doboja do Banje Luke zgradile mladinske brigade letos. V starem Doboju pa je postaja stare ozkotirne železnice.

Jutro je bilo mrzlo in megleno. Na postaji je stala gruča Bošnjakov, ki jim je harmonikar igral hitro, poskočno melodijo, da so cepetali z opankami po rjavem blatu kakor v kolu. Okrog osme ure je skozi meglo posijalo sonce, in tedaj je pred očmi vstal Doboj, ko da bi se dvignilo zagrinjalo. Stari Doboj: na kamenitem hribu ostanki nekdanje trdnjave, pod njo dva vitka minareta, katoliška in pravoslavna cerkev, nizke, na breg prislonjene hiše in blatne, vijugaste ulice. Novi Doboj: veliki, beli stanovanjski bloki, dolgi vlaki na novi postaji, provizoriji železniških zgradb in mnogo novih, ličnih hišic.

Na cesti se je ustavil kamion. Ljudje, ki so ga čakali, so brž poskakali nanj. Kam? Do Kulašev, mi pove šofer. Brez premišljanja kupim vozni listek in skočim na kamion. Grem v Kulaše, da bom videl, kakšno je življenje na srednjem odseku mladinske proge.

V dolini pri Kulaših je sredi rjavega koruznega polja zraslo živahno naselje: dolge mladinske barake, lični stanovanjski provizoriji in restavracija. Mimo njih se vije nova proga, okrašena tu in tam s slavoloki in napisi. Jutri bo po tej progi prvikrat zapiskal vlak.

Tudi telegraf in telefon sami napeljujejo

Stopim v barako, kjer je sedež Tesličke brigade. — Skoraj sami kmečki fantje, pa tudi nekaj deklet je med njimi. Spoznam se s komandirjem, postavnim Bosancem, ki nosi na prsih osem kolajn. To pomeni, da je na progi osemkrat postal udarnik.

Pri mizi stoji mlado dekle z likalnikom v rokah. Čez ramena ji padajo debele kite, na koncu rahlo razpletene. Prijazen nasmeh ji leži na obrazu. Ko začnem z njo pogovor, mi pove, da je doma iz Tesliča, in da ji je ime Nada. Pridno suče likalnik, in ko jo vprašam zakaj, ji zažari obraz: »Jutri grem v Banjo Luko.«

»Si bila že v Banji Luki?«

Sramežljivo me pogleda in zardi do ušes. »Ne še,« pravi čisto tiho.

»In v Sarajevu?«

»Tudi ne.«

»In v Doboju?«

Odkima in še bolj zardi. Doboj je namreč le kakšnih 25 kilometrov oddaljen od Tesliča.

Mlado dekle, ki ni še videlo sveta. Toda svet se ji odpira — sama si ustvarja vanj pot. Z žarečimi očmi pripoveduje, da bo jutri v Banji Luki praznik: mladinske brigade bodo slavile zmago — dograditev nove proge, ki bo povezovala industrijske kraje Bosne in tako pomagala, da se bo Bosna še hitreje razvijala iz revne zaostalosti v napredno industrijsko deželo. Pripoveduje, da so lani dekleta v njenem rojstnem kraju še nosila feredže, zdaj pa tega ostanka suženjske preteklosti ne nosi nobena več. Jutri gre s svojimi tovariši in tovarišicami prvič v Banjo Luko. Kolikokrat so ti ljudje sanjali o življenju in svetu — in zdaj se jim to življenje odpira.

Vsej Bosni se odpira novo življenje, ki ga brez socialistične Jugoslavije ne bi bilo. Kaj je bila v Avstriji in stari Jugoslaviji Bosna? Dežela, kjer so bogati kapitalisti vlekli iz njenih naravnih zakladov milijone, njej sami pa niso pustili, da bi se dvignila iz zaostalosti. Zgradili so nekaj ozkotirnih prog v osrčje njenih gozdov, to pa samo zato, da so jih laže ropali. Sicer pa smo poznali Bosno le kot deželo, kjer je orient ohranjen bolj pristno kakor v sami Turčiji...

Kako je bilo na progi? Komandir se zamisli, kakor da bi izbiral besede. Pravzaprav niti ni potrebno, da sprašujem. Dovolj je, da pogledam njegove kolajne in žuljave roke, pa mi je vse jasno. »Jurišali smo na kubike, to se samo ob sebi razume. Vreme nam je nagajalo zlasti takrat, ko smo gradili most čez Usoro. Pa smo ga kljub temu dogradili.«

»Je vaša brigada udarna?«

»Da enajstkrat.«

To mi pove tako preprosto, kakor da ni nič posebnega. Ti ljudje so zelo redkobesedni, če jih vprašaš o njihovih naporih. Tudi v pogovoru s člani drugih brigad sem to opazil. Da so v zadnjih dneh predno je bil prebit predor Tromedja, vztrajali nekateri pri kompresorjih celo po 60 ur, sem zvedel od drugih ljudi.

V časopisih smo brali večidel o naporih pri gradnji predorov Tromedja in Leskove vode ter mostu čez Bosno. To so bila res najtežavnejša dela, toda primere junaških naporov najdeš tudi drugod na vseh odsekih proge. Kakšen trud so zahtevala samo pripravljalna dela! Zgradili so okrog 200 barak, mnogo stanovanjskih poslopij, bolnico, ambulante... Če bi vse to postavili na enem kraju, bi bilo mesto, kjer bi bilo prostora za več ko 10.000 prebivalcev. In kakšno je bilo, na primer, delo v tako imenovani Klisuri! To je tam, kjer teče skozi tesno skalnato sotesko potok Šnjegotina, ki ga ne najdeš na zemljevidu. Prehod je bil tu mogoč samo po kozjih stezah. Nova proga se seveda ne more držati tega korita. Treba je, da ga preseka. In presekala ga je v dolžini 1.200 metrov nič manj ko šestkrat. Iz useka na usek, iz mosta na most! Tekmovanje — Armadi na čast!

Toplo je v baraki. Kar domačega se že počutim med temi zdravimi fanti in dekleti. Še topleje pa mi postane, ko začne komandir pripovedovati o svojem najlepšem spominu.

»Najlepši spomin bom ohranil na tiste dni, ko smo delali skupaj s 15. ljubljansko brigado. Bili smo kakor ena družina. Skupaj smo delali, skupaj smo prirejali kulturne prireditve. Imeli smo prireditev tudi v kmečki delovni zadrugi Čečava, kjer nas je poslušalo okrog 300 ljudi. Da, to je najlepši spomin naše brigade.«

Še bi pripovedoval komandir, pa se spomni, da sem najbrž lačen. Potem mi je Nada prinesla velik kos kruha in polno porcijo graha s slanino, ki mi je prav dobro teknil.

Doboj, v torek 18. novembra. Na polju blizu nove postaje je miting. Na postaji čaka vlak, ves okrašen z zelenjem, pisanimi trakovi in zastavami. To je prvi vlak, ki bo peljal po novi progi.

Lokomotiva zauka in odpeljemo se proti Leskovim vodam. Vlak hiti po novi progi, gre čez novi most na Bosni, beži mimo polj in gozdov, mimo potokov in mlinov — lesenih vodenic. Na travniku se pase čreda ovac. Pasejo jih pastirice v dolgih belih krilih in živo pisanih predpasnikih. Predejo in zraven p[illegible]. Tako prisrčna se mi zdi njihova pesem:

»Daleko je, daleko je,
onaj ko me voli...«

Sredi polja se vlak ustavi. Stopim med brigadirje, ki se vračajo domov. Pogovarjajo se o delu, o uspehih.

»Pri nas je deset osemkratnih udarnikov.«

»Pr nas enajst.«

»Kolikokrat si ti udarnik?«

Tovariš, ki mu velja to vprašanje pogleda v tla, kakor da ga je sram. »Samo enkrat«, pravi.

Potem dvigne pogled in obraz mu zažari.

»Še bom lahko postal večkratni udarnik. Saj bomo še gradili proge. Brigada, na svidenje!

Nekdo izmed mladincev stopi tesno predenj in mu pogleda v oči:

»Daj mi ruku, brate!«

»Evo ti, od srca.«

S-č

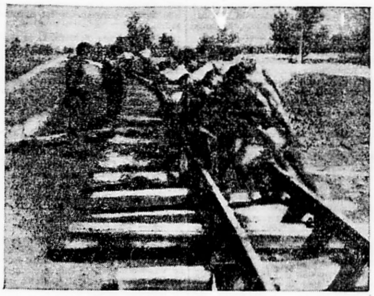

Mladinci polagajo tračnice

Zmaga mladine Armadi na čast!

Varovali bomo meje, da jih ne bo prekoračil noben sovražnik

Na neki proslavi so dale obmejne enote, ki varujejo meje Slovenije, naslednjo zaobljubo:

»Obljubljamo, da bomo varovali meje socialistične Jugoslavije tako, da jih ne bo prekoračil noben sovražnik. Če bo potrebno, bomo za mir in srečo naše domovine žrtvovali tudi življenje.

Izpolnili bomo vse naloge, ki nam jih postavlja naš vrhovni komandant — tovariš Tito.

Borili se bomo, da bo vsak naš državljan videl v nas borce ljudske armade, katerih edina želja je služiti svojemu narodu.

Borili se bomo za lik socialističnega človeka, najbolj aktivno bomo delali za poglobitev politične zavesti in patriotizma med obmejnim prebivalstvom, ker so naši dosedanji uspehi večidel sad sodelovanja graničarjev in obmejnega prebivalstva.

S svojim delom bomo na dejanjih pokazali, kako se je treba boriti proti lažem in za resnico o naši socialistični Jugoslaviji.«

To so velike obveznosti, ki so jih sprejeli tisti, katerim je naša domovina zaupala čuvanje naše meje in s tem mirno in nemoteno graditev socializma.

Če hočemo videti, kako svoje obveznosti izpolnjujejo, moramo stopiti k njim v karaulo — na mejo.

Ozka steza seka gost iglasti gozd v katerega človek skoro ne zaide. Tu je dom srn, gamsov in druge divjačine. Na kraju poti, na obronkih Karavank poteka meja med našo državo in Avstrijo. Ob tej liniji, v divjini, kjer pozimi zapade nekoliko metrov snega, na jasi, obdani krog in krog z gozdom, stoji bela hiša — karaula.

V njej žive tovariši iz vseh krajev naše države. Tu je Srb Popovič, Slovenec Piskar, Makedonec Djurdjevski, Hrvat Rožič, Črnogorec Medojevič, Šiptar Sulejmanovič itd. Iz vseh krajev so prišli sem graničarji. Mladi, zdravi in veseli žive v tovarištvu, skupno delajo, se uče in drug drugemu pomagajo. V vsakem njihovem gibu, besedi in dejanju občutimo veliko ljubezen trdno vojaško tovarištvo.

»Ko je tovariša Medojeviču bolela noga,« — pravi vodnik Rožič — »se je namesto njega prostovoljno javil za zasedo tovariš Djurdjevski, pa čeprav je bil isti dan že 12 ur v naporni službi.« Še en tak primer: tovariš Kandri bi moral iti na dopust. Seveda se je ves vesel nanj pripravljal. Medtem pa je imel tovariš Sulejmanovič doma take razmere, ki so ga nujno vlekle domov. Tovariš Kandri je odstopil dopust svojemu tovarišu. Takih in podobnih primerov ni samo v tej karauli, marveč povsod ob meji.

Vedno budni čuvarji naših meja

Graničarji žive kakor družina. Tu bi se marsikdo lahko naučil nesebičnega kolektivizma. V majhnem zabojčku, na katerem piše »naš kolektiv«, imajo spravljene cigarete, ki jih dobivajo vsak dan. Iz tega zabojčka lahko vzame cigarete vsak, kadar in kolikor hoče. Cigaret je za vse dovolj, ker je med njimi več tovarišev, ki ne kade, a kljub temu dajo svoj delež v kolektiv. Krema za čevlje in milo so na skupnem prostoru, vsakomur na razpolago. Kruha in hrane ne delijo, ampak je vsak vzame kolikor hoče.

Življenje teh ljudi ni lahko. V slabem vremenu in mrazu imajo težavno, a častno službo, razen tega pa se še neprestano učijo in delajo. Če jih kdo vpraša, ali jim je težko, dobi jasen odgovor: »Ne! Mi smo graničarji.«

Poslušal sem, ko je komandir karaule poročal po večerji, ob petrolejki. Vojakom je govoril o našem novem finančnem sistemu, o uspehih naših delovnih kolektivov o vojni na Koreji i. t. d. Vojaki so ga pazljivo poslušali in nejasnosti povpraševali. Ko je bilo poročilo končano, so nekateri začeli igrati šah, drugi pa čitati knjige in časopise. Vsi so se že naučili šahirati, dva nepismena pa sta se s pomočjo tovarišev naučila pisati in brati latinico in cirilico.

V karauli vlada vzoren vojaški red in disciplina. Čeprav bi mislil, da tu zaradi posebnih razmer to ni mogoče, ne smejo zanemariti vojaških pravil in predpisov.

Kako pa opravljajo svoje dolžnosti na meji?

Iz opazovalnice je graničar Veljko ogledoval svoj odsek. Njegov pogled je često šel preko mejne črte, pazljivo je ogledoval na obeh straneh dohode k meji. Bližal se je čas, ko ga bo zamenjal drug stražar. Takrat je opazil, kako se dve sumljivi osebi na avstrijski strani bližata naši meji. Ni ju izpustil iz vida, odločen, da jih ujame. Medtem je prišel njegov naslednik Akim. Veljko mu je dal znak in mu objasnil za kaj gre. Takoj sta bila oba v zasedi in čakala na razbojnika, ki sta se oprezno bližala in že prešla mejo. Veljko je hotel streljati, pa ga je Akim, ki je starejši graničar, zadržal: »Pustiva jih še bližje, pa jih bova lahko ujela.« Razbojnika sta šla naprej, ne vedoč, da sta le nekaj metrov pred zasedo. Iznenada, kakor da sta zrasla iz zemlje, sta stala pred njima Akim in Veljko z naperjenima puškama. Na poziv, naj dvigneta roke, sta razbojnika, ko sta opazila, da jima drugega ne preostane, šla pred graničarjema poslušno v karaulo.

Kdo izmed graničarjev ne pozna tovarišev Piliča in Tkalca, ki sta ujela zelo nevarnega razbojnika. Piliča je ta razbojnik sedemkrat zadel iz pištole, pa je bil še toliko pri moči, da se ga je oklenil in ga ni izpustil, dokler mu ni prišel v pomoč Tkalec. Pilič je ozdravel. Njegove in Tkalčeve prsi pa zasluženo krasi Red hrabrosti.

Graničarju Pribovšku je neki špekulant, ki je hotel prenesti 4 in pol kile zlata, dve sto tisoč lir in dve sto tisoč dinarjev iz naše države, ponujal vse zlato in denar, če ga izpusti. Dobil je ta-le odgovor: »Ne, jaz osebno tolikega bogastva ne potrebujem, potrebujejo pa ga naši narodi, ki grade socializem, katerega graditi boš pomagal tudi ti, pa čeprav ne prostovoljno, za to naprej v našo komando.«

Tako izpolnjujejo naši graničarji svoje obljube in dolžnosti do domovine, zavedajoč se, da jih je na to mesto postavil tovariš Tito, naša Partija in jugoslovanski narodi.

Mednarodna trgovina

Nezadržno naraščanje cen v Italiji

Razvoj na notranjem italijanskem tržišču je zbudil pozornost zaradi naraščanje cen v trgovini na debelo. Cene so bile prej več mesecev stabilne, v novembru pa so se povišale za 2.4% (uradne cene blagu na debelo), oziroma 2.6% (na prostem tržišču). Najbolj so se podražile surovine in sicer na prostem tržišču za 6.8%. Njim sledi povišanje cen polizdelkov za 1.2% in izdelkov za 0.5%. Med uradno nadzorovanimi cenami se je posebno močno dvignila cena premoga.

Hkrati s podražitvijo v trgovini na debelo pa so italijanske uradne statistike zabeležile tudi povišanje življenjskih stroškov za povprečno 0.9%. Najširše kroge potrošnikov je prizadela predvsem podražitev mleka od 70 na 80 lir za liter, jajc od 45 na 50 lir za kos in mesu ter siru za okrog 1.5%. Tekstilije so se zaenkrat podražile samo za 0.1%. Statistika je pokazala na primer, da so se prehrambeni stroški državljana srednjega stanu samo v novembru dvignili za 2.5%.

Posebno so v Italiji zaskrbljeni zaradi bodočega razvoja. Predvidevajo namreč, da bodo cene še naprej rastle. K temu bodo pripomogli še nekateri uradni ukrepi. Januarja bodo dovolili zvišanje najemnin, za stara stanovanja za 25%, za luksuzna stanovanja in gostišča pa celo za 50%. Sodijo tudi da se bodo podražili kmetijski pridelki. Predvsem računajo, da se bodo dvignile cene sladkorni pesi konoplji, sadju in krmi. Mnogo teh pridelkov so namreč uničile hude poplave in njihove podražitve ne bodo mogli zavreti. Oblasti se pečajo tudi z načrtom, da bi podražile železnice, električni tok, premog in cement, močno pa mislijo obdavčiti tudi avtomobilski tovorni promet.

Obveščeni gospodarski krogi v Italiji izražajo resno bojazen, posebno če bi se še podražile surovine, ki jih morajo uvažati, da bo nezadržno naraščanje cen resno ogrozilo prizadevanje vlade pri obrambi vrednosti italijanske lire.

Priprave za trgovinska pogajanja z Avstrijo

Prihodnje leto januarja bo obnovljena trgovinska pogodba z Avstrijo. Izpostava Trgovinske zbornice v Ljubljani že zbira podatke ki bodo služili kot osnova pri pogajanjih v Beogradu. Slovensko gospodarstvo ima velik interes, da bi se trgovanje z Avstrijo ne zanemarilo, saj meji naša republika na to državo in je bilo trgovanje z njo že nekdaj zelo živahno. Da bi bili predlogi za trgovsko menjavo čimbolj pripravljeni in preračunani na konkretne možnosti, prosi ljubljanska Trgovska zbornica vsa podjetja, naj bi ji hitro sporočila dosedanji obseg trgovanja z Avstrijo (kontingentne liste) in dopolnilne predloge. Pravtako naj bi podjetja sporočila tudi, kakšne težave so imela doslej pri trgovanju z Avstrijo, da bodo lahko nato naši zastopniki pri pogajanjih to upoštevali.

Avstrijskim izvoznikom nameravajo ukiniti delež, ki so ga doslej prejemali na devizah. To je napovedal avstrijski trgovinski minister, čeprav je udeležba izvoznikov na deviznih dohodkih doslej močno stimulirala avstrijski izvoz. Ta ukrep narekuje baje vedno težavnejši avstrijski gospodarski položaj. Načrt mislijo uresničiti že januarja prihodnjega leta, avstrijski izvozniki pa bodo mogli svoja dosedanja devizna dobroimetja izkoristiti le še do konca februarja.

Priprave za celovški velesejem prihodnje leto. Pred kratkim so se zastopniki ljubljanske Trgovinske zbornice razgovarjali z zastopniki celovškega velesejma. Koroški gospodarstveniki so izrazili pripravljenost, da bodo dali za jugoslovanski paviljon obsežen in primeren prostor na razpolago in so se zelo zanimali za našo čim večjo udeležbo na velesejmu. Sledili bodo še razgovori, na katerih bodo določene kontingentne liste blaga ki bi ga v dneh velesejma med 7 in 17. avgustom 1952 lahko prodali

Švedska bo prodajala lesene hiše Perziji. Švedska je sklenila s Perzijo dogovor, da bo dobavila za perzijsko industrijo nafte za več milijonov švedskih kron lesenih hiš. Pričakujejo pa, da bo Perzija v kratkem še povečala naročila.

Povpraševanje za našim blagom Avstrijski uvozniki si žele kupiti pri nas krzna, kože in kalcijev karbid, v Angliji pa je veliko zanimanje za naše suhe gobe, ki morajo biti vložene v pločevinaste škatlje po 14 ali 28 lb. Egipt išče žveplo in klorovodikovo kislino Grčija les, azbestno-cementne plošče, jekleno orodje in železno žico Mehika se zanima za vinsko kislino, Nemčija za kalcijev karbid kavstično sodo, cement in šper-plošče, Sirija za les, Trst za kavstično sodo, amonijev sulfat in natrijev hidrosulfat.

Močno zaledje — največja opora Armade

V protiletalski zaščiti so naši ljudje dokazali, da so pripravljeni in sposobni skupno z Armado braniti domovino, če bi bilo treba

Živo so nam še v spominu dogodki pretekle vojne, borba in zmaga naše ljudske revolucije. Takrat so bili partizanski oddelki, brigade in ljudstvo v zaledju eno. Drug brez drugega bi ne želi uspehov, z roko v roki pa sta v borbi skovana Armada in le-tej zvesto zaledje dosegla največjo zmago.

Sedaj je mir. Naša Armada, opremljena z vsemi sredstvi moderne tehnike, čuva težko priborjeno neodvisnost, ljudstvo, ki gradi na vseh gospodarskih področjih lepšo bodočnost, pa tudi pri misli na obrambo naše domovine ne stoji ob strani.

•

Rezek zvok siren, ki napovedujejo alarm, je odjeknil v poznih večernih urah nad Slovensko Bistrico. Vaja je bil nenapovedana in pričakovale je niso niti enote protiletalske zaščite, še manj ostali prebivalci.

V hipu je bilo mesto zatemnjeno. Dve, tri minute so pretekle po znaku za alarm in že so se zbirali na zbornih mestih z vso opremo člani organizacije protiletalske zaščite. Vsakdo je vedel, kje je njegovo mesto in kje potrebna pomoč. Prebivalci so odpirali okna, že prej pripravljena vedra pa polnili z vodo...

•

Še marsikatero mesto in kar je še bolj razveseljivo, tudi marsikatera vas, bi ob takem nenapovedanem in nepričakovanem poizkusnem alarmu prav tako dobro položila izpit, kot ga je Slovenska Bistrica. Šestmesečno tekmovanje na čast desetletnici ustanovitve JA je namreč bolj kot vse dosedanje akcije razgibalo življenje in delovanje naših zaščitnih, zalednih enot organizacije protiletalske zaščite. Medtem ko je bilo v Sloveniji pred tekmovanjem skupno 115 tečajev za hišno protiletalsko zaščito, je v mesecih tekmovanja naraslo njihovo število na 477, katere je obiskovalo več kot 21.000 ljudi. Jedro organizacije PLZ pa so mobilne enote, formirane v določene skupine, ki imajo svoj komandni kader in se delijo po službi v sanitetne, kemijske, veterinarske, tehnične, specialno-tehnične čete itd. Člani teh enot, ki so organizirane po večini v mestih, so že preteklo leto obiskovali strokovne tečaje, letošnje tekmovanje pa so izpolnili s številnimi vajami. V zadnjih šestih mesecih so imele posamezne čete mobilnih enot 1426 vaj, vaj z dvema in več enotami je bilo okrog 400 in z vsemi enotami v posameznih krajih okrog 300. Vaj z vsemi edinicami PLZ, pri katerih je sodelovalo tudi prebivalstvo, je bilo 362. Skupno se je vaj udeležilo nič manj kot 180.000 ljudi.

Na vasi so naloge mobilnih enot prevzele vaške enote. Te imajo prav tako določeno vodstvo, ki uravnava delo, usposabljanje in vaje svojih članov. Tudi vse večje tovarne v Sloveniji so organizirale industrijske enote, prilagojene značaju njihovih podjetij.

Delo ocenjevalne komisije je v teh dneh najbrže precej težavno. Odločiti, kje so od mnogih dobrih organizacij protiletalske zaščite najboljše, ni lahka stvar. Saj tekmujejo takorekoč vse organizacije PLZ in izbrati bo treba najboljšo osnovno organizacijo v mestu ali okraju, najboljšo osnovno organizacijo v republiškem merilu in tudi najboljši mestni, rajonski oziroma okrajni odbor PLZ. Število in kvaliteta strokovnih tečajev, vaj in množičnost organizacije v posameznem kraju bo pripomoglo k dokončni ocenitvi.

Enote protiletalske zaščite pri vaji

Ozrimo pa se sedaj raje na skupen uspeh. Največ, kar smo po nekajletnem delovanju organizacije protiletalske zaščite pričakovali, smo v tem tekmovanju, lahko rečemo, dosegli. Organizacije PLZ v posameznih krajih so zaživele samostojno življenje. Nič več ni treba za poživitev njihovega dela dajati podrobnih navodil in direktiv. V mnogih krajih so v tekmovanju prevzela tamkajšnja krajevna vodstva iniciativo v lastne roke ter izpeljala naloge za pripravljenost in organizacijo zaledja kar najboljše. Hoče, Sv. Jurij pri Celju, Knežak pri Slovenski Bistrici, Gorišnica pri Ptuju, Vojnik pri Celju, Pragersko, so med najboljšimi KLO. Med mesti in okraji prednjačijo Slovenska Bistrica, Maribor, Maribor okolica, Celje okolica, okraj Krško itd. Industrijska PLZ pa je najboljša v Impregnaciji lesa, Hoče, v Metalni, Maribor, v Mariborski tekstilni tovarni, Litostroju, Unionu itd.

V krajih, kjer organizacije PLZ morda še ne delajo povsem dobro, bo njih delo sedaj lahko pač hitreje zaživelo, saj se bodo učili pri izkušnjah le-teh, ki so prebile led. V glavnem bodo vaje samo še izpopolnjevale izvežbanost. Miren je lahko naš pogled v bodočnost: v želji in v borbi za mir se nismo uspavali in nič nas ne more presenetiti. Vodstva in enote protiletalske zaščite bodo v vsakem primeru vedela, prav tako kot naša Armada, kaj je treba storiti, da ohranimo to, kar smo si s krvjo priborili.

Prosvetni delavci krškega okraja so zborovali

Okoli 150 članov Društev učiteljev, profesorjev in vzgojiteljev se je zbralo minuli teden v Brežicah. Na programu so imeli predavanje republiškega prosvetnega inšpektorja prof. Ivana Lovšeta, ki jim je na prepričljiv način in podprt s skioptičnimi slikami prikazal razvoj živega sveta, jim na znanstveni način dokazal in prikazal, kako je treba našo mladino vzgajati v resnici in kako mora prosvetni delavec stalno izpopolnjevati svoje znanje z novimi dognanji, ki zadajajo smrtne udarce praznoverju in ugibanju. Prikazal je tudi težavno pot, ki si jo je utirala znanost v dveh tisočletjih, poudarjal je tudi borbo cerkve proti vsaki napredni misli, pri čemer se je posluževala neiskrenosti in nedoslednosti, kar je podprl z zgodovinskimi dejstvi.

Na zborovanju so se dalje pogovorili o pristopu v republiški učiteljski pevski zbor »Emila Adamiča«, v katerega se je takoj prijavilo 10 članov, o šolskih proračunih, o izpitih, o novoletni jelki, ki jo povsod samoiniciativno skrbno pripravljajo, o mladinskih in strokovnih listih, o volitvah OF, o izobraževalnih tečajih, ljudskih univerzah, podrobneje o pedagoškem aktivu ter o drugih stanovskih in službenih zadevah. Skupno zborovanje je vodil dolgoletni predsednik Jože Kočorok. No, o točnosti in disciplini pri zborovanju bi mogli pedagogom marsikaj očitati. Zdi se, da je lažje zahtevati, kakor sam izvrševati in dajati zgled. Seveda si imajo veliko povedati, ko se pa tako poredko vidijo, toda to bi moralo opraviti po zborovanju. J. K.

Po domovini

Prvi agregat vinodolske elektrarne bo začel obratovati najbrž že 3. januarja 1952. Vinodolska hidroelektrarna je največji po vojni zgrajeni objekt na Hrvatskem. Do konca prihodnjega leta bosta montirana še dva agregata po 28 tisoč kW, tako da bo znašala povprečna letna proizvodnja te velike elektrarne okrog 180,000,000 kilovatnih ur.

Daljnovod Kostolac-Majdanpek. Ta mesec bo dograjen daljnovod med Kostolcem in Majdanpekom. — Gradbena dela so že končana.

Nove cene premoga na Hrvatskem. V Glavni direkciji in premogovnikih Hrvatske se pripravljajo na prehod na nove ekonomske cene premoga za industrijo. Strokovnjaki v Glavni direkciji so v glavnem že sestavili osnutek novih cen za posamezne vrste premoga in sicer na podlagi kalorij. Debel premog iz Raše bo stal okrog 7700 din, drobne vrste pa okrog 6000 din tona. Rjavi premog iz Golubovca bodo prodajali po 2700 do 4700 din. Pri lignitu bodo upoštevali vrsto in razlika v ceni bo znatno večja. Drobni lignit bo po 2000, kosovec pa po 2800 din.

Hrvatski izumitelji in novatorji so prihranili letos državi okrog 180 milijonov din. Od tega odpade okrog 70 milijonov din samo na racionalizatorski izum glavnega inženirja rafinerije nafte na Reki Milana Keliša. Z uporabo njegovega izuma so prihranili od leta 1948 že okrog 208 milijonov dinarjev. Trije strokovnjaki solarne na Pagu so uspešno rešili vprašanje prevoza soli iz bazenov. Z novo napravo bo prihranila država na leto okrog 4 milijone 500.000 din. Nad 50 milijonov dinarjev sta prihranila našemu gospodarstvu zagrebška strokovnjaka prof. Milan Martić in ing. Franjo Kahle, ki sta izumila stroj za pripravljanje koruznice za živinsko krmo.

V Dalmaciji so elektrificirali že 80 vasi. Splitsko podjetje »Svjetlost« je že v oktobru izpolnilo letni plan in ga dozdaj preseglo za 15 odstotkov. Največje uspehe je doseglo na področju elektrifikacije vasi. Od 29. novembra je povsem elektrificiralo 17 vasi, 22 vasi pa bodo še elektrificirali do konca leta. Podjetje je zgradilo letos nad 43 km daljnovodov in opravilo več dela, kakor so ga opravili v stari Jugoslaviji na tem področju v Dalmaciji v 23 letih. Dalmacija ima zdaj že 80 elektrificiranih vasi.

Naše vžigalice na tujih trgih. Konec decembra bo dobavila osiješka tovarna vžigalic »Drava« Siriji prvih 500 zabojev vžigalic. Sirija je prvi tuji trg, kamor bomo odslej stalno izvažali vžigalice. Vsak mesec jih bomo izvozili v Sirijo 200 zabojev po 5000 škatlic. Za naše vžigalice se zanimajo tudi kupci v Nigeriji, Etiopiji in Saudovi Arabiji.

Naše montažne hiše za UNICEF. V reško pristanišče je prispela prva pošiljka montažnih hiš, namenjena UNICEF. Tovarna montažnih hiš v Davidoviću bo izdelala za UNICEF 200 hiš s skupno površino 20.000 kv. m. UNICEF jih bo dala deželam, kjer primanjkuje stanovanj.

Institut za rudarstvo v BiH. Velikansko premogovno bogastvo Bosne in Hercegovine, ki ga cenijo na polovico vseh zalog premoga v Jugoslaviji in ki smo ga doslej izkoriščali s primitivnimi sredstvi, bo postalo predmet znanstvenega raziskovanja v Institutu za rudarstvo, ustanovljenem pri Svetu za industrijo vlade LR Bosne in Hercegovine. Najboljši strokovnjaki za rudarstvo te republike bodo sodelovali na novem znanstvenem zavodu, katerega naloga je med drugim, pripraviti ustanovitev rudarske fakultete v Sarajevu.

Eno samo podjetje izvozilo 480 ton zdravilnih zelišč. Republiško podjetje »Bilka« v Skoplju je že izpolnilo letni plan izvoza zdravilnih zelišč. Doslej jih je prodalo tujim podjetjem okrog 480 ton. Tudi letos je v tujini dovolj povpraševanja po makedonskih zdravilnih zeliščih.

Ptice pevke zna posnemati. Kovač Obrad Stojić iz revirja Aleksinaških rudnikov je znan daleč naokrog po posnemanju ptic pevk. Žvižgati zna kot slavček, kanarček, čižek in druge krilate pevke. Zna tudi čivkati kot vrabec, krakati ko vrana in kokodajsati kakor kokoš. To pa še ni vse. Stojić zna posnemati tudi nekatera godala.

114 let starega bolnika so operirali. Arabec Halid Gandura v Sarajevu je star že 114 let. V Bosno je prišel pred 80 leti in je najstarejši prebivalec Sarajeva. Pred dobrim tednom je padel po stopnicah in v bolnišnici je rentgen pokazal zlom kosti na levi nogi. Potrebna je bila operacija. Gandura je mirno legel na operacijsko mizo. Zdaj leži kot najstarejši bolnik v sarajevski bolnišnici.

Teden slepcev v Makedoniji. Društvo slepcev v Makedoniji bo priredilo ob stoletnici smrti tvorca abecede za slepe Brailla od 6. do 13. januarja 1952 »Teden slepcev«. Po vseh večjih mestih bodo slavnostne akademije, Rdeči križ pa bo poskrbel za predavanja o pomenu Braillove abecede za slepce. Zdravniki bodo predavali o vzrokih slepote, o čuvanju vida, usposabljanju slepcev za razne poklice itd.

Armada svojemu ljudstvu

V osvobodilni vojni so se oblikovali popolnoma novi odnosi med Armado in ljudstvom, med fronto in zaledjem. Ljudstvo je spontano podpiralo svojo Armado na fronti, množično je sodelovalo v obveznih formacijah, neprestano jo je materialno podpiralo, vsak dan jo je obveščalo o premikih in namenih sovražnika. Takšni odnosi med zaledjem in Armado bi bili nemogoči brez nove ljudske oblasti, ki je bila organizirana v času vojne na osvobojenem kakor tudi na neosvobojenem ozemlju. In obratno — če ne bi obstajala resnično ljudska revolucionarna Armada, ne bi bilo mogoče organizirati ljudske revolucionarne oblasti. Že takrat so enote naše Armade s svojimi vojaškimi, političnimi in strokovnimi kadri pomagale narodnoosvobodilnim odborom pri reševanju najtežjih problemov in nalog. Pomoč v vojni opustošenim in od okupatorja oplenjenim krajem z materialnimi dobrinami, pomoč opustošenim krajem pri obnavljanju požganih domov itd. — vse to so bile naloge narodnoosvobodilnih odborov in te je pomagala reševati tudi naša Armada. Vse to je imelo znaten vpliv na oblikovanje naše oborožene sile kot resnično ljudske revolucionarne Armade, ki je bila s tisočerimi nitmi povezana z ljudstvom in z ljudsko borbo in ki se je prav zaradi tega pokazala kot nepremagljiva vojaška sila.

Ta povezanost Armade z ljudskimi množicami je tudi danes vidna na mnogih področjih sodelovanja pripadnikov Armade z ljudskimi množicami. Med ostalimi zamotanimi nalogami je zlasti tudi zdravstvena služba dobila ogromno pomoči po vojni s strani strokovnjakov — zdravnikov naše Armade. Socialno zavarovanje ima v pomanjkanju kadrov vrzel spopolnjeno z vojaškimi zdravniki, ravno tako pa je tudi zdravstvena prosveta podprta v svojem delu s kadri iz naše Armade.

Znane so številne zdravstvene akcije ekip vojaških zdravnikov na našem podeželju in v raznih mani dostopnih industrijskih središčih, kjer so te ekipe pomagale ljudskim odborom v borbi za zboljšanje zdravstvenega stanja kakor tudi zdravstvenoprosvetno dvigniti kulturno raven.

Mnogo zdravnikov pomaga v raznih množičnih organizacijah, kot pri Rdečem križu, v Antituberkulozni sekciji, na OPEC kot člani in funkcionarji v teh odborih.

Vojaški zdravniki imajo zlasti važno vlogo pri preventivnih nalogah, tako posegajo tudi v civilno preventivo in mnogokrat pomagajo skupnosti s svojimi predlogi kakor tudi z neposrednimi intervencijami. V Postojni so na pr. prav vojaški zdravniki odkrili epidemijo paratifusa.

Tako je tudi omembe vreden primer vojaškega zdravnika, ki je poleti opravljal službo na meji Koroške, imel zdravstvenoprosvetna predavanja ne le za vojake, temveč je po množičnih organizacijah povabil na ta predavanja tudi civilno prebivalstvo. Šestnajstkrat so civilni poslušalci napolnili dvorano, kjer jim je prikazoval zdravstveno prosvetne filme. Ta zdravnik je letos prostovoljno delal 900 ur na raznih področjih, v vojski in v sodelovanju z množičnimi organizacijami na terenu v zdravstveni prosveti. Takih primerov pa je še nešteto.

S tem se še bolj utrjuje vez med vojsko in civilnim prebivalstvom in nadaljuje tudi v mirnem času tradicija iz narodnoosvobodilne borbe.

Kakšna presenečenja pripravljajo naša društva

Takšna in podobna vprašanja si često zastavljajo naši ljudje na vasi, saj mnogokje razen prireditev in zabav, ki jih od časa do časa priredi domače društvo, nimajo ničesar drugega.

Mnogo več prireditev vseh vrst je bilo letos prirejenih, kot pa prejšnja leta, seveda v glavnem veselice, vinske trgatve, plesne in druge zabave, manj pa kulturnoumetniških. Seveda niso tu všteto razne proslave in jubileji.

Ker se je prirejanje veselic preveč razpaslo, je okrajna skupščina na predlog okrajne zveze ljudskoprosvetnih društev sprejela sklep o pobiranju prispevka od vsakega prireditelja veselic. Višina prispevka, ki ga je po tem sklepu dolžan vsak prireditelj odvesti okrajnemu odboru Ljudske prosvete, se določi po gospodarski možnosti kraja in prireditelja in namenu uporabe čistega dobička, ki je večkrat zelo visok. Okrajni odbor Ljudske prosvete pa bo s temi sredstvi lažje podprl finančno šibka ljudskoprosvetna društva in njihovo kulturnoumetniško dejavnost, ki često zaradi pomanjkanja sredstev ne more nikamor.

Ljudskoprosvetna društva pa se prav pridno pripravljajo na svojo zimsko sezono, le da so nanjo pričela misliti nekoliko prepozno. Tako je društvo v Kotljah naštudiralo »Županovo Micko« in so jo igrali v nedeljo; društvo v Črni pa bo 23., 29. in 30. decembra uprizorilo Nušičevo komedijo »Navaden človek«. V Marenbergu so se odločili za uprizoritev Finžgarjeve »Razvaline življenja«, v Prevaljah vadijo Finžgarjevo »Verigo«, s katero bodo gostovali v bližnjih krajih slovenske Koroške, da tako povrnejo obisk Korošcev, ki so nas obiskali ob našem festivalu. Prav tako vadijo in se pridno pripravljao v Št. Janžu z igro »Navaden človek«. V Vuzenici so se odločili za Nušičevega »Pokojnika«, medtem ko bodo v mnogih manjših krajih priredili različne enodejanke. Na splošno je opaziti, da so se društva letos v večini primerov oprijela komedij. Ni napačno, če streme društva za tem, da našim ljudem po napornem delu v proizvodnji pripravijo tudi kakšno urico zabave, paziti je le, da ne zajadramo v drugo skrajnost. Program gledališke skupine naj bi bil izbran tako, da bi na repertoar v enem letu prišlo nekaj veselih, vmes pa tudi nekaj resnejših dramskih del, vsa pa naj bodo vzgojna.

Požar v podjetju »Surovina« v Mariboru

V podjetju »Surovina« je 16. decembra izbruhnil nenadoma požar. Razen precejšnje škode, ki jo je požar povzročil v podjetju in skladiščih, je ogenj uničil tudi skoraj vse poslovne listine podjetja in ves arhiv podjetja s pisarniško opremo vred. Edino, kar je ostalo, je kartoteka finančnega knjigovodstva, ki jo je knjigovodja imel slučajno na svojem domu, ker je delal na njej tudi v prostem času. Pri tem pa je bila še sreča v nesreči, da pri požaru ni prišlo do eksplozije petih jeklenk z dissous-plinom in kisikom, ki jih je imelo podjetje za avtogeno varjenje in rezanje železa, kar bi lahko privedlo do mnogo večje katastrofe.

Kako je nastal požar, še ni popolnoma jasno. Menijo, da je vzrok nepazljivost čuvaja, ki je zaspal in tako se je ogenj razširil, vendar pa tudi drugi razlogi niso izključeni. —ko—

Oddelek emajlirnice izpolnil letni plan

V sredo 19. decembra nam je tovarna emajlirane posode v Celju sporočila, da je tega dne dosegel oddelek emajlirnice letni proizvodni plan. Že prve dni oktobra je delovni kolektiv proslavil izpolnitev petletnega finančnega plana, pretekli mesec pa izpolnitev letnega plana v oddelkih za izdelovanje radiatorjev in transportnih pocinkanih kant za mleko. Pomembne uspehe je delovni kolektiv dosegel tudi v novem oddelku za izdelovanje dekorativne posode.

Doseženi delovni uspehi so predvsem rezultat njihovega internega tekmovanja, kateremu so posvečali veliko pozornost. Še pomembnejši pa je njihov uspeh, ker je bilo treba premagati nekatere objektivne ovire, zlasti neredno dobavo surovin. J. U.

Tudi mi nismo med zadnjimi

Iz našega terena IX. »Dom sindikatov« v I. rajonu, ne beremo mnogo poročil, vendar naj nihče ne misli, da smo med zadnjimi. Če si ogledamo samo poročilo, ki ga je podal tov. dr. Butina, predsednik terenskega odbora, na nedavnem občnem zboru, vidimo, da je bilo delo na terenu v preteklem letu kaj živahno. Že samo število članov OF se je dvignilo v tem letu od 891 na 910, tako da je na terenu malo volivcev, ki bi ne bili člani OF. OF je imela v tem času 5 množičnih sestankov, 1 predvolilni sestanek, 5 predavanj splošnega značaja, 3 zdravstvena predavanja in 2 predavanji Zveze borcev.

PAZ je edini odsek na terenu, ki ni deloval tako kakor bi moral, ker mnogi obvezniki na terenu niso prav razumeli svojih nalog in pomena PAZ. AFŽ ima na terenu 260 članic in je zelo delavna. Imela je letos dve prireditvi in novoletno jelko. V upravi AFŽ je tudi terenska krpalnica in šivalnica v Kolodvorski ulici. Ta krpalnica je bila ustanovljena v pomoč poklicno zaposlenim gospodinjam in ženam. Pod spretnim vodstvom tov. Drage Marinkove, predsednice terenske AFŽ, se je pa krpalnica razvila v uspešno podjetje.

Zveza borcev ima na terenu 203 člane in je število letos narastlo za 50. Razdelila je 12 odlikovanj, 51 pa jih je še predlagala. Udeležila se je manevra ZB ter ostalih akcij in manifestacij ZB. Nameravala je ustanoviti na terenu tudi strelsko družino, a ta zamisel še ni bila uresničena. — Terenski odbor Rdečega križa ima 443 članov, kar je za 60 več kakor v začetku leta. Priredil je 3 predavanja in zbral 21.000 din prispevkov za namene Rdečega križa. — Iz teh podatkov vidimo, da je bilo delo na terenu živahno in so vsi odseki in množične organizacije razvili svoje delovanje, kolikor so mogli, razen PAZ. Zdaj se bo teren združil s tereni VIII., VI. in XIII. v novi teren. Na občnem zboru je bilo izvoljenih 16 delegatov za volitve novega odbora razširjenega terena. Po tem uspelem obračunu dela so zborovalci sklenili, da tudi pri delu na novem terenu ne bodo popustili, marveč se ga bodo oprijeli še z večjim zaletom kakor doslej. h. k.

TOMŠIČEVCI BODO ODKRILI NOVO SPOMINSKO PLOŠČO

Znamenite borbe je imela Tomšičeva brigada kmalu po italijanski kapitulaciji tudi blizu Postojne. Od 21. do 24. septembra 1943. leta pa je Tomšičeva brigada uničevala v srditih štiridnevnih borbah z utrjeno sovražno zaščito nemške komunikacije na sektorju Rakek—Postojna. Tomšičevci so takrat prišli do Mašuna in nad Postojno prekoračili staro cesto, ki pelje proti Škocijanu. Še danes so ob cesti grobovi tedanjih hrabrih Tomšičevcev.

V spomin na ta zgodovinski dogodek bodo Tomšičevci postavili spominsko ploščo na prostoru, ki je nekako v sredi takratne bojne črte. Mestni odbor Zveze borcev v Postojni, ki pripravlja postavitev te plošče, bo ob pomoči svojih članov to delo opravil do 22. decembra. Tega dne pa bo spominska plošča svečano odkrita v spomin na te zgodovinske boje in v počastitev desetletnice JA. —ba.

Na odsluženje kadrovskega roka v Jugoslovanski ljudski armadi odhajajo. Veseli gredo novemu zanimivemu življenju naproti.

Premiera filma »Kekec«

V četrtek zvečer je bila v Domu Franceta Rozmana v Gozdu-Martuljku za otroke iz Kranjske gore in Martuljka premiera tretjega slovenskega umetniškega filma »Kekec«. Predstavi, ki je bila v počastitev Dneva Jugoslovanske armade, so prisostvovali tudi vsi domačini, ki so sodelovali pri ustvarjanju tega filma.

Terenske šivalnice bodo postale mestna uslužnostna podjetja

Šivanje in krpanje jemlje gospodinjam mnogo dragocenega časa. Pred štirimi leti, ko se je ta problem zaradi iskanja nove delovne sile posebno ostro pokazal, je bilo ustanovljenih v Ljubljani na iniciativo AFŽ več šivalnic in krpalnic, ki naj bi predvsem razbremenile zaposlene žene in matere s številnimi otroki. Žal AFŽ tem uslužnostnim podjetjem ni mogla dovolj pomagati. Zato se je večina izmed njih ves čas borila z velikimi težavami.

Z uvajanjem novih ekonomskih ukrepov v naše gospodarstvo so se težave še povečale. Grozilo je celo, da bodo mnoga prenehala poslovati. Te dni so se sestali predstavniki AFŽ, Fronte, Obrtniške zbornice in MLO ter poslovodkinje vseh šivalnic in krpalnic, da bi se pogovorili, kako bi podjetjem omogočili nadaljnje poslovanje. Od predlaganih načinov je bil izbran kot najprikladnejši naslednji:

MLO naj ustanovi uslužnostno podjetje, v katerem bodo sedanje šivalnice in krpalnice kot poslovalnice. Te ostanejo glede poslovanja povsem samostojne. Poslovodkinje bodo vodile le najbolj potrebne administrativne posle, kot n. pr. evidenco o dohodkih in izdatkih, ki jo bodo vsak mesec predložile skupnemu knjigovodji zaradi knjiženja. Ta bo vodil tudi ostale administrativne posle. Če kaka poslovalnica ne bo rentabilna, bo izvoljeni delavski svet odločil o njenem obstoju. MLO bo poskrbel predvsem za osnovna in obratna sredstva, za kontrolo in za strokovno vodstvo.

Šivalnice in krpalnice bodo obdržale svoj dosedanji značaj. Tako bodo opravljale v nekaterih vse delo le tamkaj zaposlene šivilje, v drugih bo stalno zaposlena le poslovodkinja, ki bo sprejemala naročila in oddajala delo ženam na dom, v tretjih pa bo poslovanje kombinirano. Nove stvari bodo izdelovali večidel v delavnicah, krpanje pa bodo oddajali na dom ženam, ki se bodo prijavile za to delo. Plačane bodo, seveda od kosa po opravljenem delu. Šivanje na domu ima predvsem to prednost, da lahko žene šivajo na svojih šivalnih strojih.

Ko bo MLO prevzel ta podjetja, jim bo skušal pomagati predvsem s čimprejšnjim povečanjem osnovnih sredstev. Postopoma jim bo priskrbel manjkajoče šivalne stroje in druge pripomočke, da bodo poslovalnice lahko razen šivanja in krpanja sprejemale tudi druga dela kot n. pr. izdelovanje gumbov, pretiskavanje, strojno pobiranje pentelj, vezenje, pletenje itd. Tako bodo režijski stroški že nekoliko znižani. Nadaljnje znižanje se bo dalo doseči med drugim tudi z združitvami nekaterih poslovalnic. Tako je n. pr. dogovorjeno, da bo v II. rajonu od dosedanjih 8 podjetij ostalo samo 5 poslovalnic.

Dopisujte v „Ljubljanski dnevnik"

Sajetova knjiga o belogardizmu

V začetku decembra je izšla že dolgo napovedovana in od mnogih težko pričakovana knjiga Francka **Sajeta** o morda najbolj delikatnem in zamotanem problemu našega osvobodilnega boja, o tako imenovanem belogardizmu. Saje se je lotil problema z velikim pogumom in marljivostjo, o čemer ne priča samo zajetno, 820 strani obsegajoče delo, temveč tudi množina ob koncu posameznih poglavij citiranih dokumentov, člankov, razprav, spominov itd. Na podlagi tega podrobno proučenega in med seboj primerjanega gradiva je nastala smiselno zasnovana, logično zgrajena in verodostojna podoba o začetkih in razvoju velike zarote, ki jo je avtor pravilno poimenoval: Zločin nad domovino.

Iz prvotno nameravane zbirke dokumentov po vzorcu publikacij bivše Komisije za ugotavljanje zločinov, je po dve in pol letnem študiju avtorju uspelo napisati delo, ki je prvi večji tekst iz našega slovenskega osvobodilnega boja, čeprav obravnava predvsem osvobodilnemu gibanju sovražno dejavnost združene reakcije in njene od poveljstev okupacijske vojske in fašističnih civilnih oblasti do Mihailovićevega štaba na Ravni gori in emigrantske vlade v Londonu prepletajoče se izdajalske vezi.

Ta članek noče biti kritičen pretres dela, to je posel strokovnjakov, ki ga naj opravijo v strokovni reviji. Hoče le slovensko javnost opozoriti na pomembno delo o problemih, ki so še danes v mnogočem živi in aktualni.

Sajetov »Belogardizem« je prva polovica velikega teksta, ki nosi skupen naslov »Zločin nad domovino«. Obravnava obdobje med aprilom 1941 in septembrom 1943, krajevno pa je omejen predvsem na italijansko okupacijsko področje tako imenovane »Ljubljanske pokrajine«. Drugi del, ki ga avtor pripravlja, bo obravnaval ustanovitev in razvoj slovenskega domobranstva in njegov poseg iz Ljubljanske pokrajine na vse ostalo slovensko ozemlje na Primorskem, Gorenjskem in Stajerskem. Ta razdelitev ni utemeljena samo v najvidnejši zarezi, ki jo v obdobju osvobodilnega boja napravlja italijanska kapitulacija, temveč ima svojo upravičenost tudi v razvoju in obsegu belogardistično-domobranske zarote. V nasprotju s skrajno brezobzirnim ravnanjem Nemcev, ki so hoteli prav spočetka na svojem zasedbenem ozemlju z vso krvavo brutalnostjo uničiti vse, kar je slovenskega, je italijanski fašistični okupator na svojem področju ubiral na videz milejše strune, ki naj bi mu po odkritosrčnem priznanju grofa Ciana dobile simpatije ne samo Slovencev iz Gorenjske in Stajerske, temveč tudi Hrvatov iz Pavelićeve »nezavisne«. Vsem pa bi seveda tudi Italija zavila vrat šele potem, ko bi bila nacistično-fašistična zmaga že izbojevana in bi nad svetom zavladal »novi red«, kot ga je predvideval nemško-italijansko-japonski trojni pakt z dne 27. septembra 1940. Kot Nemcem spočetka niti na misel ni prišlo, da bi proti osvobodilnemu gibanju uporabljali ali priznavali kake slovenske oborožene enote, so Italijani ob tihem priznanju lastne nemoči in vojaške nesposobnosti sprejeli ponujeno roko slovenske reakcije, seveda »brez kakršnih koli obveznosti za prihodnost«, kot so tudi drugje v Jugoslaviji sprejemali pomoč četniških odredov vseh vrst, vsem skupaj pa vzdeli naslov prostovoljskih protikomunističnih milic (MVAC). Sele ko se je pod zavezniškimi udarci zrušila Italija in so nemške vojske iz dneva v dan utrpele silnejše poraze na vzhodnem bojišču in v južni Evropi, so tudi Nemci pričeli priznavati, organizirati in podpirati svojo slovensko zavezniško vojsko, ki so ji dali ime slovensko domobranstvo.

Medtem ko so četniški oddelki in njih vodstvo pokrivali svoje izdajstvo s krono pobeglega kralja, so se slovenski oddelki MVAC odevali predvsem v plašč branilcev vere in Boga. Medtem ko je pravoslavni patriarh odklonil nemško zahtevo po nastopu proti partizanom z izjavo, da ne more in noče preklinjati tistih, ki se bore za svobodo, je ljubljanski škof Rožman med veliko italijansko ofenzivo leta 1942 izražal italijanskemu generalu Ruggeru upanje, da bo Italijanom in slovenskim belogardistom skupno morda le uspelo zadušiti narodnoosvobodilno gibanje in njegovo vojsko. Tak nasvop vodilnega slovenskega klera, ki je v boju proti upornim množicam slovenskega ljudstva našel podporo tudi v vrhovih slovenske svobodomiselne buržoazije, je razumljiv le iz poznanja razvoja slovenskega klerikalizma sploh. Zakaj le v koristi političnega katolicizma usmerjena dejavnost, ki je težila za popolnim političnim, gospodarskim in kulturnim obvladovanjem slovenskega ljudstva in v ta namen uporabljala in izrabljala vsa sredstva od spovednic, romanj in v mistično zanesenjaštvo spreminjajočih se nočnih procesij do kulturno-prosvetnih organizacij in nekrščanskih metod lastnih denarnih zavodov in političnih preganjanj, je mogla v najbolj usodni uri slovenskega naroda razvnemati tudi bratomorilno državljansko vojno v okupatorjevo korist. V tem je posebnost slovenskega belogardizma, ki se je na zunaj vezal tako s fašističnim Rimom kot z emigrantsko vlado v Londonu in se v svoji domobranski metamorfozi spečal še s Hitlerjevim Berlinom, vse pa opravičeval z lažno frazo o boju za vero in dom ter bil pri vsem tem deležen še posebnih blagoslovov Vatikana.

V ta motna in kužna vrela slovenskega belogardizma je posegel Saje s svojo knjigo in ob številnih njegovih lastnih dokumentih ter okupatorskih pričevanjih prikazal njegov razvoj. Knjiga je razdeljena na troje velikih delov, ki jih je avtor označil z »Opričniki fašističnih okupatorjev« (str. 1—99), »Zarota proti upornemu ljudstvu« (str. 101—314) in »Nastop oboroženih oddelkov« (str. 315—797).

V uvodu (str. VIII do XVI) je poizkusil avtor v skopih potezah očrtati razvoj reakcionarnih sil na Slovenskem in v Jugoslaviji do nemško-italijanskega napada v aprilu 1941. V prvem delu, ki ga sestavlja petero poglavij (Razpad kraljevine Jugoslavije, Dr. Natlačen in Narodni svet, Pot škofa in klera v izdajstvo, Krivda tiskane besede, Korenine narodnega izdajstva), se bavi predvsem s prikazom političnega položaja ob napadu na Jugoslavijo in v prvih mesecih sovražne okupacije ter popolne kapitulacije takratnih »voditeljev« tradicionalnih slovenskih političnih taborov.

V začetku drugega dela je poglavje, ki govori o razmahu osvobodilne borbe v letu 1941, v nadaljnjih poglavjih pa slede prikazi najvažnejših skupin, ki so izvedle organizacijo oboroženih enot belogardizma (Skupina kaplana Glavača, Katoliška akcija, Erlihovi stražarji, Slovenska legija, Slovenska zaveza), aktivno sodelovanje in podporo ljubljanskega škofa (Škof Rožman si želi mučencev) in ga zaključi s poglavjem o odkritem izdajstvu belogardizma (Belogardistični sporazum z okupatorjem).

Tretji del obsega deset poglavij, v katerih je prikazana vojaška dejavnost belogardističnih oddelkov od neuspehov prvih skupin, tako imenovanega Stajerskega bataljona in Legije smrti na Dolenjskem in pri Sv. Joštu v Dolomitih, preko nastanka vaških straž na Notranjskem ter po Italijanih vodene MVAC s plavo gardo (Guardia azzura) vse do njihovega zloma v Grčaricah in na Turjaku v septembru 1943.

Saje nam je tako v svojem delu, katerega osnovnih potez ne bo mogoče dosti spreminjati, ob množini dokumentov predvsem okupatorskega in belogardističnega izvora orisal prvo dejanje velikega zločina nad domovino. Želimo, da bi stvarne kritične pripombe za to poklicanih pripomogle drugemu delu do še večje dognanosti teksta.

—c

IZ RISARSKIH ZBIRK NARODNE GALERIJE

FRANC KAVČIČ: VILA NEGRONI

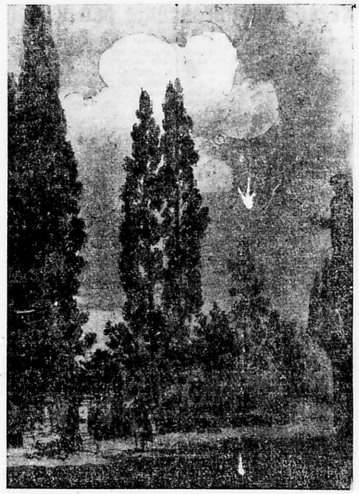

V letih 1782 do 1789, ko je mladi Kavčič (roj. 1762 v Gorici) bival in študiral v Rimu, je mnogo slikal, kopiral stare mojstre, preučeval zgodovino, stare noše in mnogo risal tudi na prostem. Tako je nastala dolga vrsta prav živo in neposredno podanih krajinskih pogledov iz slikovite rimske okolice. Kot izrazit klasicist, ki mu je bila antična umetnost najvišji vzor, je zlasti rad risal starodavne ruševine, ki jih je Rim z okolico prepoln. Prav tako je pa pogostoma prikazal lepo južnjaško pokrajino, to pa za tiste čase kar nenavadno svobodno in skoraj realistično. Tak primer je tudi pogled v park s cipresami, ki obdaja Vilo Negroni. Zanimive so tudi Kavčičeve perorisbe, senčene s tušem ali sepijo, ki predstavljajo pokrajinske poglede iz rimske Kampanje in Albanskih gorá. — Naša risba je obenem z mnogimi drugimi primeri Kavčičeve risarske umetnosti v zbirki Narodne galerije v Ljubljani, ki hrani tudi veliko njegovo oljno sliko »Fokion in ženi«. —a.

O RAZSTAVAH V MODERNI GALERIJI

Ko je bil v prvi polovici letošnjega leta postavljen temelj zbirk Moderne galerije — ki jo je sedaj potrebno izpopolnjevati, če naj bo njena vsebina kar najbolj popoln izraz našega sodobnega likovnega življenja — se s tem naloga galerije, ki predvideva prirejanje občasnih razstav, ni prav nič zmanjšala, nasprotno, dobila je še konkretnejšo obliko. Tovrstne dejavnosti galerije ne predvideva samo uredba o funkcijah zavoda, temveč dejanske potrebe našega likovnega življenja, ki je doživljalo posebno v letih druge svetovne vojne in po njej razumljive, še do danes ne povsem premagane krize. Zdi se da so k delnemu izboljšanju takega razvojno razumljivega stadija prispevale svoj delež tudi občasne razstave, katerih pomena ne gre podcenjevati. Samo pero ne more prinesti zadovoljive rešitve tam kjer more in mora izgovoriti končno besedo roka slikarja, grafika ali kiparja.

Spomnimo se samo razstave slovenskih impresionistov, ki jo je priredila Moderna galerija v letu 1949. Koliko razgovorov, člankov načelnih diskusij so sprožila tedaj platna mojstrov impresionizma, ki so že ob svojem viharnem rojstvu doživljala hude čase, ko so se borila za uveljavljenje. Ob tej razstavi so se mnoga stališča do tega slikarskega gradiva pojasnila, razčistila, celo spremenila; razstava je omogočila, da so tudi avtorji sami spregovorili ne najmanj pomembno besedo o svojem umetniškem delu. Tako je lahko tehtneje ocenil slovenski impresionizem tudi tisti, ki je dotlej iskal v njem samo formalne elemente. Pa tudi sicer so nudili prikazani štirje glavni predstavniki te naše slikarske smeri marsikatero odkritje. Posebno Matej Sternen, ki smo ga dotlej poznali samo v fragmentih, nam je na tej skupni razstavi zazvenel na nov, dotlej neznan način. Pokazal nam je, da obstoje še nova pota za spoznavanje celotnega barvnega bogastva te slikarske generacije: in zdi se, da bi dobro pripravljena retrospektivna razstava Sternenovih del bistveno pripomogla k pravilni ocenitvi njegove umetniške vrednosti in slikarske moči, hkrati pa nudila gradivo za trdnejšo formulacijo medsebojnih odnosov mojstrov slovenskega impresionizma. Tako vsaj moremo sklepati pa nekaterih izkušnjah do sedaj prirejenih retrospektivnih razstav.

Še posebno vrednost pa ima individualna (retrospektivna) razstava za živečega umetnika; razstava daje namreč pregled nad njegovim delom ne samo obiskovalcu, temveč tudi umetniku samemu, da o pomenu, ki ga ima za umetnostnega poznavalca in kritika, niti ne govorimo; kajti taka razstava je nesporno velika pomoč pri monografski obdelavi in ostali pismeni popularizaciji. Gornje ugotovitve so prav gotovo izredno važne za organizatorje razstav — v našem primeru za Moderno galerijo — in odločilno vplivajo pri sestavi programa za prihodnje delo. In s tega vidika bo Moderna galerija v prihodnje postavila vrsto individualnih razstav, kakor tudi nazornih pregledov posameznih umetnostno plodnih obdobij ter tako naši javnosti približala slovenskega sodobnega umetnika. Pa ne samo to: pri takem pregledu gradiva se bo kar [illegible] po sebi izluščilo, kar je pri nas najboljšega in kar nas bo moglo dostojno predstaviti tudi tujini kajti čas je, da pripravimo pot širši popularizaciji naše likovne umetnosti. Vedar pa s tem ta naloga galerije še ni izčrpana. Poleg sodobne slovenske umetnosti, mora najti pot v njene razstavne prostore tudi dela umetnikov iz drugih republik. Zato si je galerija zagotovila že za pričetek prihodnjega leta zamenjavo reprezentativnih razstav hrvatske in slovenske umetnosti tako, da bomo videli pri nas delo skupine slikarjev Račića, Kraljevića, Becića in Hermana, zagrebška Moderna galerija pa bo posredovala hrvatski javnosti izbor dela štirih glavnih predstavnikov slovenskega impresionizma: Groharja, Jakopiča, Jame in Sternena. Na isti način se bomo seznanili z deli umetnikov iz drugih krajev Jugoslavije.

Teže rešljivo pa je vprašanje, kako seznaniti naše obiskovalce s sočasnim likovnim ustvarjanjem izven naših državnih meja. Doslej nam je uspelo vzpostaviti tesen stik s Trstom: to dokazuje dolga vrsta že prirejenih razstav (kolektivna razstava slovenske grafike ter individualne razstave Božidarja Jakca, Frana Pavlovca, Mihe Maleša, Staneta Kregarja in Maksima Sedeja ter pregled likovnega delovanja tržaških umetnikov na razstavi leta 1950 v Ljubljani). V prvi polovici januarja prihodnjega leta pa bosta razstavljala na skupni razstavi v tržaški galeriji »Scorpione« svoja dela Riko Debenjak in Karel Putrih. Sledili pa jima bodo še v tej sezoni Gojmir Anton Kos, Marij Pregelj, Zdenko Kalin in France Mihelič.

Doslej pa nam žal ni uspelo vzpostaviti neposrednega stika z likovnimi umetniki in ustanovami v tujini. Ovire, ki so se nam pri tem stavljale na pot, so ostale nepremostljive. Da pa se vendar ne bi morali povsem odreči spoznavanju svetovnega sodobnega umetnostnega snovanja, smo se odločili za sicer zasilno, vendar v teh razmerah izvedljivo rešitev: za razstave barvnih reprodukcij svetovne moderne umetnosti. Če bo niz tovrstnih razstav vzbudil zanimanje naše javnosti in hkrati nudil našim likovnim ustvarjalcem in umetnostnim poznavalcem konkretnejšo osnovo za razčiščenje našega odnosa do te umetnosti, lahko mislimo, da bo namen prireditelja teh razstav dosežen. Ker pa je ta umetnost našemu človeku sorazmerno tuja in daljna, je gotovo edino pravilno da mu jo skušamo približati sistematično — kolikor je to pri taki obilici nazorov, struj in umetniških individualnosti pač mogoče. Ker velja že dolgo Pariz kot središče in križišče vseh modernih struj in hotenj, je nemara najpravilneje začeti z urejenim prikazom francoske moderne umetnosti. V ta namen pripravlja Moderna galerija štiri zaporedne razstave barvnih reprodukcij te umetnosti. Vsaka teh razstav bo uvedena s strokovnim predavanjem, da se tako obiskovalcu olajša pregled in posreduje vsaj osnovno gledišče, s katerega naj opazuje in ocenjuje razstavljene reprodukcije. Seznanitev s temi reprodukcijami pa nam bo pomenila še nekaj več: osnovo za dojemanje razstave originalov francoske sodobne umetnosti, ki jo je Moderni galeriji uspelo zagotoviti za konec letošnje razstavne sezone.

*

Prvo izmed napovedanih predavanj bo — hkrati z otvoritvijo prve razstave barvnih reprodukcij francoske moderne umetnosti — jutri v nedeljo, dne 23. decembra, ob 11 uri dopoldne. **»O začetkih francoskega impresionizma«** bo govoril **dr. Izidor Cankar.** Predavanje bo v Malih dvoranah Moderne galerije, vhod s Prešernove ceste.

Zoran Kržišnik

LOJZE PERKO: NE POZABIMO! (olje)

FRAN LEVSTIK: NAJDIHOJCA

Uredila M. B. Ilustriral France Mihelič. Cicibanova knjižnica. Izdala Mladinska knjiga. Ljubljana 1951. Strani 51. 4°.

Fran Levstik je eden naših najboljših mladinskih pesnikov, čigar drobne umetnine so še danes žive. V tej knjižici, ki bo za vsakega otroka dragoceno darilo, zlasti za bližnjo novoletno jelko, so zbrane najlepše Levstikove mladinske pesmi. Uredila jih je prof. Marja Boršnikova. Že celi rodovi slovenskih otrok so rasli ob teh pesmih in se jih učili na pamet. Po številu jih je 24. Posebna vrednost te knjige so Miheličeve ilustracije, ki so visoko kvalitetne ter po sodbi kritike prekašajo vse, kar je bilo v zadnjih letih tovrstnega ustvarjeno pri nas. »Najdihojca« je knjižna izdaja, na katero je založba lahko ponosna!

Ogrožena dediščina

Že nekajkrat je bila v naših dnevnikih razprava o tem, kako bi bilo treba urediti Ljubljano, da bi njena zgodovinska podoba prišla do prave veljave. Brali smo o ureditvi ulic, pročelij, o regulaciji cestne mreže in podobnem. Toda naše mesto ima tudi vrsto umetnostnih spomenikov, ki so za Ljubljano nenadomestljive priče kulturne ustvarjalnosti preteklega časa, predvsem baročne dobe. Ta dediščina je danes v nevarnosti, da propade, kajti zob časa jo je načel, mi pa nismo dovolj pazili, da bi jo skrbno ohranjevali.

Robbov vodnjak pred rotovžem, predvsem njegov figuralni del, pologoma razpada, posamezne dele pa bi bilo sploh potrebno nadomestiti. Se ne do kraja restavrirani »Mislejev portal« čaka skrbne roke, da ga ohrani pri življenju. Pogled čez trimostje nam pokaže odpadajoči omet na frančiškanski cerkvi, ki je poglavitna estetska opora Prešernovega trga. Križanke kažejo podobno sliko: od vrha do tal se lušči omet in krušijo kamnitni deli na pročelju, medtem ko je eden izmed epitafov, vzidanih v dvoriščno steno, skoraj povsem izgubljen. Miniatura Križank, kapelica v Kodeljevem, je zapuščena, prejšnja leta je voda vdrla skozi okna in streho pa okvarila Jelovškove freske. V takšnem stanju je danes cvet baročne Ljubljane. Najstarejši stavbni spomenik: Rimski zid na Mirju je vseskozi zanemarjen. O ljubljanskem Gradu pa tudi o Navju in še nekaterih drugih spomenikih bi kazalo kdaj posebej spregovoriti. Prvenstvo zaslužijo pač našteti, trenutno najbolj ogroženi, pa tudi umetnostno najpomembnejši spomeniki.

Doslej je bilo za njihovo zaščito storjenega prav malo. Letos, ko se Ljubljanski Mestni muzej ukvarja tudi z varstvom spomenikov na svojem področju, je mogel napraviti le nekatere malenkosti. Robbov vodnjak je dobil novo ohišje, da čez zimo ne bi utrpel večje škode, kapelica v Kodeljevem dobi te dni zasilno streho, da ne bo voda namakala notranjščine, začeta so bila dela na Rimskem zidu, pa so jih prenehali do prihodnje sezone. Tu gre poleg vsega še za preizkušanje najprimernejšega načina zavarovanja. V teku je delo za postavitev figur na znamenje pred nunsko cerkvijo pa še nekatere manjše stvari. Mestni muzej se je moral boriti tako z denarnimi težavami kakor tudi s pomanjkanjem delovne sile in strokovnih moči. Saj za zdaj ni bilo mogoče niti povsem končati adaptacije muzejske stavbe, kjer naj bodo prostori za arheološko zbirko.

Program za prihodnje leto obsega dela na prej naštetih ogroženih spomenikih. Vodnjak pred rotovžem in »Mislejev portal« bosta zavarovana pred nadaljnjim razpadanjem, frančiškansko pročelje bo obnovljeno, pri Križankah prav tako, kapelica v Kodeljevem bo restavrirana v celoti. Največ časa bo pač zahtevalo delo na Rimskem zidu, ki se bo zavleklo najbrže do kraja prihodnje gradbene sezone, če ne še dalje. A ker je treba računati tudi z vzdrževalnimi deli drugod, bo dela za vse leto dovolj: pri današnjih težavah je namreč težko misliti na to, da bi zaposlili več podjetij. Seveda pa je tudi zamišljeni program odvisen še od razumevanja in možnosti pristojnih forumov. čeprav je skoraj nemogoče, da se ne bi prav vsi zavedali pomena takšnih del. S spomeniki je namreč tako: česar danes ne storiš, jutri ne moreš več. Naš rod pa si kljub vsem težavam vendarle ne bo dovolil očitati, da ni obvaroval dragocenosti, ki jih je ustvarila pretekla kultura na naših tleh.

Nace Sumi

Letošnja Goncourtova nagrada

Francija je znana po svojih številnih literarnih nagradah. Zadnja leta se je vse to že nekako izrodilo, ustanovili so toliko raznih novih nagrad, da se v tej goščavi nagrad in odlikovanj nihče več ne spozna in da skoraj ni več pisatelja, ki bi katere ne dobil. Zato so razni francoski listi posvetili že vrsto člankov in anket vprašanju, ali imajo njihove nagrade še pomen in kako bi jih bilo treba preurediti, da bi ga imele.

Med to množico nagrad pa jih je seveda je nekaj, ki so ohranile sloves iz preteklih časov in še vedno veliko pomenijo tako v pisateljskem svetu kakor pri beročem občinstvu. Pri nekaterih gre za veliko denarno vsoto, drugod za slavo, ki jo prinesejo nagrajencem, in s tem spet za gmotni uspeh. Taka je tudi Goncourtova nagrada, ki jo podeljuje Goncourtova akademija. Denarno prinaša ta nagrada nagrajencu samo 5000 frankov, ker je vsota ostala enaka še iz časov, ko je imel frank večjo veljavo. Danes si za ta denar lahko kupite, recimo, deset navadnih knjig. Toda občinstvo hoče spoznati nagrajeno delo, ki zato redno doseže velikanske naklade.

Letos 3. decembra je Goncourtova akademija na svoji tradicionalni seji v restavraciji Drouant podelila Goncourtovo nagrado pisatelju Julienu GRACQU za njegov roman »Obala Sirt« (Le Rivage des Syrtes). Izmed desetih članov akademije jih je 6 glasovalo za Gracqov roman, trije za roman Luca ESTANGA »Ki išče, koga bi požrl« Cherchant qui dévorer), eden pa za roman »Madame ...« Louise de VILLMORIN.

Volja akademikov in mubasto naključje sta hotela, da je nagrado dobil pisatelj, ki je pred letom dni napisal strupen pamflet proti vsem slovstvenim nagradam z naslovom »Literatura v želodcu«. Ko je Gracq zvedel, da mu nameravajo podeliti nagrado, je javno izjavil, da noče imeti nič opraviti z nagradami in da Goncourtove ne bo sprejel, če bi mu jo podelili. Akademiki se, kakor smo videli, za to izjavo niso zmenili. Uro po podelitvi nagrade je pisatelj izjavil, da ga je sicer ganilo, ker so podeljevalci nagrade ostali tako trdno enakih misli, da pa vendarle ne more drugega, kot zavrniti nagrado. Tajnik akademije je nato izjavil naslednje: »Akademija se ni zmenila prav nič za to, kar je bilo rečeno pred podelitvijo nagrade, in se prav tako ne bo menila za to, kar je bilo rečeno po njej.« Tako ima Julien Gracq Goncourtovo nagrado, naj jo mara ali ne. Storiti ne more drugega, kot zavrniti 5000 frankov, ki imajo pa tako samo simboličen pomen.

Kdo je Julien Gracq? Njegovo pravo ime je Louis Poirier, rojen je bil 1910 in je profesor v Parizu. Do svojega 27. leta sploh ni mislil na pisanje. L. 1937 je napisal svojo prvo knjigo »Au château d'Argol« (Na argolskem gradu, izšla 1938). Med poznejšimi deli je zbudil največ pozornosti »Un beau ténébreux« (Mračni lepotec, 1945). Vse njegovo pisanje prikazuje svojevrsten svet, kjer se stvarnost prepleta s sanjskimi in domišljijskimi prvinami. Papež surrealizma Andre Breton je rekel o Gracqu, da je v njegovem delu surrealizem dosegel vrhunec. Tudi njegov nagrajeni roman, ki je izšel letos jeseni in takoj zbudil veliko pozornost, je potopljen v sanjski svet. V nedoločeni deželi, v nedoločenem času se vleče večstoletna vojska med republiko Orsenno (nekakšne Benetke, kjer pa vladata megla in blad) in državo Farghestanom na drugem bregu morja. V tej republiki je vse že zamrlo in okostenelo, celo vojskovanje je samo še na papirju. Toda mladi plemič Aldo, ljubimec lepe Vanesse, izzove s svojim pomorskim izletom v sovražne vode, da se začne spet pravo vojskovanje. Če je vsebina dela skrivnostna, nedoločna, zaradi česar so nekateri kritiki (med njimi Emile Henriot v »Mondu«) nezadovoljni in bi si želeli več jasnosti, pa se vsi ocenjevalci strinjajo v tem, da je delo napisano v čudovitem jeziku in v dovršenem slogu.

Goncourtova nagrada bo Gracqovemu delu nedvomno pridobila veliko bralcev, vprašanje pa je, ali si bo delo take vrste lahko osvojilo tudi njihova srca. Tak izlet v sanjski svet je za to navsezadnje vendarle premalo. *J. G.*

Tudi pionirji so se pripravili na obletnico JLA

Naši najmlajši, ki vidijo v naši hrabri in s slavo ovenčani Armiji svoje vzore in svoje svetle like junaštva in požrtvovalnosti, se z vso vnemo pripravljajo na proslavo tega velikega praznika.

Tako bodo pionirji v krajih, kjer so garnizije naše vojske, danes čestitali Armiji k velikemu prazniku in 10-letnemu jubileju. Ponekod so pripravili tudi skromna darilca, ki so jih izdelali v svojih krožkih. Na drugi strani pa so se pionirji zelo razveselili neštetih povabil na prireditve naše vojske. Tako bodo v Mariboru sprejeti pri komandantu garnizije vsi načelniki štabov pionirskega odreda in še po en pionir. Vsi pionirji pa bodo sprejeti v kasarni, kjer jim bo tri dni na razpolago vsa oborožitev naše vojske, da si jo ogledajo. To je nekaj zelo zanimivega za doraščajočega otroka in veliko doživetje.

Ljubljanski pionirji se na najbolj veselijo kinopredstave v Domu Armije, ki jo priredijo naši oficirji pionirjem. Predvajali jim bodo namreč prvi slovenski mladinski film »Kekec«. V Kranju, kjer je stik med vojsko in pionirsko organizacijo zelo prisrčen, pripravljajo pionirjem tudi sprejem pri komandantu in še druga presenečenja.

V obmejnih okrajih, predvsem v krajih proti Madžarski, se pionirji pripravljajo na obisk v obmejnih karaulah, da obiščejo zveste in hrabre čuvarje naše meje in socialistične domovine. Tako bodo v lendavskem in soboškem okraju pionirji iz obmejnih vasi obiskali graničarje, jim čestitali in se jim zahvalili za zvesto čuvanje meje. Ostali pionirski odredi pa bodo pisali pisma graničarjem ter še posameznim vojakom, ki so se posebno hrabro izkazali ob raznih provokacijah na meji.

Tudi v radgonskem okraju, posebno pa v Gornji Radgoni, kjer je reka Mura loči obe sosednji državi, bodo pionirji na praznik obiskali čuvarje naše meje. Pripravljajo na pisma vsem karaulam in tudi drugim garnizijam.

Pionirji v radovljiškem okraju pa nameravajo obiskati naše graničarje v gorskih postojankah in z njimi preživeti nekaj lepih in veselih uric. Tudi na Primorskem ob italijanski meji, v svobodni domovini, se pionirji veselijo te obletnice in bodo marsikje gostje naših vojakov in z njimi skupno proslavljali ta praznik.

Mnogi naši pionirski odredi so se vključili v tekmovanje na čast 10. obletnice J. A. Tako so pionirji našega proletarskega centra Jesenice dosegli zelo lepe uspehe in so celo v medsebojnem tekmovanju z ostalimi družbenimi organizacijami odnesli nekaj prvih in drugih mest. Drugi so bili pionirji okraja Maribor-okolica, ki so bili nagrajeni za uspešno delo v okviru Podmladka Rdečega križa in priredili več tečajev in razstav. Pionirji Dijaškega doma v primorskem kraju Tomaj pa imajo zelo lepe priprave za novoletno jelko in bodo razveseljevali svoje mlajše tovariše ob priliki te proslave. Vse to so pionirji, nagrajenci izvedli v okviru tekmovanja na čast 10. obletnice JA in si priborili vse priznanje ter prejeli tudi nagrade.

V—ar.

Bezervni oficirji krškega okraja so ustanovili klub

Tako so sklenili v sredo na sestanku v Krškem, ko se jih je zbralo nad 200 iz vsega okraja. Potrebo po ustanovitvi tega kluba so že prej spoznali. Na zborovanju jo je poudarjal še iniciativni odbor. Izčrpen in zanimiv vojaški politični položaj je podal zbranim rezervnim oficirjem letalski major tov. Peter Pilja. V plodnem razgovoru so prisotni izražali potrebo povezave in izpopolnjevanja. Poudarjali so, da mora rezervni oficir stalno izpopolnjevati svoje vojaško in politično znanje, poudarjali, da hočemo biti samostojen in kulturen narod, v katerem mora biti rezervni oficir tudi v zasebnem življenju na svojem mestu in kot pošteniak zgled okolici. Dalje so sklenili, da bodo rezervni oficirji poživili delo Zveze borcev in da bodo vsestransko aktivni. Zaradi lažjega delovanja, shajanja in izpopolnjevanja bodo imeli terensko 6 sektorjev, ki jih bo povezoval Okrajni odbor rezervnih oficirjev, ki so si ga že tudi soglasno izvolili. Ta bo dal tudi predloge k osnutku statuta Kluba rezervnih oficirjev. Ob koncu so izrazili svoje navdušenje do našega državnega, partijskega in vojaškega vodstva.

K. J.

Lepo uspela proslava 10. obletnice JLA

Terenska organizacija Fronte novega terena VIII. v Ljubljani, ki obsega dosedanja terena Kongresni trg in Napoleonov trg z delom dosedanjega terena Gradišče je v četrtek priredila uspelo proslavo 10. obletnice naše Ljudske armade. Po nedavnem skrbno pripravljenem občnem zboru je bila to prva prireditev tega novega terena.

O pomenu praznika naše Ljudske armade je govoril kapetan JA tov. Mandeljc. Sledila je kvalitetna recitacija pionirja Marka Dvoržaka: Peter Levec: »Zapoj, mitraljez« in odlična recitacija podporočnika JA prvoborca tov. Janeza Vrhunca. Mile Klopčiča »Drejčnik Andrej govori«. Lep uspeh dela z našimi najmlajšimi so nato pokazali pionirčki družine Tozonove s tremi pesmimi. Tovarišica Vera Pantičeva je nato podala vzorno recitacijo Mateja Bora: »Žrtve«, nakar je pionir Marko Dvoržak zapel še dve pesmi Radovana Gobca, na splošno željo in priznanje pa je moral dodati še narodno »Gor čez izaro . . .«.

Kaj smo pripravili v Ljubljani pionirjem in cicibanom za novoletno jelko

Od 26. do 31. decembra bo od 10. ure dopoldne dalje na Cankarjevi cesti novoletni sejem, kjer bodo ljubljanska trgovska podjetja na stojnicah predajala svoje blago. Na prostoru pred Narodnim domom bo naprodaj tudi zadostno število smrečic.

V istih dnevih bo vsak dan okoli 16. ure prihajal na sejem tudi »Dedek Mraz« s spremstvom.

PROGRAM PRIREDITEV:

1. DRAMSKO GLEDALIŠČE: »Otroški popoldan«. Predstave: 29. in 31. decembra ob 16. uri. (Cena od 10 do 25 din.)
2. OPERNO GLEDALIŠČE: Izbran program izvajajo operni solisti, balet, zbor in orkester ter vokalni kvintet (Niko Štritof). — Predstave: 28. dec. ob 15. in ob 16.15 uri, 30. dec. ob 17. uri. (Vstopnina od 10 do 25 din.)
3. MESTNO GLEDALIŠČE Frančiškanska pasaža): »Mačeha in pastorka«, otroška igra. — Predstave: 30. in 31. dec. ter 1. jan. ob 15. uri.
4. ŠENTJAKOBSKO GLEDALIŠČE: »Martin Napuhek«, otroška igra. — Predstave: 29., 30. in 31. dec. ob 16. uri. (Vstopnina od 45 din navzdol.)
5. LUTKOVNA GLEDALIŠČA: a) Marionetno gledališče (St. Jakobski trg): »Zogica Marogica«. — Predstave: 26., 27., 28., 29. in 31. dec. ob 17.30 uri, 30. dec. ob 11. uri. (Vstopnina 25, 10 in 20 din.)
   b) Gledališče ročnih lutk (Resljeva cesta 28, Mestna plinarna): »Težave peteršiljčkove mame«. — Predstave: 27., 28., 29. in 31. dec. ob 16. uri, 30. dec. ob 9.30 uri.
   c) Lutkovno gledališče (Narodni dom): »Snegulčica«. — Predstave: 27. dec. ob 14.30 in 16.20 uri, 30. dec. ob 14.30 uri. — »Vesele lutke«. — Predstava: 29. dec. ob 16.30 uri. (Vstopnina 10 din.)
6. KUD »OTON ŽUPANČIČ« (Titov dom v Mostah): Izbran program. — Predstavi: 28. dec. ob 17. uri, 29. dec. ob 16. uri.
7. KUD »IVAN CANKAR«: »Snegulčica«. — Predstave: 26., 27. in 28. dec. ob 15. uri, 29. in 30. dec. ob 9. in 15. uri. (Vstopnina 20 din.)
8. KUD »IVAN ROB« (Hrenova ulica): »Mojca in živali«, igra z godbo in baletom. — Predstave: 30. in 31. dec. ob 15. in 17. uri. — (Brez vstopnine.)
9. KUD »DOLOMITI« (Kulturni dom Kozarje): Izbran program. — Predstava: 1. jan. ob 14. uri. (Brez vstopnine.)
10. KUD »FRANCE LEVSTIK« (Vič): »Kralj Briljantin«. — Predstavi: 1. jan. ob 10. in 15. uri. (Ena predstava brez vstopnine.)
11. KUD »VINKO SIMONČIČ« (Dolenjska cesta): Izbran program. — Predstava: 1. jan. ob 16. uri. (Vstopnina 5 din, cicibani brezplačno.)
12. KUD »FRANCE PREŠEREN (Korunova ulica, Trnovo): Izbran program. Predstava: 29. dec. ob 15. uri. (Vstopnina od 20 din navzdol.)
13. SKUD »OTON ŽUPANČIČ« (Tobačna tovarna): Izbran program. — Predstava: 30. dec. ob 15. uri. (Brez vstopnine.)
14. KUD »BRDO« (Sindikalna dvorana opekarne Brdo): Izbran program. — Predstava: 1. jan. ob 15. uri. (Brez vstopnine.)
15. PIONIRSKI ODRED ŠOLE BARJE »ČRNI MUC« (Zadružni dom na Barju): Izbran program. — Predstava: 29. dec. ob 13. uri. — (Brez vstopnine.)
16. KUD III. in VIII. GIMNAZIJE BEŽIGRAD (dvorana »Litostroja«): Izbran program. — Predstava: 30. dec. ob 15. uri.
17. KUD »JOŽE MAZOVEC« (Polje): Izbran program. — Predstave:
   27. dec. ob 16. uri (sindikalna dvorana Papirnice Vevče),
   28. dec. ob 16. uri (Prosvetni dom Polje),
   29. dec. ob 16. uri (Zadružni dom Zadobrova),
   30. dec. ob 16. uri (Zadružni dom Zalog).

FILMSKE PREDSTAVE »KEKEC« so vsak dan ob običajnih urah v kinu »Union«.

MESTNI ODBOR OF LJUBLJANA

Za službo v Armadi se je treba dobro pripraviti. — Urjenje z orožjem je glavna naloga naših borcev.

Uspel »napad« na Novo mesto

19. decembra so sirene v dopoldanskih urah v nekaj minutah dobesedno pometle novomeške ulice — velika vaja enot PLZ, s katerimi je sodelovala na čast Dneva JA tudi novomeška garnizija, je presenetila prebivalstvo mesta. Hišne enote PLZ, predvojaška vzgoja mladine, gasilci in ostale enote civilne zaščite so bile že od pol desete ure naprej v pripravljenosti. Kmalu po 10. je bil najavljen sovražnik, ki se je pojavil v zraku nad Gorjanci. Po uspešnem sovražnikovem desantu v bližino mesta je sledila artilerijska priprava za napad sovražnika na Novo mesto, ki se mu je po krajšem streljanju »posrečilo«, da je zavzel predele mesta, domače enote pa so se bojevale v mestu. — Enote PLZ so sodelovale predvsem s svojo pripravljenostjo, specialna tehnična skupina pa je popravljala električno napeljavo, ki je bila med bojem pretrgana.

Po končani vaji so se zbrale skupine PLZ na Glavnem trgu, vojaške enote pa na Marofu, kjer so analizirali potek in uspehe kombinirane vaje. Vaja je uspela, ljudstvo pa je bilo zelo disciplinirano in smo tudi v tem oziru ugotovili precejšen napredek v primeri z zadnjimi vajami PLZ.

Na veliki bakladi včeraj pa so sodelovale razen gasilcev in ostalih organizacij tudi enote PLZ v uniformah. M.

Na Mirni gori bomo gradili planinski dom

V Črnomlju smo že poskušali ustanoviti Planinsko društvo, pa nikakor ni šlo. Zdaj pa se je zbralo nekoliko ljudi, ki si želijo planinarstva in so s trdno voljo pristopili k organizaciji društva. Sklicali smo sestanek članov, ki so bili že včasih člani in tako izvolili v pripravljalni odbor tovariše, ki imajo veselje do te panoge.

Že pred vojno je bil na Mirni gori planinski dom, pa ga je okupator razdejal. Naše komaj porojeno Planinsko društvo je že dobilo 120.000 din in bomo takoj pričeli nabavljati najnujnejše gradivo. Povezali smo se že z nekaterimi podjetji, ki nam bodo pomagala pri nabavi, izdelovanju oken, vrat, miz, stolov itd.

Kaj bomo pridobili s tem, ko bomo imeli planinski dom v našem okraju? V Črnomlju lahko upravičeno rečemo, da je življenje pusto. Saj nimamo nikake izletniške točke, da bi se lahko tja zatekli ob nedeljah in praznikih in se malo razvedrili.

T. O.

V Žalcu so začeli gledališko sezono z mladinskima igrama

Nedavno so v Žalcu začeli gledališko sezono z mladinskima igrama »Rdeča kapica« in »Kresniček«. Oboje so pod vodstvom režiserja Hrovata pripravili žalski pionirji ter s tem dosegli med gledalci zlasti med mladino splošno priznanje. Skrbno je bil pripravljen zlasti »Kresniček« v glavni vlogi Irene Šušteričeve. Vse je razveselila s svojim prijetnim glaskom tudi deklica v vlogi mravlje, pa tudi ostale vloge, od najmlajših do največjih, so bile podane lepo in prisrčno. K vsemu je treba prišteti še izredno okusno urejeno scenerijo, ki jo je uredil tov. Pintar.

Slabše pa je bila pripravljena »Rdeča kapica« in se je med obema igricama v kakovosti čutila znatna razlika. Kolikor je bilo pri »Kresničku« izdelano vse precizno in do potankosti, je bilo pri »Rdeči kapici« nekaj površnosti, ki so splošen nivo predstave malo okrnile.

Vzlic vsemu pa je treba pohvaliti režiserja in mlade igralce. Še več uspeha pa bi lahko bilo, če bi pri delu z otroci pomagal tudi kdo od žalskih vzgojiteljev in ne bi vse delo ležalo samo na režiserju.

Odrasli člani žalske gledališke družine pa bodo te dni uprizorili Nušičevo komedijo »Ujež«. Še marljivejše pa se pripravljajo na Goldonijevega »Lažnivca«, s katerim bodo obiskali tudi naše koroške Slovence v Celovcu in okoliških slovenskih vaseh.

UBIJALEC ŽENE JE DOBIL 15 LET, LJUBICA, KI GA JE NAGOVORILA K ZLOČINU, PA 10 LET STROGEGA ZAPORA

Pod predsedstvom sodnika okrožnega sodišča Jurija Picka in prisednikov Jožeta Kastelica in Jožeta Morettija je bila v sredo dopoldne v Novem mestu javna razprava proti storilcema gnusnega zločina, ki je letos 13. novembra silovito razburil prebivalstvo škocjanske okolice.

Enainštiridesetletni Anton Hočevar, kmet v Gaberniku št. 13, je imel že dalj časa razmerje z 28-letno Marijo Sinkovec, kmečko delavko v Klenoviku. Že leta 1941 se jima je iz tega razmerja rodil sin, zdaj pa je bila Marija s Hočevarjem že drugič noseča. V Hočevarjevem zakonu ni bilo otrok, kar je vodilo v prepire, pa tudi pretepanja z njegovo ženo Marijo Hočevar. Že dalj časa je nagovarjala Marija Sinkovec svojega ljubčka, naj z ženo »vendarle že nekaj ukrene, ker tako ne more iti stvar več naprej«. Hočevar, ki ni bil lastnik posestva, pa se od žene ni hotel ločiti, ker bi postal potem le hlapec na kakšnem posestvu. Nagovarjanju ljubice se je sčasoma udal in v noči od 12. na 13. november izvršil gnusno dejanje. Čeprav se je na razpravi Hočevar izgovarjal na svojo živčno razrvanost, ga ta nikakor ne more opravičevati za dobro premišljen naklep, kako je ubil ženo.

Ponoči je postavil pod ženino posteljo pokrov z gorečim žveplom, da bi tako ženo s plini zastrupil. Ko je ugotovil, da stvar z gorečim žveplom ne bo imela zaželenega učinka in da ni gotovo, ali bo žena Marija umrla ali ne, je vzel staro turško pištolo kalibra 6 milimetrov in ženo iz neposredne bližine ustrelil v sence. Zaradi prestreljene lobanje in možgan je nastopila takojšnja smrt.

Da je bil zločinec prisoten, dokazuje dejstvo, da je po poizkusu, da bi ženo ubil samo s plinom in se mu to ni posrečilo, zagnal posodo z žveplom na dvorišče in dobro prezračil stanovanje, nato pa se lotil streljanja. — Naslednji dan je pripovedoval sosedom, da je žena umrla in da jo je zalila kri. Seveda ni bilo težko dokazati namerno izvršenega zločina in sta bila oba obtoženca spoznana za kriva.

Hočevar je dejanje obžaloval, izgovarjal pa se je na stalno prigovarjanje ljubice Sinkovčeve, ta pa se je spet izgovarjala, da je Hočevarju dejanje v resnici nasvetovala, ker »ni mogla več prenašati takega življenja« in ker je bila z njim že tretjič noseča. Ko je bila drugič noseča, je splavila.

Anton Hočevar je bil obsojen na 15, Marija Sinkovec pa na 10 let strogega zapora. Soobtoženi Jože Sinkovec, ki naj bi bil vedel za Hočevarjev naklep umora, je bil krivde oproščen.

M.

Z združitvijo menz bodo pocenili hrano

Večkrat slišimo kakšno pikro na račun železniške menze v Divači, posebno pa na račun servirk, ki niso prav nič postrežljive in so surove z nekaj izjemami.

Zato je uprava menze nedavno sklicala sestanek abonentov, na katerega je prišel tudi direktor preskrbe tov. Potisk. Razpravljali so o poslovanju menze.

Abonenti so na sestanku zvedeli, da je upravnik menze prodal okoli 110 kg težkega prašiča za vino. Le-to pa je prodajal po 140 dinarjev. Nato pa je za prodano vino kupil dve manjši svinji. Abonenti menijo, da je taka manipulacija nepravilna in da upravnik ne sme samovoljno razpolagati z imetjem abonentov, ker redijo prašiče večinoma z ostanki hrane.

Nekdo se je pritožil, da so dajali za kosilo premajhne koščke kruha itd.

Po dolgem razgovoru so abonenti z upravo menze sklenili, da menzo združijo s krajevnim podjetjem, s čimer se bo hrana pocenila, ker ne bo takih stroškov. Krajevno podjetje ima gostilno in menzo in bodo za obe menzi in gostilno zadostovali upravnik, ekonom in knjigovodja. Medtem ko so bili v železniški menzi pri 130 abonentih upravnik, ekonom, blagajničarka in seveda še cela vrsta kuharic in strežajk.

Iz Kranjske gore

Zveza borcev NOV Kranjska gora je v dneh 16 in 17. decembra odprla zgodovinsko razstavo iz NOB, katera je bila prav lepo urejena in je bilo med ljudstvom tudi mnogo zanimanja.

V velikem salonu hotela »Razor« v Kranjski gori, kjer je bil razstavni prostor, si oba dva dni opažal, kako gledalci zanimivo ogledujejo razne slike, dokumente, zastave, nemške letake, predmete itd., vse iz dobe okupacije in borbe slovenskega naroda.

Da je bila razstava izredno zanimiva je dokaz velik obisk, saj je razstavo obiskalo nad tri sto starejših oseb, kar je za vas Kranjsko goro veliko. Nadalje si je razstavo ogledala vsa šolska mladina in sicer vsak razred posebej, torej skupno 128 otrok.

K. F.

Športni kolektiv Partizana tesna vez med Armado in prebivalstvom

V Centralnem domu Jugoslovanske armade v Beogradu smo zaman iskali športnike Partizana. Tu so nam povedali, da je njihovo bivališče na stadionu, klubski prostori pa v središču mesta in sicer na Trgu republike. Ker smo zvedeli, da bodo imeli sestanek v klubu, smo jih pričakali kar tamkaj, kjer je že bil sekretar tov. Artur Takač. Tako smo imeli priložnost zvedeti, kaj je pripomoglo temu kolektivu do takšnih uspehov doma in v inozemstvu.

Na vprašanje kakšna je naloga Partizana v Armadi in v splošnem športnem življenju, nam je Takač povedal tole: »Vaše vprašanje se nanaša na vsebino našega dela pred pismom CKJ o reorganizaciji športa. Pred tem pismom je bila vzgoja športnih trenerjev in strokovnjakov za Armado osnovno delo športnega kolektiva Partizan. Borci in oficirji, izbrani na raznih armadnih prvenstvih, so se zbirali v Partizanu, ki je bil nekakšno ogledalo športne kvalitete naše Armade. Toda avgusta 1950 smo usmerili delo k zbližanju civilnega prebivalstva z Armado.«

Kapetan drž. reprezentance Račic (Partizan) in Artur Takač ob dviganju zastave na atletskem dvoboju Anglija : FLRJ.

Kako je vplivalo to vaše prizadevanje? »Zelo ugodno. Športni kolektiv Partizana ima sedaj pri ustvarjanju tesnejših stikov med Armado in civilnim prebivalstvom že lepe uspehe.« Pri teh besedah sva se ozrla po klubskem prostoru, v katerem je bilo čutiti prijateljstvo in domačnost. Okoli naju so bili študenti, delavci in dijaki, nekateri člani, a drugi prijatelji kluba.

»Danes Partizan nima več samo moških ekip — je nadaljeval Takač — temveč tudi mladinske, ter ženske. Pred reorganizacijo je imel samo okoli 480 članov in sicer samo iz vrst Armade, sedaj pa jih ima 1780. Društvo ima 14 klubov in sicer: atletskega, nogometnega, košarkarskega, odbojkarskega, boksarskega, rokoborskega, klub za tenis, namizni tenis, veslanje, šah, kolesarstvo, motociklizem, kegljanje in hokej na ledu. Vsi trenerji in učitelji — le teh je 350 — so amaterji.

Ali smučarskega kluba nimate več. Ne, ta je razpuščen. Nima smisla vzdrževati moštvo nekje na Gorenjskem, medtem ko je tu v Beogradu, hočem reči v Srbiji, le na papirju. Ko bomo ustvarili potrebne pogoje za njegovo ustanovitev v Beogradu, potem se bomo prav radi lotili tega dela.

Zadovoljni smo z našimi uspehi, je nadaljeval Takač. Osvojili smo štiri državna prvenstva in sicer v atletiki, boksu, rokoborbi in hokeju na ledu. V košarki smo bili drugi. Predvsem smo veseli uspehov naših mladincev, ki jih pred letom dni še nismo imeli. Osvojili so državno prvenstvo v atletiki, košarki ter prehodni pokal na mednarodnem nogometnem turnirju v Viareggiu. Tudi v odbojki nismo slabi. Ženske so tekmovale v zvezni odbojkarski in košarkarski ligi.

Ali se vzdržujete z lastnimi sredstvi, ali s pomočjo subvencij? »Kar se tiče materialno-finančnega poslovanja, smo popolnoma samostojni. Naš denarni promet je v tem letu dosegel 23 milijonov dinarjev, izdatki pa so nekoliko večji. Upamo, da bomo to razliko izravnali s štednjo. Jasno je, da stadiona nismo mogli zgraditi sami, temveč smo ga dobili, kot ga je dobila na pr. Crvena zvezda in drugi klubi. Športna igrišča imamo tudi na Kalemegdanu. Nameravamo zgraditi umetno drsališče. Zemljišče že imamo in sicer na Tašmajdanu, kjer so bili nekoč boksarski nastopi. Beograjski klubi so sprejeli sodelovanje pri gradnji in lastništvu in sicer na zadružni osnovi.«

Še marsikaj bi zvedeli od prijaznega Artura Takača, toda ker je imel važen sestanek z atleti, ki so prispeli s treninga, smo z njimi spregovorili le nekaj besed.

-t.

Vlada bo finansirala olimpijske priprave

Beograd, 22. dec. — V prostorih Fizkulturne zveze Jugoslavije je bil včeraj plenum olimpijskega komiteja, na katerem so sklenili, da bo našo državo zastopalo na olimpiadi 1952 95 športnikov iz 10 športnih panog. Na olimpiado bodo torej odšli le tisti, ki se bodo po mnenju olimpijskega komiteja uvrstili vsaj med prvo petnajstorico. Da bi naši športniki čim bolj uspešno zastopali našo državo na olimpiadi v Oslu in v Helsinkiju je zvezna vlada odobrila za njihovo pripravljanje na ta pomembna tekmovanja 2 in pol milijona dinarjev. Vlada FLRJ bo finansirala tudi pot in bivanje v Oslu in Helsinkiju. Ker se bo pripravljalo na olimpiado okoli 150 tekmovalcev bodo morale po svoji moči prispevati tudi športne zveze.

Olimpijski komite bo prijavil za zimsko olimpiado 14 tekmovalcev in sicer: 4 alpske smučarje, 4 skakalce, 5 tekačev in 1 tekačico. Ta sklep je sprejel s pripombo, da to število lahko tudi omeji, če kandidati ne bodo v dobri formi. Udeležba umetnih drsalcev Palmetove in Lajovica je odvisna od njunega plasmana na evropskem prvenstvu. Jugoslovani bodo na olimpiadi tekmovali v smučanju, rokoborbi, dviganju uteži, boksu, košarki, nogometu, streljanju, veslanju, atletiki in telovadbi ter tudi v panogah, v katerih bodo atleti dosegli določene norme.

BOKS

EVROPSKO PRVENSTVO V BEOGRADU?

Beograd, 22. decembra. Na četrtkovi seji izvršnega odbora boksarske zveze Jugoslavije so med drugim obravnavali tudi vprašanje organiziranja evropskega boksarskega prvenstva leta 1953 v Beogradu. Izvršni odbor boksarske zveze je dobil odobritev od Fizkulturne zveze Jugoslavije, da lahko leta 1953 organizira evropsko prvenstvo, če mu bo AIBA (mednarodna amaterska boksarska federacija) to dovolila. Boksarska zveza je poslala mednarodni amaterski boksarski federaciji prijavo, v kateri je izjavila, da kandidira za organizatorja prvenstva. V primeru, da bi AIBA sprejela predlagane pogoje naše boksarske zveze, bo evropsko boksarsko prvenstvo v mesecu maju ali juniju leta 1953 na stadionu »Partizana«, kjer bi se pomerilo približno 200 najboljših amaterskih boksarjev Evrope.

»SKIBOB« — IZUM SLOVENCA?

Na pred kratkim objavljeno fotografijo in poročilo o zimskošportnem vozilu »skibobu«, nam je Stane Fekonja, po poklicu ključavničar poslal pismo, ki nas je zelo razveselilo. Med drugim piše:

»Takšno vozilo sem skonstruiral že pred 15 leti in sem ga tudi praktično uporabljal. Na žalost pa v tistih časih s svojo iznajdbo zaradi nezadostnih denarnih sredstev, nisem mogel prodreti. Prosil sem za pomoč tudi nekega ljubljanskega premožnega podjetnika, žal pa ni imel za to razumevanja in me je odslovil. Pozneje nisem nikjer več poskušal iskati pomoči. Vozilo sem spravil pod streho in nanj tudi pozabil. Med okupacijo pa sem ga, da ga ne bi okupator izkoristil, uničil. Zdaj pa, ko kaže naša ljudska oblast toliko razumevanja za dvig našega športa, nimam več ničesar, s čimer bi lahko dokazal, da smo tako vozilo imeli Jugoslovani prej kot pa ga imajo danes Nemci.

Spominjam pa se, da sta me s »skibobom« nekoč srečala na Golovcu dva smučarja iz Ljubljane in me tudi fotografirala. Te fotografije sta kasneje nekje v Selenburgovi ulici tudi razstavila. Teh smučarjev ne poznam, niti ne vem, kdo ima zdaj tiste fotografije, s katerimi bi lahko dokazal, da je bil »skibob« moja zamisel. Če bi se te fotografije našle, ne bi bile v korist samo meni, temveč tudi našemu športu in naši državi.

GNIDOVEC JE DOLOČEN ZA SODNIKA NA ZIMSKI OLIMPIADI

Ta vest bo našim smučarjem vsekakor v ponos. Anteja Gnidovca, našega starega in znanega smučarskega delavca, je FIS določila za sodnika na zimskih olimpijskih igrah v Oslu. Gnidovec je naš najstarejši sodnik za smuške skoke. Sedaj je predsednik komisije za pripravo naših olimpijskih kandidatov za Oslo in namestnik člana komisije za skoke pri FIS. Tudi že 1936. in 1948. leta je sodeloval kot mednarodni sodnik na olimpijskih igrah.

I. državno prvenstvo kegljavk

Danes v soboto in jutri v nedeljo bo v Celju na kegljišču KK Betona I. državno prvenstvo žensk v kegljanju. Tekmovanje bo v disciplini 2x100 lučajev mešano. Za naslov prvakinje se bo borilo 22 tekmovalk iz vseh republik.

Za našo republiko bodo tekmovale: Petrovič (prvakinja Slovenije), Pokovec, Bokal, Breskvar (Krim Lj.), Dolinar (Ilirija), Burnik (Žel. Lj.), Toniuti, Zorko (Kladivar) in Ilnikar (Šlander Mb).

Preberite tudi tole:

Obiščite vsakoletno silvestrovanje v hotelu »Kvarner« v Opatiji. — Prijave Putnik! 1129-n

Veselo se boste zabavali in silvestrovali v Domu pod Prisojnikom v Kranjski gori. Prijave Putnik! 1140-n

Nov začetniški plesni tečaj Centralne plesne šole ki se nahaja v lastnih prenovljenih prostorih na Sv. Petra nasipu št. 37, se prične v soboto 29. decembra. Informacije in vpisovanje od 26. dec dalje istotam. Poučuje mojster Jenko. 1134-n

Tromesečni nadaljevalni tečaj mednarodnega jezika Esperanto se bo začel v sredo 26. dec. ob 19. Vpisovanje in informacije vsak dan od 16. do 19. v Esperantskem društvu, Cankarjevo nabrežje 7/I., telefon 46-58. 1147-n

Zahtevajte povsod okrepčilni in telesu koristni Gosadov »PLANINSKI ČAJ«! 1130-n

Uprava Moderne galerije pripravlja niz razstav reprodukcij o francoski moderni umetnosti. Celotni pregled bo obsegal štiri razstave, vsaka od teh pa bo uvedena s strokovnim predavanjem. Jutri, v nedeljo, dne 23. decembra, ob 11. dopoldne bo »O začetkih francoskega impresionizma« govoril dr. Izidor Cankar. Razstava bo odprta do 6. januarja 1952 v Malih dvoranah Moderne galerije. Vhod s Prešernove ceste.

★

KONCERTI

Carlo Zecchi dirigira 28. in 29. decembra simfonični orkester Slovenske filharmonije. Danes in v ponedeljek so vstopnice rezervirane za abonente. 1144-n

Gledališča so nam pripravila

DRAMA

Sobota 22. dec. ob 20.: Kreft: Krajnski komedijanti. Red A.
Nedelja 23. dec. ob 14.30: Kreft: Krajnski komedijanti. Izven. — Ob 20.: Kozak: Profesor Klepec. Izven.

OPERA

Sobota 22. dec. ob 20.: Lhotka: Srednjeveška ljubezen. Red B.
Nedelja 23. dec. ob 20.: Puccini: La Boheme. Izven.

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE KRANJ

Nedelja 23. dec. ob 16.: Dama s kamelijami. Izven.
Sreda 26. dec. ob 16.: Vesele Windsorke. Izven.
Petek 28. dec. ob 20.: Dama s kamelijami. Izven.
Nedelja 30. dec. ob 16.: Pepelka. Predstava za novoletno jelko. 1143-n

KUD »IVAN ROB« GOSTUJE v Domu OF na Galjevici (Rakovnik)

Nedelja 23. dec. ob 17.: I. Mrak: »Rdeči Logan«, indijanska tragedija (36. predstava). 1138-n

Na filmskem platnu prikazujejo

LJUBLJANA — Kino »UNION«: slovenski film: »Kekec«. Kratki film: »Deček in zmaj«. Predstave ob 16., 18. in 20.
Kino »MOSKVA«: premiera angl. filma: »Leseni konj«. Kratki film: »Grob v žitu«. Predstave ob 16., 18. in 20.
Kino »SLOGA«: angl. film: »Ana Karenina«. Kratki film: Film nov 50. Predstave ob 16., 18.30 in 21. Prodaja vstopnic v vseh treh kinematografih od 15. dalje.
Kino »TRIGLAV«: premiera angl. filma: »Leseni konj«. Tednik. Predstavi ob 18. in 20.
Kino »ŠIŠKA«: italijanski film: »Norčije v operi«. Tednik. Predstavi ob 18. in 20.
Kino »LITOSTROJ«: amer. film: »Hrepeneča vdova«. Tednik. Predstava ob 20.
Kino »VEVČE«: francoski film: »Tone in Tončka«. Tednik.
CELJE— Kino »METROPOL«: premiera slovenskega mladinskega filma: »Kekec«. Tednik.
Kino »DOM«: danski film: »Sirota Stina«. Tednik.
KRANJ — Kino »STORŽIČ«: ameriški film: »Naš Willy je junak«. Tednik.
Kino »SVOBODA«: ameriški film: »Andy Hardy je zaljubljen«. Tednik.
RADOVLJICA: ameriški film: »Vrnitev«. Tednik.
BLED: amer. film: »Zapleščiva«. Tednik.
JESENICE: angl. film: »Obala«. Tednik.
VRHNIKA: ameriški film: »Dedinja«. Tednik.
TRBOVLJE: avstrijski film: »Očarljivi goljuf«. Tednik.
MEDVODE: amer. film: »Zaklad Sierra Madre«. Tednik.

Uradi in ustanove razglašajo

VABILO

Osvobodilna fronta Sv. Jurij pri Celju vabi v počastitev 10. obletnice JA na otvoritev največjega zadružnega doma v Sloveniji, ki bo 22 dec ob 16 — Po slavnostni akademiji prosta zabava s solidno postrežbo. Mnogo lepih dobitkov Vam bo nudil srečolov. Delovni kolektivi, organizirajte izlete na svečano otvoritev! 1004-a

OBVESTILA

Rektorat univerze v Ljubljani razpisuje mesto višjega asistenta za zgodovino filozofije pri filozofski fakulteti. Predpisano opremljeno prošnje je vložiti pri rektoratu univerze v Ljubljani v roku 14 dni od dneva objave v Uradnem listu LRS. 1145-a

POSLOVANJE PRODAJALN KRUHA

Na pobudo in v soglasju sindikalne podružnice pekov in slaščičarjev iz Ljubljane so uprave ljubljanskih pekarn uredile svoje poslovanje tako, da bodo prodajalnice kruha nudile potrošnikom svež kruh in pecivo vsak delavnik že v jutranjih urah v naslednjih obratovalnicah: Poljanska cesta 19, Pred Škofijo št. 11, Sv. Petra cesta 76, Breg 4, Galjevica 2, Tyrševa c. 58 in 97, Celovška cesta 68, Staničeva ulica 17, Medvedova cesta 30, Gajeva ulica 2b, Bohoričeva ulica 1, Zaloška cesta 33, Smartinska cesta 18, Ljubljanska cesta 63, Rimska cesta 6, Gradišče 5, Tržaška cesta 24, Gosposvetska cesta 7, Cerkvena ulica 12. 1142-a

POZIV

Podjetje za cestna vzdrževalna dela in produkcijo gramoza »ASFALT« Ajdovščina poziva vse svoje upnike, da mu prijavijo še neporavnane terjatve za razne dobave in usluge v letu 1951. Priglasitveni rok je 5. januar 1952. 1002-a

OBVESTILO

Podjetje »Kamnik« v Kamniku dodatno k svojemu obvestilu za sklepanje pogodb, objavljeno v dnevnem časopisju, dne 16 in 18. t. m. ponovno obvešča vse potrošnike razstreliva, vžigalne vrvice in črnega smodnika, da v kolikor do 29. t. m. ne bi sklenili pismene pogodbe za dobavo razstreliva za I. kvartal leta 1952, ne more prevzeti obveznosti, da bodo podjetja pravočasno in dovolino oskrbovana z razstrelivom in vžigalno vrvico v mesecu januarju leta 1952, zaradi česar tudi odklanja vsako odgovornost, če pride v podjetju do zastoja.

Pozivamo vse potrošnike, da pravočasno sklenejo pogodbe v podjetju »Kamnik« v Kamniku, dnevno od 8 do 12 razen nedelj in praznikov. Brez predloženega potrdila pristojnega organa notranje uprave, da sme podjetje uporabljati razstrelivo in brez specifikacij podjetja, se pogodb ne bo sklepalo ne osebno, ne pismeno. 2907-a

Kaj bomo slišali v radiu

SPORED ZA NEDELJO

Poročila ob 8.00, 12.30, 15.00, 19.00 in 22.00. — 7.00—8.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (pester glasbeni spored) — vmes ob 7.25—7.30 Kaj bomo danes obiskali; 7.30—7.40 Jutranja telovadba; 8.15 Zabavna glasba; 9.00 Literarno-glasbena oddaja: Iz del angleških pesnikov; 10.00 Dopoldanski koncert; 11.00 Od pravljice do pravljice — Josip Ribičič: Vrabel, ponovitev; 11.45 Želimo vas razvedriti; 12.40 Zabavna glasba, vmes objave; 13.00 Pogovor s poslušalci; 13.10 Želeli ste — poslušajte! 15.10 Vesele skladbe za ustne harmonike; 15.30 Kmetijski nasveti; 15.45 Slovenske polke in valčki; 16.00 William Shakespeare: Macbeth, radijska igra (ponovitev); 17.35 Lahka orkestralna glasba; 18.00 Radijska reportaža — Orožje naše armije; 18.30 Uganite, kaj igramo! 19.10 Richard Wagner, Tannhäuser, opera v petih dejanjih, vmes po prvem dejanju Športna poročila; 22.15 Melodije za oddih in zabavo — na valovih 202.1 in 212.4 m. 22.15 Oddaja za inozemstvo Radia Jugoslavija na valu 327.1 m: Petar Stojanović: Klavirski trio op. 16 (izvaja Slovenski trio); 23.00 Melodije za oddih in zabavo (nadaljevanje); 24.00 Zaključek oddaje.

SPORED ZA PONEDELJEK

Poročila ob 5.40, 6.30, 12.30, 15.00, 17.00, 19.30 in 22.00. — 5.30—7.30 Dobro jutro, dragi poslušalci! (pester glasbeni spored) — vmes ob 5.40—5.50 Napoved časa, poročila in vremenska napoved: 5.50 do 6.00 Jutranja telovadba in objava dnevnega sporeda: 7.00—7.10 Pregled jugoslovenskega tiska in radijski koledar: 12.00 Benjamin Ipavec: Serenada — Stanko Premrl: Štiri pastorale — izvaja orkester Slov. filharmonije, dirigent Jakov Cipci: 12.40 Zabavna glasba, vmes objave: 13.00 Slovenska narodna in umetna glasba: 13.20 Iz filmov in operet, vmes ob 14.00 do 14.10 Športno predavanje — Več športne morale: 14.30 Igra Vaški kvintet, pojeta Božo in Miško: 15.10 Zabavna glasba, vmes objave: 15.30 Šolska ura za nižjo stopnjo — Pravljica o sreči: 16.00 Dela Johannesa Brahmsa — Tri skladbe za klavir (solist pianist Anton Trost) — Tragična uvertura: Variacije in fuga na Haendlov tema (solistka pianistka Jelka Suhadolnik - Zalokarjeva): Akademska uvertura: 17.10 Igra Srečko Dražil s svojim ansamblom: 17.30 Miguel de Unamuno: Novela: 17.50 Odlomki iz španske koncertne in baletne glasbe: 18.20 Dr. Mirko Rupel: Jezikovni pogovori: 18.30 Novosti iz našega arhiva plošč (dela Berlioza in Stravinskega): 19.00 100 planinskih koč v slovenskih planinah pozimi: 19.15 Pesmi Štajerske in Prekmurja: 19.45 Zabavna glasba, vmes objave: 20.00 Miško Kranjec: Povest o dobrih ljudeh (radijska igra): 21.15 Zima v glasbenih motivih: 22.15 Veder spored priljubljenih melodij — na valovih 202.1 in 212.4 m. Oddaje za inozemstvo Radia Jugoslavija na valu 327.1 m: 22.15 Oddaja v nemščini: 22.30 Oddaja v italijanščini. 22.45 Veder spored priljubljenih melodij (nadaljevanje): 24.00 Zaključek oddaje.

MALI OGLASI

KLAVIRSKO HARMONIKO na 24 basov prodam. Ljubljanska ul. 43. 1146-4

VEČJE ŠTEVILO TRANSPORTNIH DELAVCEV sprejme »Kurivo«, Ljubljana, Masarykova cesta 15/II. 1136-1

MOŠKO SUKNJO prodam za 600 din in 600 bonov. Miklošičeva 36/IV., vrata 8. 1141-4

AVTOMOBILČEK za otroka, mizico in stolčke, ugodno prodam. Vprašati: Korytkova ul. 3. 1137-4

MEYERS KONVERSATIONS-LEKSIKON 5. velika izdaja, z dopolnilnim zvezkom, 18 knjig, dobro ohranjene, prodam. Naslov v ogl. odd. 1133-4

PREKLICUJEM sindikalno izkaznico na ime Jožefa Grdadolnik, Ižanska c. 316, Ljubljana. 1132-11

SPECIJALNO PEČ za lignit, premog in drva, prodam. Milenko Šober, Prešernov (Marijin) trg 1/IV. 1131-4

PREKLICUJEM izgubljeno osebno, OF, Zveze borcev in sindikalno izkaznico, potrdilo o zaposlitve na ime Alojz Košir, Dol. Straža 32, p. Straža pri Novem mestu 1129-11

KOLESARJI! »Vulkan« Ljubljana, Zaloška cesta št. 20, vam najhitreje in strokovno popravi kolesne plašče. Plašče prinesite osnažene. 767-2

„Skyrocket", najhitrejše letalo na svetu

Nekaj tehničnih podrobnosti o letalu, ki je letelo 2400 km na uro

O najhitrejšem letalu smo že nekajkrat poročali. Še nikoli v zgodovini letalstva ni doseglo letalo s pilotom tolikšne hitrosti, kakor jo je doseglo poskusno ameriško letalo »Douglas D 558-2 Skyrocket«. O presenetljivem uspehu tega letala ni bilo izdano nobeno uradno poročilo.

Znano je samo, da je doseglo v višini nad 23.000 m hitrost nad 2400 km na uro.

Dvignilo se je na bombniku Boeing D-29 in se ločilo od njega v višini nad 10.000 m. V desetih sekundah je v malone navpičnem poletu doseglo mejo hitrosti zvoka in naposled s hitrostjo nad 1600 km na uro višino, določeno za hitrostni polet.

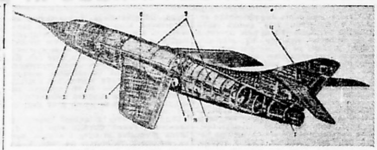

Najhitrejše letalo sveta v prerezu: 1. pilotova kabina, 2. merilni in registrirni instrumenti, 3. bencinski tanki, 4. krilno rebro za omiljenje zračnega upora, 5. avtomatično gibljivi krilni rob, 6. glavna kolesa, 7. zgibno kolo, 8. cev turbine, 9. raketna pogonska naprava, 10. bencinska črpalka, 11. višinsko krmilo.

»Skyrocket«, najhitrejše letalo sveta, je enosedežno letalo s krili v sredini. Čez krila meri 7.6. dolgo pa je 13.3 m. Tenka krila so pritrjena k letalu v kotu 35 stopinj in imajo avtomatične zaklopke, da more pilot po potrebi zmanjšati hitrost. Krila imajo tudi posebno napravo, da omilijo stranski zračni upor. Povsem nova je tudi konstrukcija repa, kakor ga vidimo na sliki.

Krila in rep so narejena iz posebne aluminijeve zlitine, medtem ko je površina trupa večinoma iz magnezijeve zlitine.

Pilotova kabina je spredaj.

Ko so v februarju 1948 prvikrat preizkušali novo letalo, je bila pilotova kabina v sredini trupa. Pokazalo se je, da to ni praktično, in zato so jo konstruktorji pomaknili daleč naprej. V nujni sili se ves konec trupa s kabino vred loči od letala. V tem primeru skoči pilot iz kabine s padalom, če zračni upor preveč zadržuje od trupa ločeni prednji del letala med padanjem. Tik za pilotovo kabino so v posebnem oddelku merilni in registrirni instrumenti.

V prvotni konstrukciji je imelo letalo turbino in raketno pogonsko napravo. Za start in pristajanje je uporabljalo turbino, za polet z največjo hitrostjo pa raketno napravo. Tako je moglo že takoj po startu doseči veliko hitrost, kar pri drugih letalih ni možno. Razen tega so navadno uporabili dve startni raketi, da so vzletišče kar najbolj skrajšali. Turbina Westinghouse 24 C je v spodnjem delu trupa.

Prvotno je bilo zanjo določenih 945 l letalskega bencina, za raketno napravo pa je vzelo letalo s seboj nad 1300 kg bencina.

Pred zadnjim poizkusnim poletom so letalo tehnično še izpopolnili. Dobilo je zlasti močnejšo turbino in tudi boljšo raketno napravo. Za pogon uporabljajo tekoči kisik in etilalkohol.

Za dviganje najhitrejšega letala potrebni bombnik je tudi konstruiran na poseben način. Njegova oblika je prilagojena obliki »Skyrocketa«. Trup bombnika je ob stiku s krili globoko izrezan. »Skyrocket« je izrazito poskusno letalo, ki ga ni môč uporabiti v vojaške namene, pač pa so dragocene izkušnje in ugotovitve, ki so jih dosegli z njim. Vse te važne podatke bodo uporabili, ko bodo izdelovali nova lovska letala.

V Padski nižini je nastalo 80 km dolgo jezero

Čez nasipe ob reki Pad se je razlilo nad tri milijarde kubikov vode

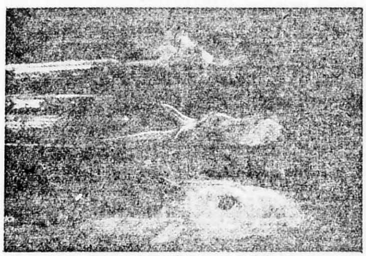

Živina si skuša s plavanjem rešiti življenje

Prebivalce Padske nižine, te najrodovitnejše italijanske pokrajine, je zadela nesreča, kakršne svet že dolgo ni doživel. Reka Pad, ki je prinesla tisočem ljudi toliko gorja, je sicer v spodnjem toku ukročena z močnimi nasipi, da je njeno sedmerokrato ustje izsušeno, toda ob nalivih nanese voda v njeno strugo mnogo prsti, blata in peska, da zatrpa korita in da se površina reke nenehoma dviga. Nevarnost poplav v Padski nižini je stalna.

Šele zdaj se polagoma odkriva slika opustošenja in škode, ki so jo napravile nedavne velike poplave v Severni Italiji.

Čez nasipe Pada se je razlilo nad tri milijarde kubičnih metrov vode, ki je področji med mesti Adria in Padova znova spremenila v velikansko močvirje, kakršno je bilo tu pred desetletji. Hkrati je nastalo na tem področju nad 80 km dolgo in okrog 35 km široko jezero.

Več mesecev bo trajalo, preden bo voda iz njega odtekla v morje, in leta bodo minila, preden bo ta pokrajina spet izsušena. Sedanji rokavi ustja Pada so preozki za odtok tolikšnih količin vode. Zato so morali podreti nasipe, da voda hitreje odteka. Pa tudi ta ukrep ni dosegel zaželenega uspeha, ker so morska plima in valovi Jadranskega morja velikanske količine vode potisnili nazaj na suho.

Italijanski in tuji novinarji, ki so si ogledali poplavljene kraje, opisujejo pretresljive prizore. Posebno žalosten je bil pogled na bežeče prebivalce mesta Roviga. Ko je namreč voda prebila nasip pri Cerescli, so mogli mnogi begunci bežati samo po cesti proti Padovi. Pa tudi to cesto je voda kmalu poplavila. Zato so v Rovigu zgradili zasilna pristanišča, od koder so splavi in čolni odvažali ljudi.

Iz poplavljenih krajev so rešili okrog 200.000 ljudi, ki so zdaj brez strehe in sadov svojega dela.

Reševanje pa ni šlo povsod gladko. Trije kmetje so viseli dobrih 24 ur nad ruševinami staje na dežju in v megli brez hrane in vsi premraženi. Neka ženska je bila ranjena, ko ji je iz letala vržena vreča z živili padla naravnost na ramo. Neko dekle je bilo močno poškodovano, ko je skočilo s strehe v čoln v strahu, da bi je reševalci v gosti megli ne opazili.

Mnogi kmetje pa niso hoteli zapustiti svojih domov. Vojska in policija sta jih morali nasilno potegniti s podstrešij in streh. Mnogi priletni kmetje so ostali na razvalinah svojih hiš s puško v roki in reševalcem niso dovolili, da bi se jim približali. Tem kmetom vozijo zdaj hrano in pijačo skrivaj, da ne bi umrli od lakote.

Med Besaro in Adrio je ostal nepoškodovan dolg dela nasipa, na katerem se je zbralo na tisoče glav živine, ki je lačna in prestrašena dobrih štirinajst dni žalostno mukala, ker so gasilci, vojska, policija in ribiči, najprej reševali ljudi.

Mnogo živine je utonilo. Pogled nanjo je marsikoga pretresel bolj kakor pogled na ljudi. Krave in konji so nekaj časa plavali, potem pa so omagali ter med pretresljivim mukanjem in rezgetanjem utonili. Ko se je megla nad vodo dvignila, so zagledali reševalci pretresljiv prizor: po blatni vodi so plavali deli porušenih poslopij, kopice sena, človeška trupla in mrtva živina.

Poplava je napravila skoraj neprecenljivo škodo. Društvo kmetovalcev v Mantovi ceni škodo na svojem področju na milijardo dve sto milijonov lir. Posebna komisija je ugotovila,

da je poplavljenih 118.000 ha zemlje, od teh 80.000 ha njiv.

Od kmetijskih pridelkov je voda uničila: pšenice 87%, koruze 83%, konoplje 90%, sladkorne pese 67% in živinske krme 80%. Samo popravilo cest bo veljalo 12 milijard lir. Stroški za obnovo nasipa pri Occhiobelli bodo znašali nad 5 milijard lir. Voda je poškodovala tudi mnoge tovarne. Na zalogah sladkorja je napravila za tri milijarde lir škode. Kolikšna je škoda na stanovanjskih in gospodarskih poslopjih, še ni znano.

Spričo velikih poplav je oživelo tudi zanimanje za »gradbeno dejavnost« te velike italijanske reke. Jadranska obala se namreč širi z naplavinami, ki jih prinaša Pad. Znano je, da je bilo mesto Adria nekoč na morski obali, zdaj pa je oddaljeno od nje več deset kilometrov. Tudi vasi Sant Apollinare in Classe sta bili za Rimljanov na morski obali. V 2300 letih je Pad pomaknil tudi obalo za celih 64 km proti morju. Od leta 1600 se pomakne ta obala vsako leto povprečno za 70 m naprej. Če bo Pad tudi v bodoče naplavljal toliko blata in peska, bi njegove naplavine v 3000 letih premostile na tem delu Jadransko morje. Med Italijo in Jugoslavijo bi nastal 200 km dolg naraven most. To je seveda teorija. Kaj se bo zgodilo v prihodnjih tri tisoč letih, nihče ne ve. Malo je verjetno, da tehnika ne bi že v bližnji bodočnosti toliko napredovala, da bodo našli v Italiji izhod tudi iz te zagate.

Silni nalivi v Egiptu

Na področju Nila so napravili silni nalivi velikansko škodo, zlasti po predmestjih Kaira in po okoliških vaseh. Ves promet so morali ustaviti. Na cesti Kairo—Heliopolis je deroča voda odplavila okrog 30 avtomobilov. Te nalive primerjajo z vremensko katastrofo, ki je zadela Egipt leta 1921, ko je bil zaradi silnih nalivov povsem razdejan južni del nilskega ustja.

O pomanjkanju »želodčne kisline«

Želodčna sluznica, oziroma žleze, ki so v želodčni sluznici, imajo pri prebavi važno opravilo. Žleze izločajo želodčno kislino in neko posebno snov, imenovano pepsin, ki je nujno potreben za prebavo beljakovin; saj se le-te lahko posrkajo skozi črevesne resice le, če so razdrobljene na najmanjše sestavne delce.

Če pa je želodčna sluznica uničena, ne more izločati zadostne količine prebavnega soka, ki je tudi manj kisel ter ne vsebuje pepsina. Takrat govorimo o pomanjkanju želodčne kisline, ki je prav pogosto vzrok številnim posledičnim obolenjem (krvne bolezni, črevesne bolezni, jetrna in žolčna obolenja itd.).

Na pomanjkanju želodčne kisline boleha mnogo ljudi ter se ponovno in ponovno vprašujejo, zakaj jim manjka želodčne kisline.

Žleze izločajo manj želodčne kisline takrat, kadar sluznica zaradi vnetnih procesov razpada; zaradi tega je pomanjkljivemu izločanju zadostno kislega želodčnega soka skoraj vedno vzrok kronični katar želodčne sluznice. Med vzroki, ki povzročajo kronični katar želodca pa so: prekomerno uživanje alkohola, kajenje, slaba prehrana, ponovna vnetja želodčne sluznice zaradi razplamtevanja vnetnih žarišč v telesu (n. pr. granulomi na bolnih zobeh), slabo premlevanje hrane itd.

Težave pri pomanjkanju želodčnega soka so zelo različne.

Sigurno moremo dokazati pomanjkanje želodčne kisline le s črpanjem želodčnega soka, katerega potem preiščejo, koliko in kakšno kislino vsebuje.

Pri zdravljenju takih bolnikov ni dovolj le uživanje preparatov solne kisline in pepsina, temveč moramo najprej odstraniti vzroke, ki so po vsej verjetnosti vodili do kroničnega želodčnega katarja in pomanjkanja želodčne kisline. — Drugi korak za zboljšanje bolnikovega stanja je regulacija prehrane. — Prvenstveno se držimo tega načela: hrana naj bo pretežno sestavljena iz ogljikovih hidratov, beljakovine in maščobo pa omejimo; pri hranjenju z ogljikovimi hidrati nastane v črevesju vrenje, ki preprečuje prekomerno gnitje in posledične driske. Zato bolniku priporočamo: testenine, pudinge, biskvite, kruh — ki naj bo 1—2 dni star, prepečenec, na razne načine pripravljen zdrob, krompirjev pire in podobno. Meso priporočamo le kuhano (goveje, telečje), od maščob surovo maslo; zelo je priporočljivo dodajati sveže surovo maslo mlečnim kašam, sluzastim juham in krompirjevemu pireju. Dovoljen je tudi nemastni sir.

Od povrtnine je najlaže prebavljiva pretlačena špinača, koleraba, ohrovt. Hrano je treba dobro prezvečiti in jo uživati večkrat v manjših količinah.

Na splošno pa prepovedujemo vsa preslana, prekisla in premočno začinjena jedila; tudi razne vrste solate so težka hrana.

Šele potem, ko smo poskusili z dieto regulirati želodčne težave in nam to ni uspelo, posežemo še po raznih preparatih solne kisline in pepsina; če pa bolnik nima težav, pa ni potrebno medikamentozno zdravljenje. Tovrstna zdravila običajno uživamo med jedjo.

Dr. B. A.

Tov. Ivica nas je prosila, če ji odgovorimo, če so še moderne gube. Naj ji povemo, da so gube zmeraj v modi, le da jih različno polagajo. Take, kot nam piše, pa jih v modnih revijah nismo zasledili. Tov. Ivica, oglejte si obe obleki in če vam je katera všeč, bomo prav veseli, da smo Vam ustregli. Obleka na risbi ima od rame do pasu položene tri gube, od pasu navzdol na nasprotni strani tudi tri. Zadaj je zapeta z gumbi in guba je samo naznačena. Obleka na sliki pa je gladka in visoko zaprta. Če bi nam bolj natančno pisali kaj si želite in poslali naslov, bi Vam odgovorili osebno.

Tudi igrače lahko sešijemo same

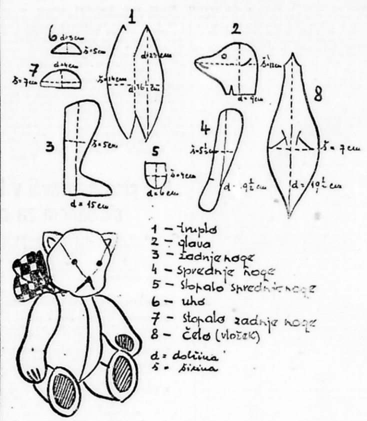

Medvedek je pač najljubša otroška igračka. Sešijemo ga lahko same iz rjavega kosmatega blaga (starega žameta ali suknenega blaga). Najprej narišemo kroj po merah in ga izrežemo iz papirja. Ko krojimo blago, dodamo še pol cm za šive. Urežemo trup, čelo (vložek) enkrat, glavo, stopala zadnje in sprednje noge dvakrat, sprednje in zadnje noge ter uho po štirikrat.

Na obeh delih glave naredimo najprej začrtani ošivek s temnejšo ali svetlejšo barvo, tako da označimo smrček. Nato sešijemo čelni vložek in glavo. Uho zašijemo tako, da položimo dva dela skupaj na lice, ga obrnemo in zlikamo ter prišijemo na glavo po označeni črti na čelnem vložku. Na vsaki strani glave napravimo ob vratu še po eno gubico (označeni na glavi) nakar močno natlačimo glavo z vato, pomagamo si s palčico. Nato naberemo z močnim sukancem še odprti rob glave ter trdno zašijemo. Zdaj zašijemo trup v lepo okroglo obliko, na hrbtu pa pustimo razporek za gačenje. Na sprednji nogi prišijemo stopalo iz svetlejšega blaga ali temnejšega, prav tako imata zadnji nogi stopala drugačne barve. Noge zašijemo in jih natlačimo, kakor glavo. Odprtine spet naberemo, kakor pri glavi in pritrdimo tace ter glavo na trup. Šele tedaj, ko so glava in tace pritrjene na trupu, nagatimo trup z vato in slamo. Končno zašijemo z nevidnimi vbodi razporek na hrbtu in z gnetenjem in lahnim tolčenjem damo medvedku pravilno obliko.

Lahko pa napravimo medvedka tako, da bodo glava in tace gibljive. Zato moramo opremiti igračo ob stikih na trupu, glavi in tacah z okroglimi ploščicami iz lepenke. Med dve ploščici iz lepenke pa položimo ploščico iz pločevine. Vse tri ploščice imajo luknjo, skozi katero potegnemo močno žico, ki mora biti dobro pritrjena nad ploščico. Ko odprtine pri stikih zašijemo, jih moramo zašiti tako, da gleda iz glave in tac samo konec žic, ki jih v trupu pritrdimo preden ga natlačimo. Če je čas in če bomo pohitele, bomo na cenen način naredile malčku veliko veselje.

Za novoletno jelko je treba tudi slaščic

Piškotni obeski. Zamesimo v testo četrt kilograma moke, četrt kilograma sladkorja, dve celi jajci, četrt litra mleka, zavitek pec. praška in položimo čez noč na hladno. Naslednji dan primesimo testu še četrt kilograma moke, ga razvaljamo na pol cm debelo ter ga razrežemo na poljubne oblike. V sredini vsake oblike izrežemo luknjo, lahko z naprstnikom. Piškote namažemo z beljakom ali raztepenim jajcem in jih posipamo z debelo narezanimi orehi. Obeske svetlo rumeno zapečemo.

Španski veterci. V kotličku stepamo v gosto zmes beljake in sladkor. Na vsak beljak vzamemo 5 dkg sladkorja. Zmes je dovolj trda takrat, ko šibico dvignemo in ostane zmes na njej. Če imamo brizgalko, oblikujemo iz španskega testa venčke, drugače pa napravimo kupčke s kavno žličko in jih pečemo v bolj hladni pečici. Veterci so lep okrasek za jelko in tudi otroci jih radi jedo. Če smo napravili kupčke, jih prebodemo s šivanko in vpeljemo nitko.

Figove ploščice. Penasto umešamo 4 dkg masti, 12 dkg sladkorja in 2 jajci; potem primešamo 20 dkg drobno narezanih fig, 28 dkg moke in pol pecilnega praška. Iz testa napravimo dolgo klobaso, ki jo pečemo na namaščenem in z moko potresenem pekaču. Klobaso takoj toplo razrežemo na tenke rezine.

Rahli rogljički. Zamesimo v trdo testo, kakor za štruklje 20 dkg moke, pol pecilnega praška, 3 dkg sladkorja, zavitek vaniljevega sladkorja, rumenjak, ali žličko jajc v prahu in 8—9 žlic vode. Posebej pa zamesimo 20 dkg masla ali margarine in 10 dkg moke. Drugo testo položimo na prvega in oboje skupaj razvaljamo na prst debelo in ju trikrat zapognemo. Testo položimo na hladen prostor, kjer počiva eno uro, nato ga na tenko razvaljamo, narežemo ga na pravokotnike, v nje položimo v sredino nadev, jih zavijemo v rogljiče, ki jih namažemo z beljakom in pečemo okrog 35 minut. — **Nadev:** Potrebujemo 10 dekagramov sladkorja, 1 zavojček vaniljevega sladkorja, 10 dkg orehov, 1 rebro zmlete čokolade in majhen kozarec mleka. V mleko zakuhamo orehe, drugo pa primešamo.

Marmeladne oči. Zamesimo 30 dekagramov moke, 11 dkg presnega masla, 11 dkg sladkorja, 2 rumenjaka in limonovo lupino. Moko stresemo na desko, maslo razrežemo na drobno, limenovo lupino pa naribamo. Testo naj počiva četrt ure. Nato ga na tenko razvaljamo in ga razrežemo na okrogle oblike, lahko s kozarcem. Iz vsake oblike izrežemo še luknjico z naprstnikom. Peciva pečemo v srednje vroči pečici, ko je pečeno, luknjičaste oblike posipamo s sladkorno moko, cele oblike pa namažemo z marmelado in jih položimo eno na drugo.

Orehovi poljubčki. Če bomo napravili marmeladne oči, nam ostaneta dva beljaka, iz katerih napravimo orehove poljubčke. Beljake stepemo v trd sneg, primešamo 25 dkg zmletih orehov in 20 dkg sladkorja ter sok pol limone, zmes dobro premešamo in napravimo na pomaščen pekač z žličko majhne kupčke, ki jih bolj sušimo kot pečemo v neprevroči pečici.

NASVETI

Če se opečemo pri štedilniku, namažemo opeklino z oljem in jo držimo nad vročino tako dolgo, da nas preneha peči. Tako se po opeklini nikdar ne bodo napravili mehurji.

* * *

Ušesa ne bodo zmrznila, če jih dnevno zaščitimo s tanko plastjo cinkovega mazila.

* * *

Princezin kolač kot nedeljsko slaščico pripravimo takole: na drobno zrežemo dve jabolki, njima dodamo 2 žlici sladkorja, 3 žlice moke, 3 žlice mleka, 65 gramov masla ali masti, jajce in ščepec soli. Testo dobro zmešamo, ga stresemo na pekač ter ga 20 minut pečemo v zmerni pečici.

Lastnik Osvobodilna fronta Slovenije — Odgovorni urednik Ivan Šinkovec — Tiska Tiskarna »Slovenskega poročevalca« — Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Knafljeva ulica štev. 5, poštni predal štev. 27L, telefon štev. 55-22 do 55-25. — Mesečna naročnina 120 din — Inseratni oddelek: Selenburgova ulica 1, telefon štev. 18-96 — Tekoč. račun NB 601-90321-6

Zmajevo seme

Pearl S. Buck

Ta bratranec v tretjem kolenu je prvi opazil Jade, ko je stala v domači vasi pred očetovo hišo, in hipoma se je zaljubil v njo. Tako je nastalo med fantoma sovraštvo. Najmanjši povod je takrat zadostoval za prepir. Vaščani so to vedeli. Vsi so budno pazili na dva turška petelinčka in vsi so bili zmeraj pripravljeni poseči vmes z gasilnimi klici in naglim skokom, če sta si skočila v lase. Samo Jade se je držala ob strani in nikoli ni pokazala, kateri ji je bolj pri srcu. Le z ozkimi rameni je skomigovala in če jo je mati vprašala, ni hotela z barvo na dan. Kvečjemu je menila: »Če imata oba po dve nogi in dve roki, vse prste in palce, če nimata srbečice in če ne škilita, je pač vseeno«. Zato je bila odločitev njenega očeta odvisna le od tega, kateri oče obeh snubcev mu bo za hčerko ponudil večjo kupnino. Fanta pa sta prosila, nadlegovala in rotila vsak svojega očeta, grozila sta s samomorom, če ne bi dobila dekleta za ženo, in kalila mir obeh hiš tako, da je Ling Tan, ko je srečal nekega dne v čajarni svojega bratranca v tretjem kolenu, stopil z njim v kot in mu predlagal: »Ker sem petičnejši od tebe, mi dovoli, da ti dam trideset srebrnikov. Namenjeni so tebi: reci svojemu sinu, naj dobi to dekle moj sin! Drugače pri nas ne bo miru.«

Bratranec je bil zadovoljen; trideset srebrnikov je bilo mnogo denarja. Da bi zaslužil toliko, bi moral delati pol leta. »Velja torej!« Lao Era so zaročili z Jade in brž sta se poročila. Nikakor pa se ni mogel otresti grenkega občutka, da ga ni vzela iz ljubezni. »Zakaj neki?« se je vpraševal, ko je ležal ponoči pri njej. In vedno, kadar se je obrnila k njemu, jo je mislil vprašati: »Zakaj si izbrala mene; saj si vendar sama odločala . . ?« Toda vprašal je ni. Poznal je njeno telo, nje same pa ne. Tako v njegovi ljubezni ni bilo nobenega miru; njegovo ljubimkovanje je bilo strastno in burno in mu je trgalo srce z vsemi mogočimi mukami.

Zdaj je hitel proti vasi in med potjo je s široko odkritimi očmi, toda tako, da se nikomur ne bi moglo zdeti sumljivo, oprezoval po sloki dekliški postavi v modri katunasti halji in hlačah ter črnih, kratko ostriženih las. Pred pičlimi tremi tedni se je bil strašno razjezil, ko je prišel domov in opazil, da si je Jade postrigla lepe dolge lase. »Bilo je tako vroče,« mu je rekla v razjarjeni obraz.

»Tvoji lasje so moji!« jo je nahrulil, »nobene pravice nimaš vreči jih proč.«

Odgovorila mu ni in ko je opazil njeno trmo, jo je znova nahrulil: »Kaj pa si storila z dolgimi ostriženimi lasmi?«

Med njegovim zmerjanjem je odšla molče v izbo in mu prinesla dolge odrezane kite. Gornji konec je bil zvezan z rdečim trakom. Vzel ji je lase iz rok in si jih položil na kolena. In tu je ležal mehak, gladek in črn del nje same, ki ga je bila prostovoljno odrezala od telesa. Solze so mu pritekle v oči. Bilo mu je, kakor da je imel nekaj, kar je živelo, zdaj pa je umrlo. In tiho jo je vprašal: »Kaj naj počneva s tem? Proč jih ne moreva vreči.«

»Prodaj jih!« mu je odgovorila, »kupi mi zanje par uhanov.«

»Uhane hočeš?« Bil je presenečen. »Saj nimaš v ušesih nobenih luknjic.«

»Saj si jih lahko prebodem,« mu je odgovorila. On pa je odločil: »Kupil ti bom uhane, toda ne za tvoje lase.« In zaklenil je kite v svoj usnjeni kovček, kjer je imel spravljene najlepše obleke in med drugimi dragocenimi stvarmi tudi srebrno verižico, ki jo je nosil kot otrok okrog vratu. Ko se bo Jade postarala, ji je rekel, ko bodo njeni lasje osiveli in ko bo sam tako star, da ne bo več vedel, kakšna je bila v mladosti, bo vzel iz kovčka dolge črne lase in spominjal se bo njene mladosti.

Ni še utegnil kupiti uhanov. Tri tedne je od jutra do večera sadil riževe sadike. Šele zdaj, ko se je delal, kakor da kar tako postopa po vasi, je trdno sklenil storiti to. Vtem pa je budno oprezoval z očmi na vse strani: če bi le našel Jade in če se le ni pregrešila, pojde jutri zjutraj v mesto kupit ji uhane, nocoj pa hoče dognati, katera vrsta uhanov bi ji najbolj ugajala.

Še vedno je ni nikjer videl.

Bil je čedalje bolj zaskrbljen in nemiren. Mislil je na tekmeca, ki še ni bil izbral nobene žene in ki je še vedno kuhal jezo, ker je bil izgubil edino, po kateri je hrepenel. Lao Er se je napotil proti sorodnikovi hiši.

Žena starega bratranca je stala na pragu. Podobna je bila prašiču. Ko je stala tako z loncem tik ob gobastem obrazu ter cmokala in mlaskala, mu je bilo, ko da je baba iz korita. Vpričo nje ni mogel izgovoriti Jadinega imena. »Ali ješ, sestra našega bratranca?« jo je vprašal vljudno.

Odmaknila je lonec od obraza.

»Vstopi in jej z menoj.«

»Žal ne morem, vendar pa bodi zahvaljena,« je odgovoril. »Si sama doma?« je poizvedoval previdno.